

МАЙДАН: ПОГЛЯДИ ЧЕРЕЗ 2 РОКИ

ЗМАРНОВАНА ПЕРЕМОГА

Надходить друга річниця Помаранчевої революції — нового свята, для якого сам Президент старався про статус державного. Однак щось не видно, щоб нинішні державники переймалися святковими урочистостями. Жарт! Злий жарт, чорний гумор. Бо хто б два роки тому подумав, що доведеться кпити над чи не єдиною перемогою (але точно над найпрекраснішою з них) українського народу, українського духу?

ПОГЛЯД СПРАВА

Чого варта наша державна незалежність, якщо впродовж її 15-річчя жодна дата з історії боротьби за неї не стала воістину народним святом. Ні день проголошення Універсалом незалежності України у 1918 році, ні день Злуки Західної України з Ненькою у 1919 році, ні день формального відновлення державності у 1941 році... Мало кому спаде на думку в якийсь із цих днів зібрати за святковим столом родину, обмінятися привітаннями, вийти потім усією сім'єю на святкову прогулянку, вітаючи принагідно сусідів і знайомих. Можливо, це тому, що всі ці дати насправді асоціюються не з перемогою, а з поразкою.

Подібне, хоч і з меншим драматизмом, можна сказати і про відновлення незалежності в 1991 році. Цей день гучно відзначає державна номенклатура,

тепло вшановує і частина свідомого українства, але ігнорує значна частина населення України. Важко назвати День незалежності яскравим святом у країні, яка фактично не має східного й північного кордону, а західний кордон збудований не нею, а сусідами, щоб від неї відгородитися. Держава, яка з великими труднощами спромоглася на створення Конституції та впровадження державної мови, але обидва ці інструменти державності з самого початку не діють або діють не належним чином. Натомість принизливу залежність від колишнього російського колоніаліста еліта цієї держави, залежно від її політичного кольору, намагається приховувати або ж афішувати. Все це не дає можливості розслабитися й відчуття всю повноту будь-якого державного свята.

І саме Помаранчева революція дала українцям відчуття

Фото Ганни Оборської

справжньої перемоги — красивої, бо безкровної, і ефективної, бо вдалося досягти у листопадові дні 2004-го тих цілей, які стояли перед нами впродовж років, десятиліть, а може, й століть. Мільйони українців зуміли обстояти свій вибір, сказати "ні!" системі Кучми, а заодно й Кремлеві. Ці люди змогли подолати власний страх, непевність, зневіру й пережити хвилюючі моменти братерства (незалежно від мови й регіону) і свободи (гарантованої їм Конституцією). Цієї перемоги в більшості тих людей уже ніхто не зможе відібрати, як неможливо й знівельовати головних наслідків

революції — вивільнення духу та національної емансипації.

Інша справа — державне свято і святкування на Майдані. Цього року якщо щось і відбулося на Майдані з приводу Помаранчевої революції, то це "щось" матиме жалюгідний вигляд. Логічно — адже Державні свята влаштовують державні мужі. І це саме вони змарнували своє свято, а не мільйони простих українців, які вистояли собі в морозні дні 2004-го на різних "майданах" країни справжнє свято перемоги.

Володимир ПАВЛІВ

ПОГЛЯД У СОБІ

ЦЕ НАШЕ САМОСТВЕРДЖЕННЯ

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка й автор книги "Пейзаж для Помаранчевої революції":

— Дуже часто чути: люди розчарувалися в Майдані. Але це важко зрозуміти. Це значить, що люди розчарувалися в собі, очевидно, вони віддали здобуте Ющенку, Порошенку, політикуму. Але ж Майдан належить нам, це наше самоствердження і наш рух до тих ідеалів, які нам уявлялися як щось ностальгійно-недосяжне. І мене подивувало, що одна з команд на минулих виборах до парламенту, далека від тих ідеалів, зверталася до нас таким імперативним тоном: "Не зрадь Майдан!" Нас охоплювало бажання сказати: "Шановні, не зрадьте себе в собі!" Адже ми зверталися тоді до вас, які зрадили своїй громадянськості, здатності взятися за руки. Те, що належить нам, ви тепер забирате собі! Не треба пояснювати, що кандидат у президенти і його команда програвали вибори. Але тоді взяли слово ми, які не збиралися бути президентами і політиками, а вийшли проти системи, яку нам нав'язували. Тож ми маємо право тепер на моральні накази нашому Президенту і його команді, Майдан залишається з нами як свідчення творчої енергії тих, кого зневажливо згадують у часи виборів як електорат. А насправді це мільйонноліке народне Я. Ніхто не має права присвоїти Майдан собі. Він — наш!

Записала

Валентина ДАВИДЕНКО

ПОГЛЯД У ЧАСІ

МАЙДАН: ДО, ПІД ЧАС І ПІСЛЯ

Що було до Майдану? РОЗЧАРУВАННЯ. Саме так, і саме тоді, хоч цей термін дуже вживаний зараз. Це якщо коротко. Розшифрувати? Грандіозне розчарування, що на 14-му році незалежності ми живемо в напівколонії, що упосліджується державна мова, що окуповано інформаційний простір, що живемо в країні корупції. Високі матерії? Тоді простіше. Людям достоту набридло жити злиденим напівжиттям, особливо порівняно з нашими недавніми співкамерниками по соцконцтабору з країн Східної і Центральної Європи. Так жити далі не можна було.

Що було на Майдані? НАДІЯ. Це коротко. Розшифрувати? Звісно, під Майданом розуміється не лише центральна площа столиці — Майданом стала вся Україна. І надія ця жила скрізь. Без поділу на схід і захід, попри всілякі цифри у виборчих протоколах, справжні чи сфальшовані. І у Львові, і в Донецьку люди хотіли жити інакше, надіялися на це.

Що було після Майдану? ПРОЗРІННЯ. Якщо коротко. Розшифрувати? Ми побачили, які ми. Несформоване громадянське суспільство (квінтенсенція цього — опереткові майже півтора партії). Уміння чи, точніше, схильність густо балакати і мало робити. Недолуга суспільна еліта. Еліта від корита. Генотип якої — чвари.

Що далі? Далі — класик ще сто років тому радив "по краплині вичавлювати з себе раба". Або, в іншому варіанті, — по краплині відшукувати в собі свободу. На Майдані своєї душі...

Петро АНТОНЕНКО

СПОДІВАННЯ І РОЗЧАРУВАННЯ

VOX POPULI

"Усі на Майдані!" — лунала звідусіль восени 2004-го. Тисячі людей виходили туди, аби змінити щось у своєму житті, здобути кращу долю для своєї держави, захистити майбутнє своїх дітей і, можливо, довести, що разом вони все це зможуть. За 2 роки сталося чимало подій. Як тепер думають громадяни, чим живуть і чи здійснилися їхні прагнення, кореспондентка тижневика "Слово Просвіти" дізнавалася у громадян просто на Майдані:

1. Чи брали Ви участь у "Майдані-2004"? Чому?
2. Чи справилися Ваші сподівання?
3. Чи відчували Ви якісь позитивні наслідки після "Майдану"?

Геннадій, менеджер:

1. Звичайно! Ходив на Майдан, брав участь у різних демонстраціях. Хотілося якихось змін, точніше, я потребував їх, як і всі, мабуть.

2. Ні, не здійснилися. Все лишилося, як і було. Сподівався, що зникне корупція, а вона не зникла. Жодних змін.

3. Абсолютно нічого позитивного не відчув після революції.

Олена, студентка:

1. Не брала участі, тому що не хотілося. Я не підтримувала тоді й зараз не підтримую такої ідеї. Вирішувати проблеми треба не на масових збіговиськах.

2. Були сподівання, і вони справилися. До влади прийшла та сила, за яку я голосувала, а "помаранчеві" зазнали поразки.

3. Помітила такі "зміни на краще", як підвищення цін на все. Мене як студентку, що вчиться і працює, це не влаштовує і помітно "б'є по кишені". Сподіваюся, що скоро все зміниться.

Сергій, підприємець:

1. Брав участь, але тоді ще не з'ясував для себе переваг чи недоліків цих двох політичних сил. Підтримував "помаранчевих" інтуїтивно.

2. Розраховував, що стане краще, підвищиться рівень життя українців, соціальна стабільність.

3. Не помітив жодних змін на краще. Відчуваю, що

в країні все йде до великих змін, але не можу сказати, що щось кардинально змінилося.

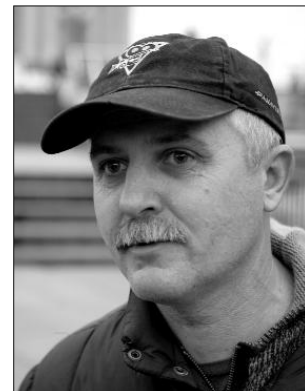
Марина Миколаївна, пенсіонерка:

1. Аякже! Звичайно, брала участь, як і всі свідомі українці. Це було моїм поклонінням, я цього хотіла. На Майдані були з чоловіком, і досі підтримуємо Віктора Ющенка та Юлію Тимошенко.

2. Не можу однозначно відповісти на це запитання. Суспільство стало демократичнішим, ЗМІ стали розкутішими, вільно висловлюють свою думку, хоч це іноді й не на користь. Але обіцянки, що "бандити си-

дітимуть у тюрмах" не справилися. Шкода, що союз "Наша Україна" і "БЮТ" розколовся — це була наша надія, і мені було дуже боляче після цього.

3. Не знаю, чи позитивний це наслідок, але я просто жила мрією і надією. Цікавий був час. Я думаю, що просто треба працювати і змінювати щось самим, а не чекати, доки за нас вирішать інші.

Олександр, кінооператор:

1. Не брав, на щастя, участі в цих подіях. Я вже не живу в Україні і за цим хаосом споглядав із Росії. Категорично не поділяю політики "помаранчевої" влади. Зверніть увагу, куди показує рукою Богдан Хмельницький на Софійській площі, і не дарма, до речі.

2. Ніяких сподівань не було. Я сприймав це як дешевий спектакль. Окрім мене так само думали українські росіяни в Москві.

3. Позитивне те, що зараз є дві політичні сили, боротьба між ними, здорова конкуренція. В Росії такого немає. А взагалі для мене як для етнічного українця зрозуміло, що Європа нас не че-

кає, і курс треба брати на Росію.

Валентина, пенсіонерка:

1. Не брала участі, бо живу далеко від Києва. Не мала змоги прийти.

2. Мала надії, але нічого, окрім розчарування, не відчуваю. Я помітила, що жити стає все гірше. Якби вони не зрадили одне одного, то не зрадили б і нас. "Помаранчева" влада не змогла бути єдиною, розкололася, і не дотрималася головної ідеї. Лідери тягли кождоу кожен на себе, і через ці "портфелі" зовсім забули про те, для чого вони у владі. Багато моїх знайомих підтримували їх, але зараз усі так і залишилися зі своїми мріями.

3. Помітна свобода слова, але й вона не пішла на користь владі. На теле- та радіоканалах тільки й чуємо про наклепи, бруд, сварки, моральні битви між опонентами. Нікого не цікавить життя простих людей, адже для них головне — це політичне шоу. Хочеться простого спокійного життя.

Опитувала
Марія СКРИННИК
Фото
Олександра ЛИТВИНЕНКА

ЕКСПЕРТ-ОПИТУВАННЯ

11 листопада відбувся з'їзд партії "Народний Союз Наша Україна".

У зв'язку з цим Центр досліджень політичних цінностей звернувся до експертів із запитанням: "Як ви оцінюєте результати з'їзду НСНУ?"

Вадим КАРАСЬОВ, директор Інституту глобальних стратегій:

— Для того, щоб оцінювати результат, потрібен сам результат, а цей з'їзд результату не дав. Тим не менше, у такій безрезультативності є й свої мікрорезультати з макронаслідками. Основне із таких макронаслідків те, що партія переходить у фазу партійної ентропії, внутрішньополітичних розколів і скандалізації внутрішньопартійної ситуації. З'їзд так і не спромігся переобрати нове керівництво і фактично залишив старе.

Ситуація на з'їзді була скандальна й розкольна. Вся внутрішня скандалізація є наслідком партійного розпаду й партійної дезінтеграції.

Очевидно, що далі процес розвиватиметься за двома сценаріями: або "Наша Україна" через певний час проводить радикальну кадрову ротацію, обирає нове керівництво й відновлює політичні позиції партії в суспільстві та президентські позиції в самій партії, або ж у партії набирає обертів фаза ентропії й паралельно формується новий партійний пропрезидентський проект командирсько-польового типу, на що так прозоро натякав у своєму виступі Юрій Луценко. Якщо останній проект буде успішним, то тоді вже "Наша Україна" стане нікому непотрібною, окрім старого керівництва, яке вчора зберегло свої позиції в партії, а ось чи зберегло воно партію, — в цьому великий сумнів.

Олександр ДЕРГАЧОВ, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України:

— Результати з'їзду виявилися достатньо передбачуваними з огляду на те, що ми останні три тижні спостерігали підготовку до другого етапу, обговорювалися можливості оновлення керівництва й уточнення тактики цієї політичної сили. Я думаю, що відбулося досить логічне обговорення та уточнення позицій. Було підтверджено дві здебільшого очевидні речі: по-перше, те, що перехід до опозиції — вибір остаточний, і по-друге, те, що партія не готова до серйозного оновлення свого керівництва і взагалі засад внутрішнього життя. Незважаючи на це, партія продемонструвала, що вона є однією з найдемократичніших (внутрішньо) політичних сил. Важко поставити поряд будь-яку парламентську і помітну позапарламентську силу, яка б дозволяла собі такі відверті й відкриті обговорення та сутички всередині керівництва, пошук стратегій і пошук балансу сил серед досить багатьох впливових присутніх політиків, але серед яких не можна знайти нормального лідера.

Якщо говорити про перспективу, то вона певною мірою означена. "Наша Україна" може бути хоч і не "центром тяжіння", але ініціатором, одним з активних гравців, аби згуртувати більшість помаранчевих сил, які не знайдуть іншої альтернативи, тобто об'єднання з БЮТ. Крім того, я думаю, що можуть виникнути й ясніші мотиви і якісніша співпраця між "Нашою Україною" та БЮТ з огляду на те, що більше стало стратегічних збігів у їхніх планах. Вірогіднішим зараз є поступовий пошук нового формату об'єднання і реорганізації "Нашої України" з можливою участю Луценка".

ТЕРПІННЯ БЮТ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ, ТОМУ "НАШУ УКРАЇНУ" ГОТОВІ ПРИЙМАТИ ВРОЗДРІБ

БЮТ зацікавлений у тому, щоб "Наша Україна" в повному складі увійшла до парламентської опозиції.

Про це в інтерв'ю "Профіль-Україна" сказав член фракції БЮТ Олександр Турчинов, повідомляють.

"БЮТ зацікавлений, щоб усі 80 депутатів "НУ" влилися в парламентську опозицію. Але не для побудови складних і нікому не потрібних суперкоаліцій, конфедерацій з яскравими назвами", — заявив Турчинов.

"Нас не цікавить торг, нові красиві ярлики (нам, до речі, не соромно називатися Блоком Юлії Тимошенко і "Батьківщина"). Нас цікавить робота на результат, і тут ми готові взаємодіяти".

При цьому Турчинов відзначив, що "ми трохи стомилися від чекання прояву опозиційності від "Нашої України", хоча й зацікавлені, аби парламентська опозиція була числен-

СПРОБА ПОРТРЕТА

Серед українського громадянства Галичини не було жодної сфери (політичної, економічної, освітньо-культурної тощо), у якій не брав би участі Кость Левицький. Зокрема під час навчання у Львівському університеті ми бачимо його серед активних членів студентських товариств, він — учасник перших студентських віч у Коломиї (1880, 1884 рр.), які сприяли активізації студентського життя в Галичині.

Закінчивши правничий факультет Львівського університету, К. Левицький пройшов шлях від рядового службовця до відомого адвоката, Президента українських адвокатів у Галичині. Завдяки йому в Галичині у 90-ті роки XIX ст. вперше побачили світ українською мовою “Часопис правничий” і “Словник правничий”. Кость Левицький активно співпрацює з “Просвітою”, стає керівником її економічної секції. Саме за його активного сприяння “Просвіта” на початку 90-х років перетворюється із культурно-просвітницького товариства на просвітньо-економічне. Так починається активна розбудова економічного життя галицьких українців.

Із середини 80-х років К. Левицький розпочинає активне політичне життя в краї. Він стає співзасновником перших політичних організацій Галичини: “Народної Ради” (1885 р.) та Національно-демократичної партії (1899 р.), у провід яких відіграв одну з головних ролей як голова Народного Комітету партії. Вже у 80-ті роки Кость Левицький бере участь у передвиборній боротьбі до австрійського

ЖИТТЄВЕ КРЕДО КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО — ІНТЕРЕСИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Кость ЛЕВИЦЬКИЙ — видатний український державний діяч, учений, один із творців Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР). Він народився 18 листопада 1859 року в м. Тисмениця Станіславського воєводства (тепер Івано-Франківська обл.) у сім’ї священика. Роль Костя Левицького в суспільно-політичному житті Галичини та України кінця XIX—першої третини XX ст. досить вагома. Уже з юнацьких років Кость Левицький стає на шлях боротьби за кращу долю рідного народу і залишається вірним цій ідеї упродовж усього життя.

парламенту і галицького сейму. У 1907 році він був обраний послом до парламенту, а 1905 р. — до сейму. 1910 року К. Левицький стає керівником українських депутатських фракцій у парламенті та сеймі, що свідчило про його високий авторитет серед українських політиків.

Кость Левицький був не лише політиком, а й публіцистом і вченим, залишив нам вагому наукову спадщину. Його популярні праці з правової та економічної тематики були дуже популярними серед населення Галичини. Особливої уваги заслуговує цикл праць із історії політичної думки й визвольних змагань галицьких українців 1848—1920 рр., які й сьогодні є основним джерелом для вивчення національно-визвольної боротьби за державну самостійність на теренах Галичини. Однак через відомі причини оцінка діяльності й сама постать К. Левицького в радянський час подавалася лише негативно.

Його праці зберігалися у спецфондах і не були доступними для

широкого кола дослідників. Як зазначає дослідник життєвого шляху цього видатного діяча Ігор Андрухів, Кость Левицький — це ціла епоха в національному відродженні української нації. Заставши народ “русинами”, він залишив його “українцями” з високою національною свідомістю і досвідом політичної боротьби. Це був політичний діяч, вихований у рамках специфічної галицької народницької “руськості”, але завдяки великій працездатності він постійно розширював свій світогляд і завжди був там, де вирішувалася доля рідного народу.

Як політичний діяч, Кость Левицький був співтворцем нового етапу національного відродження в галицько-українській політиці. Це була так звана адвокатська доба (яка бере початок із середини 80-х років XIX ст. і триває до початку 20-х років XX ст.). Зачинателями цієї доби були адвокати В. Барвінський, Є. Олесницький, К. Левицький, Л. Бачинський та ін. Вона не

тільки пробудила в галичан національну свідомість, а й залучила їх до свідомого розуміння й виконання своїх громадянських обов’язків. Наслідком адвокатської доби було те, що з племені “русинів” сформувалася нація свідомих українців, які зі зброєю в руках протягом 1914—1921 рр. виборювали державну незалежність України.

У період становлення й розвитку ЗУНР виявився державницький талант Костя Левицького як першого голови уряду цієї держави. Він зумів не тільки зберегти завоювання Листопадового Зриву 1918 року, а й підготувати ґрунт для подальшого розвитку молодій Українській державі. Однак політична кар’єра К. Левицького закінчилася

з ліквідацією еміграційного уряду ЗУНР.

1925 р. він повертається з Відня до Львова й не бере вже активної участі в політичному житті Галичини. Але й далі тісно співпрацював із громадськими організаціями, зокрема з “Просвітою”. До 1929 р. К. Левицький очолював “Центробанк”, активно долучався до розвитку української кооперації, редагував журнал “Життя і право”.

Із приходом в Галичину більшовицької влади (1939) К. Левицького заарештували органи НКВС. Майже два роки перебував на Луб’янці в Москві, потім його відпустили на волю. Це була остання політична перемога К. Левицького.

Кость Левицький вітав Акт 30 червня 1941 р., який проголошував відродження самостійної Української держави у Львові. Він став головою Української Національної Ради, але згодом розчарувався у німецькій політиці щодо України. Похилий вік, перебування у в’язниці, моральні стреси остаточно підрвали здоров’я Костя Левицького. Він помер 12 листопада 1941 року на 82-му році життя у Львові, де й похований на Янівському цвинтарі.

Так закінчився довгий і тернистий життєвий шлях Костя Левицького, для якого місяць листопад став “днем зоряним і одночасно днем вічного спочинку”. Його життя — це шлях боротьби, шлях неспокою і вболівання за Україну та український народ.

● **Остап НАГІРНЯК,**
кандидат історичних наук,
м. Київ

ДО ЮВІЛЕЮ

У грудні 2006 року виповнюється 355 років від Дня народження одного з найславніших синів України, духовного лідера України часів гетьманування Івана Мазепи Митрополита Дмитрія Туптала. 10 листопада (28 жовтня за старим стилем) Православна Церква відзначала день пам’яті святого Дмитрія Митрополита Ростовського. А громадськість Макарівщини відзначила ювілей Святителю 5 листопада.

Народився майбутній Свяtitель Данило Туптало в сім’ї Макарівського сотника Сави Григоровича Туптала і виховувався в традиціях українського козацтва. Отримавши освіту в кращих духовних школах Києва, юний Данило вирішив постригтися в монахи і присвятити себе служінню Богові.

6 травня 1684 року ігумен Києво-Печерської лаври Дмитрій Туптало розпочинає складання “Життя Святих” або так звані “Четї-Мінеї” (місячники до читання). Ця титанічна праця забрала 20 років життя і увіковічила його ім’я.

Книга “Четї-Мінеї”, написана живою розмовною українською мовою, набула величезної популярності в Україні. Люди вивчали напам’ять кожен новий том. У XVIII—XIX століттях народ виховувався на ній. Її читав вечорами батько й малому Тарасові Шевченку, який згадає про це у своєму безсмертному творі “Гайдамаки”. Саме тому дослідник життя і творчості Свяtitеля Дмитрія Ростовського Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) стверджує, що Дмитрій Туптало, сам того не сподіюючись, став засновником сучасної української літературної мови.

Помер Митрополит Ростовський 1709 року в Ростові й похований у монастирі святого Якова. Через 42 роки, перестеляючи підлогу в храмі, виявили, що тіло Дмитрія зосталося нетлінне. Це був знак, що “Бог нового святого послав!”. У березні-квітні 1751

року Дмитрія Митрополита Ростовського було канонізовано. Відтоді його ім’я шанує весь православний світ.

Але за радянських часів на батьківщині видатного церковного діяча в Макарові його ім’я й походження були невідомі широкому загалу. Аж 1988 року активісти клубу “Пошук” районного центру творчості дітей та юнацтва на чолі з Д. С. Нетребом розповіли громадськості про їхнього великого земляка.

Відтоді в Макарові точилися суперечки щодо належного вшанування Данила Туп-

ПЕРШИЙ КАМІНЬ ПІД МОНУМЕНТ СВЯТИТЕЛЮ ДИМИТРІЮ

тала в його рідному місті. За активного сприяння районної влади добудовується церква в ім’я Свяtitеля Дмитрія, проводиться заходи просвітницького характеру.

Так, минулого року заслужений художник України Анатолій Марчук ініціював спорудження пам’ятника Димитрію Ростовському. Співатором проекту виступив відомий в Україні скульптор Володимир Шолудько. Майбутній монумент благословив Свяtitийший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет.

І ось святкової недільної днини макарівці зібралися на величезний мітинг неподалік автостанції. Тут було закладено перший камінь майбутнього монумента Свяtitелю Димитрію і меморіального комплексу жертвам голодомору. Привітали мешканців райцентру з цією знаменною подією прийшли голова районної

ради М. Д. Вараницький, заступник голови райдержадміністрації Р. І. Резніченко, Макарівський селищний голова Г. П. Здольник, інші керівники району. Земляків на мітингу вітав народний артист України Анатолій Паламаренко. Про славного сина Макарова розповіли “пошуківці” Ярослав Лебідь, Андрій Казимірчук, Максим Бразильський, а також керівник історико-краєзнавчого клубу “Пошук” ЦТДЮ ім. Д. Туптала Д. С. Нетребка, а осяячення першого каменя майбутнього монумента провів Благочинний Макарівського району отець Богдан Лисиченко.

Після покладання квітів мешканці й гості Макарова вирушили до районного будинку культури. Тут відбулося відкриття виставки заслуженого художника України Анатолія Марчука “Сакральна архітектура Києва”. А о 14-й годині

розпочався Перший фестиваль духовної музики імені Данила Туптала. В ньому взяли участь Макарівський хоровий колектив “Святоколо”, народний самодіяльний аматорський колектив “Любисток” із Бишева, народні артисти України Олександр Трохимчук і Анатолій Паламаренко, ансамбль скрипалів Макарівської районної школи мистецтв. Порадували шанувальників Наталія Сілакова, Володимир Хоменко, Франц Пінач, Олег Гудовський. На сцені виступили також поет Ігор Голенков і Діна Нетребка. Завершив програму фестиваль виступ хору “Академія” Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Усі його учасники отримали Дипломи від райдержадміністрації і районної ради, а співголови оргкомітету Р. І. Резніченко й Г. І. Невмержицький висловили побажання, що він стане щорічним і надалі

збиратиме все більше учасників і шанувальників.

Найпалккіші шанувальники високого мистецтва мали змогу насолодитися цього дня ще й сольним концертом Франца Пінача, що відбувся у Центрі творчості дітей та юнацтва ім. Данила Туптала.

Макарів повинен стати справжньою Меккою Дмитрія Ростовського. Тут має бути і пам’ятник, і духовний центр, у перспективі — богословський університет українського Православ’я імені Дмитрія Туптала. Але насамперед свою громадянську свідомість повинні продемонструвати депутати Макарівської селищної ради, затвердивши на решті герб селища і перейменувати центральну вулицю райцентру на честь Данила Туптала.

● **Євген БУКЕТ**

ВШАНУВАННЯ

ПАМ’ЯТІ НЕСТОРА МАХНА

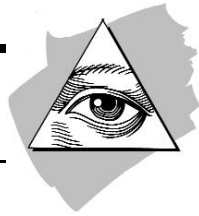
11 листопада традиційно відбувалося вшанування пам’яті непересічної особистості, незбагненного, суперечливого й легендарного українського воїна Нестора Махна. 118-та річниця від дня народження та 6-та річниця від дня заснування Всеукраїнської громадської організації “Товариство Нестора Махна” “Гуляй-Поле” розпочалася в Полігах, де загинув перший голова товариства народний депутат Анатолій Ермак. Саме там відбулися змагання з бойового козацького рукопашу “Спас”, як живий зв’язок тогочасної й сучасної звитяги. Це стало можливим за підтримки бойових побратимів Анатолія Ермака — народних депутатів Григорія Омельченка та Олександра Рябеки.

А в самому Гуляйполі після відвідин місцевого музею, де дбайливо зібрані унікальні матеріали про славетного земляка, відбувся науковий “круглий стіл” “Від минулого до сьогодення (історично-політичний портрет Нестора Махна)”, в якому взяли участь провідні науковці, митці, громадські та політичні діячі: проф. Г. І. Шаповаленко, канд. істор. наук А. Л. Сокульський, канд. істор. наук Г. І. Калайда, В. П. Кашлатий, М. П. Олексієнко, Б. М. Ковтанюк, О. І. Дудка, П. П. Науменко.

Голова ВГО “Товариство Нестора Махна” Олександр Притула запевнив, що “круглий стіл” переросте в Міжнародну науково-практичну конференцію, а місцева влада пообіцяла, що вулиця й пам’ятник Нестору Махну все ж будуть.

● **Ірина ОЛІЙНИК**

ПРАВДА ІСТОРІЇ

Серед багатьох визначних подій, якими був насичений минулий місяць цього року, особливо вирізняється 14 жовтня — День українського козацтва, який збігся з 64-ою річницею з народження Української Повстанської Армії. Саме 14 жовтня 1942 року за наказом ОУН було створено перший відділ УПА під командуванням Сергія Качинського — «Остапа». Як і минулого року, колишні вояки УПА вирішили провести це свято в столиці України місті Києві. Та їм знову всіяко перешкождали ліві сили, очолювані лідером комуністів Петром Симоненком, який називав цих справжніх патріотів України «пособниками фашистів». А щоб підсилити цю антиукраїнську акцію, оголосив, що ліві сили відзначають 60-річчя Нюрнберзького процесу, де, як відомо, судили головних фашистських злочинців. З цього погляду Петро Миколайович робив хорошу справу. Повинні ж нашкодити знати, хто був палієм Другої світової війни і як розплачувався за ці злочини проти людства. Але чи ж варто було, не знаючи історичної правди, долучати до фашизму колишніх вояків УПА. Так і хочеться сказати: «Не туди б'єш, Іване!» Справжніми помічниками фашизму були інші радянські люди, але тільки не українці-оунівці. Але щоб це знати, потрібно вивчати історію СРСР і Німеччини не за підручниками, пропонованими Москвою, а за джерелами, які тодішнє Кремлівське керівництво всіяко приховувало не лише від нас, а й від народів усього світу. А з тих табуованих джерел стало відомо таке.

Згідно з Версальською угодою (червень 1919 року), Німеччина, що розв'язала Першу світову війну і зазнала в ній поразки, втратила 67,3 тис. квадратних кілометрів території в Європі і всі свої колонії. Їй заборонялося мати авіацію, підводний флот, великі броньовані надводні кораблі, випускати літаки й дирижаблі, броньовики й танки, а також виробляти хімічну зброю.

Крім того, вона повинна була сплатити державам Антанти багатомільйонну контрибуцію. Першим пожалів «беззахисну» Німеччину В. І. Ленін. Виступаючи 1920 року на нараді голів районних, волосних і сільських виконавчих комітетів, він назвав Версальську угоду грабійницькою.

Виснаженою війнами й ізольованою від світу була і Росія, в якій ще й до того панував червоний терор і починався перший голодомор. Але Росію Ілліч чомусь не жалів. Навпаки, на людях проводили експеримент з утіленням в життя програми побудови соціалізму, а згодом — комунізму. Росія мала вибір, бо могла укласти договір із Заходом, але завдяки наполяганням червоного вождя № 1 надала перевагу Німеччині, яка, не маючи вибору, охоче пішла на зближення з учорашнім своїм ворогом. Обидві сторони розпочали співробітництво на основі рівноправності, взаємних інтересів, з урахуванням спільних ворогів, і за взаємної поваги. Використання суперечностей у капіталістичному світі для розвитку відносин із Німеччиною відповідало зовнішньополітичному курсові, розробленому ЦК партії більшовиків під безпосереднім керівництвом Леніна. Біля витоків Союзу з Рейхсвером (так тоді називалися збройні сили Німеччини) стояли вищі партійні державні діячі, відомі воєначальники, керівники ГПУ й різних наркоматів. Зокрема, В. І. Ленін, Л. Д. Троць-

кий, М. В. Фрунзе, Ф. Е. Дзержинський, Й. В. Сталін, В. В. Куйбишев, К. Є. Ворошилов, М. М. Тухачевський, А. І. Єгоров, Л. І. Уборевич, І. Е. Якір та інші. У зв'язку з хворобою Леніна в 1922 році процес активної взаємодії між СРСР і Німеччиною розвивався вже без нього. Хоч не слід забувати, що ще при ньому була спроба завести революцію в сусідню Польщу, оскільки остання служила опорою Версальської системи, бо саме через її територію потрібно було таємно перевозити військових спеціалістів, перебраних у цивільний одяг із підробленими документа-

ми. Ернст Тельман. А Сталін 1939 року підписав із Гітлером договір про ненапад, і Радянський Союз в очах світової громадськості став загарбником, як і фашистська Німеччина, під чоботом якої була вже вся Європа. Сталін це негайно підтвердив, загарбавши Західну Україну, Західну Білорусію, Молдавію й Прибалтику. Війна з сусідньою Фінляндією теж була розв'язана з вини сталінського уряду. У загарбаних регіонах розпочалися пошуки «ворогів народу», масові репресії та депортації населення в далекі простори Сибіру. Особливою жорстокістю відзначалися беріївські

Отже, метою УПА та ОУН було створення Української Суверенної Соборної Держави, а не служіння московським чи берлінським загарбникам. Про це свідчать архівні документи і спогади сучасників тих подій.

Так, на наступний день після нападу фашистської Німеччини на СРСР від бандерівського революційного проводу ОУН Володимир Стахів вручив канцелярії Німецького Рейху документ такого змісту: ОУН бореться за Українську Суверенну Соборну Державу, за визволення поневолених Москвою народів Східної Європи й Азії. Далі в

Наведені тут документи ОУН та Німецького командування свідчать з одного боку про безкомпромісну боротьбу ОУН проти німецьких окупантів за незалежність України, а з другого боку — про жорстокий наступ німецьких окупантів на український національно-визвольний рух. Це було 1941 року. А ось кілька документів пізнішого часу.

1. Уривок із листівки ОУН (березень 1943 року):

«Українці! Увесь світ у вогні нової війни. Імперіалістичні держави вступили в безпощадну загарбницьку війну. Їхня мета — всесвітнє панування, вони йдуть морем крові безвинних народів...

Ми хочемо боротися за такий порядок, при якому ніколи більше не було б голоду. Ми боротимемося за незалежну Українську Державу, яка захистить населення від знищення. Ми боротимемося за Українську Державу, в якій народ буде господарем своєї прадідівської землі».

2. З німецької листівки проти ОУН (червень 1943 року): «Слухай, український народе! Москва дає накази ОУН! З таємних наказів і листівок, що потрапили нам до рук, видно, що кремлівські жиди стоять у зв'язку з ОУН, яка нібито воює проти більшовизму. В проводі ОУН сидять агенти Москви, що отримують і виконують накази кривавого Сталіна... ОУН і більшовизм — це одне, тому мусять вони бути знищені».

3. Зі звернення Президії Верховної Ради УРСР, Київ, 12 січня 1944 року: «...Таким чином українсько-німецькі націоналісти хотіли послабити наш народ у боротьбі, роз'єднати наші сили, нацькувати брата на брата. Не дайте їм обдурити себе! Знищуйте цих шахраїв — агентів німецьких загарбників!»

Українсько-німецькі націоналісти насправді є спільниками Гітлера. Будучи агентами гітлеризму, українські націоналісти хочуть перетворити Україну на колонію німецького імперіалізму, а український народ — на рабів німецьких баронів і поміщиків.

Голова Президії Верховної Ради УРСР М. Гречуха.

Голова Ради народних комісарів УРСР Л. Кормієць.

Секретар ЦК КП(б)У М. Хрущов».

Ось так оцінювали діяльність ОУН і УПА ті, хто допоміг Німеччині озброїтися, прийти в ній до влади фашистам і довгі роки співпрацювати з ними.

Так в умовах нечуваної брехні Українська Повстанська Армія, що налічувала у своїх лавах за різними оцінками від 40 до 200 тисяч вояків, вела нерівну боротьбу на два фронти — проти фашистських окупантів і проти московських беріївських катів.

Тодішній Нарком Внутрішніх справ України генерал В. С. Расноя, який у 1943 році командував 56-тисячним корпусом внутрішніх військ по боротьбі з бандерівцями, згодом писав: «Оуновцы досаждали фашистам и красным, не зря сам Бандера сидел в это время в гитлеровской тюрьме, а после войны его найдет в Мюнхене с помощью своего агента Сталин».

Сподіваюся, що після прочитання цієї статті ні в кого не повернеться язик сказати, що ОУН і УПА допомагали фашистам. Вдячний Президенту України В. А. Ющенку, який своїм Указом захистив права цих справжніх героїв України.

● **Станіслав ЗАХАРУК**, голова Тульчинського осередку «Просвіти» ім. Т. Г. Шевченка, відмінник освіти України

ТО ХТО Ж ДОПОМАГАВ НІМЕЦЬКИМ ФАШИСТАМ?

ми, різні вантажі, техніку, гроші тощо. Але експорт революції не вдавсь. Польський народ не заохотив ставати під її червоне знамено. Це значно ускладнило розвиток відносин між Москвою й Берліном, але не призупинило їх. Співробітництво обростало новими ідеями. Росія одержувала іноземний капітал і технічну допомогу, за рахунок чого могла підвищувати свою обороноспроможність, а Німеччина — право мати на території Росії таємну базу для нелегального випуску зброї, насамперед танків і літаків. Навесні 1922 року між Німеччиною і СРСР було укладено таємну Рапальську угоду, згідно з якою на його території в обхід Версальським заборонам будувалися спільні воєнні підприємства, аеродроми, танкові й авіаційні школи. Саме на території СРСР з 1922 до 1933 року навчався цвіт майбутнього фашистського вермахту. Саме тут кували свою бойову майстерність майбутній генерал-полковник бронетанкових військ і командувач танковою армією в 1941 році на радянсько-німецькому фронті Герман Гудеріан і майбутній головнокомандувач фашистськими ... Герман Герінг. А загалом без перебільшення можна сказати, що фашистський меч кувався в СРСР.

Командування Червоної Армії посилало своїх командирів на навчання до Німеччини. В різні часи там побували: Тухачевський, Уборевич, Якір, Єгоров, Корк, Федько, Белов, Баранов, Дибенин, Примаков, Лаціс та інші. Пізніше, в 1937—1938 роках, усі вони будуть репресовані й знищені за підозрою в зраді Батьківщини. Репресовано буде понад 30 тисяч командного складу Червоної Армії. Адольф Гітлер, який прийшов до влади 1933 року, зміцнював свої збройні сили за допомогою СРСР, а Сталін робив усе, щоб послабити Червону Армію.

До речі, прийти до влади колишньому єфрейтору Адольфу Гітлеру теж допоміг Сталін. І це підтверджують факти й події. Після смерті Леніна у статті про міжнародне становище заявив, що соціал-демократи в Німеччині ніякі не борці проти фашистів, а їхні брати-близнюки. Почалася шалена боротьба німецьких соціал-демократів проти комуністів, яка закінчилась тим, що під час виборів до рейхстагу в 1933 році фашистська партія отримала 12 мільйонів голосів, комуністи — 6, соціал-демократи — 7. Якби ці дві партії йшли в одному блоці, отримали б 13 мільйонів голосів і фашизм не пройшов би.

«Гітлер — це війна!» — застерігав вождь німецьких комуністів

Фото О. Литвиненка

енкаведисти в Західній Україні. Репресіям і депортації підлягали насамперед активісти, інтелігенція, священнослужителі й навіть місцеві комуністи. Було знищено майже всю компартію Західної України. Зважмо, що фашисти не вбивали своїх однопартійців. Отже, є підстави вважати, що більшовизм — це ще більш звироднілий рух, ніж фашизм.

Масові розстріли невинних людей стали причиною того, що ті, кому пощастило вціліти, йшли в ліси, створювали загони й чинили такі самі жорстокі акції, але не стосовно мирного населення, а стосовно завойовників — катів Українського народу. З таких розрізнених загонів і виросла Українська Повстанська Армія. УПА з 1943 р. стала загальнонаціональною позапартійною збройною силою. Політичне керівництво національно-визвольною боротьбою українського народу здійснювала Українська Головна Визвольна Рада (УГВР) — всеукраїнський представницький орган, своєрідний передпарламент, який об'єднував усі політичні сили на боротьбу за державну самостійність України.

документі йшлося про те, що ОУН буде далі вести революційну боротьбу, незважаючи на ті зміни, які відбулися на терені Східної Європи з початком Другої світової війни. Це був відвертий натяк на те, що ОУН не збирається співробітничати з новими господарями на території України.

У відповідь на цю зухвалість керівництва ОУН німецьке командування 5 липня 1941 року заарештувало Бандеру і ще кількох авторитетних провідників. Їх вивезли в Берлін для подальших допитів. А 15 вересня 1941 року були вчинені масові арешти бандерівців. Сотні борців опинилися в тюрмах і концтаборах. Ці репресії не зупинили боротьби патріотів за самостійну Україну. І тоді 25 листопада 1941 року з'являється документ № 7, яким німецьке командування попереджає поліцію безпеки і СД, що Рух Бандери готує повстання у рейхскомісаріаті України з метою створення Незалежної України. А тому всі активісти Руху Бандери повинні бути негайно закатовані й після ґрунтовного допиту таємно розстріляні як грабійники.

ТО ХТО Ж «ПОСОБНИК»?

Ліві політичні й промосковські сили завжди виступають проти патріотів України та її незалежності. Воїни УПА віддавали своє життя за незалежну соборну Україну, а симоненківці та вітреківці вважають їх ворогами.

13 жовтня ц. р. о 19.30 на телеканалі “1+1” П. Симоненко назвав вояків УПА “пособниками фашистів”.

“Пособниками фашистів” були комуністи, а не українські націоналісти і воїни УПА.

За Версальським мирним договором, підписаним 1919 року між державами-переможницями (Великобританія, Франція та Італія) з однієї сторони і Німеччиною — з другої Німеччині заборонялося мати армію більше 100 тисяч чоловік, повітряний і морський флоти, танки та важку артилерію.

Коли ленінська концепція світової революції не спрацювала, комуністи вирішили готувати нову війну. Вирішено було підготувати до війни Німеччину, бо Ленін вважав, що в ній найреволюційніший робітничий клас. Вождь пролетаріату особисто дав завдання Дзержинському, щоб він підшукав місця для таємної підготовки німецьких офіцерів та полігонів для випробовування німецької зброї. Цю злочинну справу продовжив Сталін.

СРСР постачав Німеччині матеріали для виготовлення танків, листовий матеріал для побудови літаків. У Радянському Союзі готували німецьких льотчиків.

Після підписання радянсько-німецького договору про ненапад і “Пакту Ріббентропа-Молотова” 1939 року в газеті “Правда” було фото, як Сталін при Ріббентропові і Молотові, піднявши руку з чаркою, сказав тост і випив за здоров’я Адольфа Гітлера.

1939 року мого дядька на кілька місяців було призвано до лав Червоної Армії. Військова частина, в якій він служив, вступила на територію Польщі. Повернувшись додому, дядько багато розповідав, як населення західних областей України радо, з хлібом і сіллю зустрічало радянські війська. Та комуністичні органи НКВС взялися за свою справу — класову боротьбу: арешти, розстріли невинних людей, вивезення сотень тисяч українців “в отдаленные, труднодоступные места СССР”.

Зазнавши “ласки” від поляків, радянських комуністів і німців, ОУН створила УПА, яка воювала за самостійну Україну.

Пам’ять чітко береже події початку війни. Німці просувалися на схід майже без боїв. 30 червня 1941 року на зборах представників українських партій у приміщенні львівського товариства “Просвіта” волею українського народу Організація українських націоналістів під проводом Степана Бандери проголосила відродження Української самостійної держави. Слідом за фронтом ішли похідні групи ОУН, встановлюючи адміністрацію Української самостійної держави. Це була справді рідна влада.

У моєму рідному селі Спичинцях, що розкинулось у верхів’ї річки Рось, була утворена сільська організація українських націоналістів. Був яскравий спалах національного життя. Та недовго проіснувала українська влада, бо це суперечило загарбницьким планам німецько-фашистських окупантів. У жовтні 1941 року гестапо почало арештовувати українських діячів національно-визвольного руху. Всі вони були страчені. Розстріляли й членів ОУН, моїх односельців: Петра Салюка, Михайла Мороза, Бориса Бачинського, всього шість чоловік. Тому мене ніхто не переконає, що українські націоналісти співпрацювали з німцями або були, як казав П. Симоненко, “пособниками фашистів”. Інших сподвижників української національної ідеї мого села після вигнання німців спіймали енкаведисти і також розстріляли.

Комуністична партія України працює проти своєї держави, служить іншій країні. Вона давно заслужила, щоб її заборонили як антидержавну організацію. Доки буде існувати і діяти КПУ — єдності українського суспільства не буде.

Вояки УПА взялися за зброю, бо знали, який це визволитель. Дивна у комуністів позиція: вони мають право арештовувати, розстрілювати, катувати, депортувати. А іншим захищатися зі зброєю в руках — зась.

Весь світ визнав УПА воюючою стороною. А рідна держава, її парламент протягом п’ятнадцяти років незалежності не можуть визнати, що вони були борцями за волю України.

● **Микола ГНАТИШ**, смт. Калинівка Васильківського р-ну Київської обл.

РЕЗОНАНС ПУБЛІКАЦІЇ

Шкода, що в “Слові Просвіти” (ч. 35, 2006 р.) у статті “Києве... чий?” Т. Гаврилюк (він чи вона?) не вказав (-ла) повних прізвищ згаданих у статті журналістів К. і З., так само як і тих газет і радіоканалу, де вони сіяли нерозумне, недобре і, хоча й давнє, але, сподіваюся, все-таки не вічне. Якби не те, то можна було б спробувати відповісти їм на їхньому ж інформаційному “полі”. А так — уклінно прошу надати можливість відповісти їм за допомогою вашої газети.

Але відповіді хочу не своїми словами, а словами Володимира (Зеєва) Жаботинського. До речі, 18 жовтня — чергова річниця з дня народження, хоча цього разу й “некругла” (народився 1880 р.).

Набуток цього видатного діяча не лише єврейської, а й світової національної думки дуже помітний для свідомих українців. Недарма в нас стали такими популярними деякі його твори в 1988—1992 рр. Але то були твори, де Жаботинський відкрито висловлював симпатії до українців і їхніх національно-визвольних змагань. Однак і твори Жаботинського, присвячені рідній єврейській тематиці, багато в чому виявляються придатними й для українських проблем — варто тільки замінити слова “євреї”, “єврейське” на “українці”, “українське”. Як-от, наприклад, у творі “Язык просвещения” (цитую за виданням: “Моше Бела. Мир Жаботинського”. — Іерусалим-Москва, 1992):

“Многие и многие из моих сверстников (ідеться про євреїв — *Л. В.*) выросли в ассимилированном окружении. Родители учили их ощущать себя русскими, учитель прививал им любовь к “нашему” Пушкину, к “нашей” русской речи... Железными цепями привязаны они к чужой культуре... Когда запросит их душа той неизъяснимой радости, которую приносит ей чтение, рука их непроизвольно тянется к полке, где стоят книги на чужом языке, и проникает в их душу этот язык снова и снова... Ибо взгляды изменились, ...сменилась вся шкала ценностей, но **язык**, язык, которым **отравили** (яке чудове сло-

во! — *Л. В.*) меня мои учителя — он всемогущ и всепроникающ!”

Але повернімося до статті “Києве... чий?” Т. Гаврилюк слушно бідається, що творчість І. Куприна, В. Некрасова, М. Булгакова тощо “потужно резонувала в домінуючій у Києві російській культурній атмосфері (а головне — поза Києвом, поза Україною, що ще більшою мірою ставила українських письменників порівняно з ними в гірші умови — *Л. В.*), тоді як резонанс творчості М. Лисенка чи Лесі Українки тут обмежувався ще вужчим, ніж нинішнє українське культурне гетто, колом ук-

ЧУДО ТВОРЦЯ — НАЦІЯ

раїнськомовної інтелігенції”. І це спонукало й спонукає деяких непересічних (а пересічних — ще більшою мірою!) літераторів (і журналістів також) писати російською, а в історії та сучасному культурному житті Києва зачікуватися на всьому російському, “впритул не помічаючи”, як то робить “журналіст К.”. А ось що писав Жаботинський у статті “О евреях и русской литературе” (читач може зробити вищезазначену заміну євреїв на українців):

“Он может писать для русской публики, это гораздо заманчивее — и аудитория неизмеримо больше, и жизнь шире, многообразнее, богаче. Испытание слишком велико...” Жаботинський констатує реальність, однакovo сумну для євреїв і українців, а далі — рекомендації, як до цього ставитися і як жити самим: “...Покинули нас в такой неслыханной бездне и перетанцевали на ту сторону к богатому соседу... Вы ушли к богатому соседу — мы повернем спину его красоте и ласке; вы поклонились его ценностям и оставили в запустении нашу каплицу — мы стиснем зубы и крикнем всему миру из глубины нашего сердца, что один малыш, болтающий по-древнееврейски (або ж по-українськи — *Л. В.*), нам дороже всего того, чем живут ваши хозяева от Ахена до Москвы. **Мы преувеличим**

свою ненависть, чтобы она помогла нашей любви, мы натянем струны до последнего предела, потому что нас мало и нам надо работать за десятерых, потому что вы сбежали и за вами еще другие сбегут по той же дороге. Надо же кому-нибудь остаться”... (И. Недова. Вехи жизни. З. Жаботинский. Избранные произведения. — Иерусалим—Москва, 1991. — С. 244—246).

А ось як “відповідає” Жаботинський “журналістові З.”. котрий стверджує: “Гаплик будь-якому місту, що його зробили столицею незалежної держави”. Жаботинський вважає інакше (як і

ми, чи не так?), що видно з його “Глав путевого дневника”: “Мир не любит маленьких государств... У меня, как видно, натура противоположного свойства: я люблю маленькие государства... **Чем больше столиц — тем больше культуры...** Я вспоминаю Ковно (Каунас — на час написання, 1930 р. — столица Литвы), Ригу и Ревель (Таллинн) перед войной (ідеться про Першу світову війну — *Л. В.*)... Раньше в этих городах нечего было изучать, не о чем было расспрашивать — сегодня же каждый из них представляет собой лабораторию для постановки множества творческих опытов: в них создают “одно из самых больших чудес Творца — нации” (М. Бела. Мир Жаботинского. — с. 28—29).

Уже за одну таку оцінку нації кожен націоналіст будь-якої нації повинен визнати Жаботинського за свого! Цікаво, що б казав Жаботинський про таке облудне потворне творіння аж ніяк не Творця, а Диявола, як “політична нація” (за життя його до такого, здається, ще не подумалися). Теорія “української політичної нації”, по-перше, відмежовує українців в Україні від діаспори, змушує ставитися до останньої як до чужинців, по-друге, позбавляє етнічних українців на своїй етнічній території будь-яких преференцій порівняно із представниками національних

меншин — тобто зрівнює гостей із господарем! Бо ж кожна національна хата мусить мати національного господаря, а нацменшини — то гості. Усі гості повинні бути рівноправними між собою — але ж не з господарем! Кожен гість десь має власну хату, де вже він господар, а всі решта — гості, і саме в цьому справжня рівноправність народів: кожен у своїй хаті такий самий господар, як сусід — у своїй, а не сусід є рівний із ним у його власній хаті. І коли один дуже зарозумілий гість вимагає рівності з господарем, то він тим не тільки зневажає господаря, а й вивищує себе над рештою гостей.

Ось що пише Жаботинський у статті “О пустословии”:

“...Лет через сто каждое государство будет многонациональным, или федеральным, или чем-то в том же роде. И вместе с тем ничто не помешает каждому государству с каким-то определенным национальным большинством оставаться действительно национальным государством этого национального большинства; и никакое равноправие одного, двух или трех национальных меньшинств (даже если они будут хранить как святыню свой национальный характер) не сможет помешать тому, чтобы каждое государство (какую бы конституцию оно не имело) продолжало оставаться национальным государством своего национального большинства” (М. Бела. Мир Жаботинского. — с. 27—28).

А на закінчення — ще про Марійку-Машеньку, з якої розпочато статтю “Києве... чий?” Машенька — це ще не найгірше перетворення, якого може зазнати Марійчине ім’я, доки вона виросте. У підліткових і молодіжних компаніях питома українські імена перекручують не просто на російський лад, а на російський якнайбрутальніший, блатний, зневажливий.

● **Левко ВІТЕР**, м. Січеслав (поки що Дніпропетровськ)

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЩО ВИСВІТЛИЛА ПОЖЕЖА?

Дорога редакціє!

Пишу ці рядки під враженням розповіді про пожежу в Пирогові.

Це повідомлення про чергове вбивство душі нашого народу і нашу “безхребетну” толерантність до всякого неподобства. Саме це є причиною такого розгулу українофобства, який спостерігається нині. І жодні молитви не допоможуть, якщо ми не станемо активно проти найменшого неподобства на нашій землі, аби вона стала колись такою своєю. Думаю, що багато свідомих українців поставили б підпис під вимогою ведення слідства на вищому державному рівні й покарання директора за проявлене злочинне ставлення до виконання своїх прямих обов’язків. Мабуть, не лише він причетний до всього, що руйнує Музей уже давно. Варто було б назвати ще й тих чиновників, котрі “перекиривали ди-хання” діяльності Музею хоча б за роки “незалежності”, а фактично неоголошеної війни.

Чудово, що газета розповідає про здобутки на ниві культури й літератури, але необхідно, можливо, відвести якесь місце матеріалам під, наприклад, таким заголовком: “Дзвін на сполох”, де були б повідомлення про типові злочини проти України, її духовності. Хай би читачі газети мали також можливість і повідомити, і висловити своє ставлення й побажання щодо події. Прикро, але без “ганебного стовпа” й активної позиції справжніх громадян ми не діждемося до себе поваги ні від кого. Прибирати авгівей стайні бридко, але необхідно, аби всяка нечисть знала своє місце. Отож за вухо та на сонце! Щоб у всякого ворога земля під ногами горіла, а наші святині лишалися нащадкам! Тоді й допоможе нам Бог і почує наші молитви...

● **Марія ГАРМАШ**, с. Устимівка Васильківського р-ну Київської обл.

САШКО + НАДІЯ ІВАНІВНА = 3 КЛАС

Великоустівський хлопчик Сашко Мовчан часто за однією партою сидить з учителем. Ні з ким йому більше сидіти, бо він у класі — один.

Вчиться Сашко за звичайною шкільною програмою. Урок триває 40 хвилин. Чи легко йому та вчителю?

— Багато хто помилково думає, що чим менше дітей у класі, тим легше навчати. Навпаки, — каже вчителька Надія Зубар. — Гру провести не можна, бо дитині ні на кого рівнятися. Розумове навантаження велике — Сашкові доводиться відповідати на всі запитання без відпочинку. Дитина вже за три уроки втомлюється. Єдиним позитивом є те, що карток та інших індивідуальних матеріалів треба готувати менше.

Якби в одній кімнаті ще не навчався 2-й клас, то хлопчику взагалі було б не весело. А так виховні години — всією початковою ланкою, свята — теж, уроки малювання, фізкультури, праці — разом.

Такий випадок у Великоустівській школі Сосницького району у вчительки Надії Зубар, не перший. Павло Бобир, тепер уже учень 9 класу, навчався в початкових класах теж один! Тому досвіду роботи з такими класами Надія Іванівна вже набула. І знає, як казати Сашкові, щоб він порівнював свої здібності: молодць або великий молодець!

● **Світлана ДУШИК**, Сосницький район Чернігівської обл.

ЧИМ Є ДЛЯ НАС ФРАНКОВІ НАСТАНОВИ

Цього року українська громадськість святкувала 150-річчя від дня народження письменника, вченого, видатного діяча — Івана Франка. Було б добре, якби люди не тільки читали його праці, а й виконували ті настанови, які залишив для нас митець.

Своїми думками з нами поділилася начальник управління культури й туризму Львівської обласної державної адміністрації Галина Дорошук.

— Усі ми розуміємо, що нині не до святкування, просто сьогодні є шанс, є можливість глибше проаналізувати процеси, які відбуваються у нашому суспільстві, з'ясувати, наскільки ті, хто мав би відповідати за реалізацію постанов Франка, прагнуть і таки роблять щось у цьому напрямі, в напрямі поступу...

— *Це слово, яке Іван Франко дуже часто вживає у своїх працях, слово, яким означає подальшу ситуацію в боротьбі за майбутню Україну.*

— Зокрема в праці “Що таке поступ?” Та я б продовжила: є нині час найвищий, як кажуть, з'ясувати, який спадок ми отримали, чим є Франкові настанови для нас. А найголовніше, якщо ширше, — нам належить навчитися користуватися тим спадком, що нам залишили видатні українці.

— *Я б тут, крім Івана Франка, згадав Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Лесю Українку. На жаль, навіть наша інтелектуальна еліта недостатньо знайома з багатогранною творчістю Івана Франка, як, до речі, й інших найбільших мислителів.*

— Гірко нині про це говорити, але мусимо. Адже видатні українці залишили нам ціле багатство, а ми або не вміємо, або не хочемо (чи й не знаємо його) ним користуватися. Через дії, які відбулися у Нагуєвичих та Львові, хочемо привернути увагу і галичан, і гостей, і влади до Франкового світогляду, до ідей, висловлених ним у публіцистичних працях, скажімо, крім уже згаданої, — “Поza межами можливого”, “Одвертий лист до галиць-

кої української молодіж” чи “Де-що про себе самого”.

В оперному театрі під час Уро-чистої академії, присвяченої 150-річчю від дня народження Івана Франка, прозвучала нова кантата Віктора Камінського на слова Каменяра — “Благодатна пора наступає”. Ця кантата написана спеціально за віршами “Україна”, які не користувалися популярністю за радянських часів. Надихнули нас на включення цього твору виступи хорових колективів сільських Народних домів. Маємо не скінти, не плакати, а працювати і єднатися в праці для блага України. Тим часом у нашому суспільстві панує розбрат. Його сіють між нами, а подекуди й самі його розпалюємо. Хтось із цього тішиться. А ми — остаточно — не матимемо вільної держави, якщо не будемо єдині в

своєму баченні подальшого розвитку України.

Ми, на жаль, не хребетні, ми не мішні. Тож мусимо себе зміцнювати, будувати себе. Через те на концерті, після згаданої кантати, ведучі нагадали присутнім і десяткам тисяч телеглядачів пророчі слова Івана Франка з праці “Одвертий лист до галицької української молодіж”. “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна дійова задача — витворити з величезної етнічної маси українського народу **українську націю**, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відповідний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона б не йшла...”

— *То біда ще й нині для української нації: ми досі не відпорні на*

асиміляцію, причому хоч як це прикро і страшно, — навіть у себе вдома, на своїй землі. Нас привчили до думки про “власну відсталість і вторинність, — констатував Іван Дзюба, — а насправді, якщо дати собі зусилля краще себе пізнати, виявиться, що ми набагато діяло-спроможніші й цілісніші, ніж це нам зазвичай здається... Українська культура zdeформована, тому розглядається як нецілісна... Обов'язок діячів української культури в умовах свободи відновити її цілісність”.

— Абсолютно згодна з Іваном Михайловичем Дзюбою. Справді, обов'язок працівників культури — поживати культурне життя в Україні, зцілити її культуру, з'єднати її в одне ціле.

Але я ще хотіла продовжити думку Франка: “Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині неширий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутному народолобству, що виявляє себе не словами, а працею”. А ще, пам'ятаєте, Каменяр говорив: нехай пропаде ім'я моє, лишень була б незалежною і вільною Україна.

— *Маю, можливо, провокаційне запитання: як Ви вважаєте, чи влада в Києві й на місцях проявляє в незалежній уже Україні не фразеологічний, а справжній патріотизм?*

— Нехай би кожен собі поставив це запитання, бо, врешті, все залежить і від кожного з нас. Кожен на своєму місці має відповідати працею за ідеали та ідеї, які були задекларовані ще понад сто років тому.

● Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

«ОГОЛЕНА САМОТНІСТЬ» ПОЕЗІЇ

Нещодавно у видавництві “Просвіта” з'явилася поетична збірка “Оголена самотність” Олеси Мудрак. Ця юна дівчина — поет, а тому внутрішньо самотня, для багатьох незрозуміла. Але насамперед поет — провідник вищих світів та енергій, який працює з найнебезпечнішою річчю у світі — мовою у стані первісного зародку, мовою ембріональною та несформованою. Поет, як писав Гадамер, працює із *прамовою*, формуючи слово поезії за божественним мовним взірцем. Про поетичну функцію мови писав й інший учений Роман Якобсон у праці “Лінгвістика і поетика”. Поезія — це прамова, хаотичний набір енергетичних атомів, що має у глибинах заряд правди та предковинної, архаїчної краси.

*Над чеканням
Набралий причал:
Уся молодість світу
Спить у лоні води —
Недоторканий міф.*

Олеся Мудрак не шукає масового читача. Поетка вибрала життя на перекир. Що ж, має на це право, право бути такою, якою хоче, без зайвих виправдань і пояснень. Її поезія тримає в собі код української культури. Нова збірка “Оголена самотність” — поезія, а не фальшивий наратив, спрямований на підкуп мас. Голос Поета не може вклатися в канони і правила, наприклад, тої самої системи української сучасної літератури.

*Фонендоскопом
дошу прослуховуєш
З мене дихає степ.
Стиплером блискавки
скріплюєш*

*Почуття сакральні...
Поезія Олеси Мудрак в новій збірці — це пристрасть внутрішнього світу жінки-стихії. Це слово пристрастне й відверте, молоде, енергійне, сміливо-зухвале та лірично-слабке водночас.*

*Століття мед розніжено-гіркий
Господь збирає
у часу пелюстках.
Вночі розбила місяць об зірки...*

*Таки розбила:
Стогнуть світла друзки.*

Поезія із присмаком еросу — це вже виклик. Але все у світі матерії має полярне визначення... Світ, культура, література — це біном, як свого часу визначила вчений зі світовим іменем Оксана Пахльовська... Ерос і танатос — скільки спільного в цих кодах нашого глибинного, архаїчного “я”. Саме в такому поєднанні вибудовано систему “Квітів зла” Шарля Бодлера, який виводив природу жінки зі світу інфернального. Або й у системі Миколи Хвильового.

*А мудрість жіноча
приймає в тіло трагедію,
і тіло вбиратиме кожен
замолений гріх.
У вічність летитиму,
криком здригаючись “Де ти є?”
І сльози мої потойбічні
тектимуть зі стріх...*

Творчість Олеси Мудрак “детабуювала”, “деміфологізувала” і саме почуття кохання. Але за цими відвертими еротичними візіями важливо побачити глибший зміст, філософську схвильованість перед тим світом, який “оголює” кохання. Важливо відчутти момент фатального переходу крізь ерос у сфери людського несвідомого, у глибини самоті. Споживацьке суспільство сьогодні втратило здатність відчувати слово.

Але повернімося до теми відвертості кохання поезії Олеси Мудрак. Французька письменниця і теоретик перших романтиків Жермена де Сталь ще на початку XIX століття сформулювала в одному із трактатів той комплекс любовних відчуттів, який значно пізніше дослідники літератури назвуть “міжнародним кодом романтичних переживань”: “...за коханням — небуття. І це переконання змушує думати про смерть навіть у найшасливіші миті кохання. Тільки люди, здатні накласти на себе руки, можуть із деякою часткою здорового глузду спробувати піти цим великим шляхом щастя. Але ніщо не може відродити потягу, таємницею якого володіє інший...”

Яке може бути у світі засіб від такого страждання? Мужність убити себе... Ось це і справді означає померти...”

*Гарячий сніг пашить
в лавині ночі —
на цвинтарі ховаю
біль єства,
мої зіниці впали в Ваші очі
і грають в карти:
два на два.*

Не можна зводити еротичні мотиви творчості Олеси Мудрак до вульгарного фізіологізму через брак розуміння внутрішньої суті естетики поетично оспіваного кохання. Згадуваний уже Мішель Фуко писав: “Наразі в нашому суспільстві важлива тільки фізична краса. Тільки тіло має значення. Серце, характер, темперамент, — все, що складає особистість, усе, що робить її унікальною, вже не так важливе. Одна людина більше не прагне пізнати душу іншої, оскільки не прагне до любові. Сучасна атмосфера еротичності призводить до того, що фізичне важливіше від духовного. Глибоко людські стосунки, закоханість зникає. Залишається тільки оголена сексуальність”. Фуко писав про занепад принципів естетики духовного, чуттєвого в нашому суспільстві.

*Віч-на-віч з пеклом:
очі на вокзалі
(накрила ніч кабанячим крилом),
кров
із лютневих зір —
в мой печалі,
плюсочке на оголений фантом.
А кінь епохи чавить пракопитом,
у Бозі
родяться людина
та весна.*

Українська література може претендувати на світову тільки в разі серйозної ревізії її “фундаментальних” складових. Чи всі читатимуть у XXI столітті, наприклад, “Хіба ревуть воли...” Панаса Мирного та Івана Білика? Це запитання поставила Ліна Костенко під час “круглого столу” в Києво-Могилянській академії. І це не

спроба відмовитися від історичного контексту, від української історії. Навпаки, це спроба осмисленого прочитання української літератури, якщо ми і справді прагнемо до національної самоідентифікації, незалежної та демократичної держави. Річ у тім, що в українських анналах — сотні непрочитаних в українській літературі текстів, гідних читацької уваги. Україна має відкрити для себе Лесю Українку в повному розмаїтті її світового рівня драматургії, Івана Франка, маємо прочитати Володимира Свідзінського, Євгена Плужника, Миколу Хвильового.

Творчість Олеси Мудрак — це скло, на якому крізь слово зображено силует жінки, але за цим силуетом — вимір психології, естетики, філософії. Потрачувати її поезію як суто еротичну було б неправильно. Але в кожного є власний рівень художньої перцепції. В будь-якому разі цей вимір поезії — явище позитивне, бо в її поезії — українська концептосфера. І жінка поетичного буття Олеси Мудрак — українська.

*Скидають одяг-молодість
в траву
кам'яності баби чи вакханки...
Розкута, вільна,
виклична і бранка
степів —
іду, а п'яти простором ревуть...*

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Києво-Могилянська академія”

БІЛА ПЛЯМА УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ

Олег Ільницький. Український футуризм (1914—1930). Перекл. з англ. Рая Тхорук. — Львів: Літопис, 2003. — 456 с.

Одним із головних процесів в українській літературі за роки незалежності став перегляд літературного канону. Зокрема необхідно було реабілітувати, повернути в українську літературу цілі покоління митців, творчість яких з ідеологічних причин виявилася штучно видаленою з літературного процесу, приречена на цілковите забуття. Український футуризм як одне з найяскравіших явищ у вітчизняному мистецтві першої половини XX століття, й досі terra incognita для пересічного українця, відомого своєю аксіоматичною нехиттю до вивчення власної культурної спадщини. Однак і професійні мистецтвознавці, філологи, культурологи й усі, кому небайдужа українська культура, не можуть похвалитися тим, що мають цілісне уявлення про це явище. Наразі украї необхідним стало систематичне, цілісне дослідження, що могло б узагальнити й підвести підсумки футуристичній течії в українському мистецтві першої половини XX століття.

Книжка канадського літературознавця, професора Альберського університету Олега Ільницького — перша неупереджена спроба показати всебічний розвиток футуризму з історичного, теоретичного та літературного погляду від самих витоків (1914 р.) до його зникнення чи, точніше, знищення (1931 р.). Автор простежує витoki, розвиток і загибель цього непересічного явища, розглядаючи його в широкому європейському контексті. Окремими розділами цієї монографії є дослідження творчості таких митців, як Михайль Семенко, Гео Шкрупій, Олекса Слісаренко, Лесь Курбас, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Юліан Шпол. Дослідник піднімає безліч дискусійних питань. Зокрема він наголошує, що необхідно зробити переоцінку внеску України, названої “колискою мистецької революції”, до розвитку світового мистецтва. До сьогодні значна частина культурних явищ Російської імперії ототожнюється у світі з російським мистецтвом, тоді як насправді є українським, грузинським, литовським, латвійським, польським тощо. Так сталося і з українським футуризмом. Саме в Україні зародилося чимало мистецьких рухів і видань, звідси походить низка видатних митців.

Український футуризм виростав із ранньомодерністських течій в Україні 1900—1910-х років і був відповіддю на них. Він демонстративно опирався злиттю з імперськими течіями і засвідчив прагнення подолати колоніальну залежність української культури. Футуризм запропонував нову модель українського мистецтва, що полягала у відмові від народництва і провінціалізму й визнанні європейської культурної моделі. Сучасники з тривогою реагували на виникнення радикальної мистецької течії, яка відкидала традицію та захопилася чаром екзотичного, виняткового, нового. Українське “добровільне” суспільство відразу піддало нову течію остракізму. Існування цього самотнього явища позначене тривалим конфліктом із обскурантистською публікою, невизнанням та осудом. У роки урядування Сталіна, після розпуску літературних організацій і централізації радянського письменства футуризм був приречений на загибель, а митці розділили гірку долю усіх “неортодоксальних”, які були засуджені до ув'язнення та страсти.

Монографія про мистецький переворот в українській культурі зацікавить не лише фахівців, а й усіх, кому небайдужа історія української культури. Книга здобула перше місце в номінації “Наукова перекладна література” в конкурсі “Форуму видавців — 2003”.

● **В. ЧУЧКО**

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небіж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючись з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст”. (“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійщення, нав’язуваного “дядьками Отчества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдальшу шухляду. Вони ткали павутину заспокоїливих слів, присипляючи громадськість, та без кінця інсували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходить до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут відразу ховаємося у великий чеховський футляр: “Как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися на-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ої річниці Незалежності України в Полтаві відбулася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

лежним чином пошанувати Симона Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“ТИ ЯВИШ СВІТЛИЙ ОБРАЗ ПРАВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увінчання праці багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-ті роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-ті роки катівні допитували з приводу появи національного стяга на будівлі Краєзнавчого музею. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонила подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі, хто мав душу, не був зламаний імперією, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накла-

дом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зацікавленість все заздрала, все запліднювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї “п’ятої колонії”, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святу для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А ТИМ ЧАСОМ ПОЛТАВЦІ ЩЕ ЖИВУТЬ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНОЖЕРА АРТЬОМА

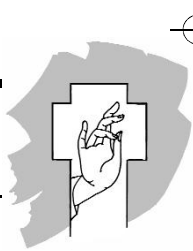
Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними “прибамбасами”. Добре відомо, як вони діють: колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жадливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я носить їхня вулиця.

Хто ж він, товариш Артём, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець села Плембо, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — вороховив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркому вороховної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Того ж року удостоївся посади заступника голови і наркома радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артём? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо це їхній однопартієць. Він пише, що якось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артёма. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нещасливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артёмів, із продажонами і чрезовичайками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ		
<i>Продовження. Поч. у ч. 39–52 за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р., ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28, 29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р., ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27 за 2006 р.</i>		
Аденюк В. Г., м. Хотин	128,00	
Антонюк О. В., м. Хотин	142,00	
Ацкуляк І. М., м. Хотин	35,00	
Бажанська С. Д., м. Львів	90,00	
Безкровна-Лахижа Н. І., Лахижа А. І., м. Севастополь	50,00	
Боршуляк П. А., м. Хотин	16,00	
ВАТ “Хотинське АТП-17741”	100,00	
Волошин М. П., м. Львів	50,00	
Егера М. Г., м. Хотин	10,00	
За дорученням громади с. Григорова Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Дронь О. А.)	70,00	
Колиниченко А. В., м. Харків	200,00	
Колодченко В. Е., м. Київ	4,00	
Колодченко В. П., м. Київ	10,00	
Колодченко Е. В., м. Київ	10,00	
Король С. І., с. Коржі Роменського р-ну Сумської обл.	20,00	
Криволапчук М. О., м. Донецьк	100,00	
Лачанак С. Ю., м. Львів	100,00	
Литвинова Л. Л., м. Суми	50,00	
Лучко В. Ф., м. Львів	285,00	
Новомиргород М. А., м. Кіровоград	10,00	
Омельницька Л. А., м. Дніпропетровськ	50,00	
Павлусь М. Я.	200,00	
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	15,00	
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	20,00	
Плаксивий О., м. Хотин	10,00	
Плашко А. Г., м. Запоріжжя	1000,00	
Попова С. М., м. Харків	60,00	
Расковский В. А., м. Хотин	107,00	
Родина Наконечних зі Львова	1000,00	
Самарець А. П., Дніпропетровська обл.	20,00	
Слинько В. І., м. Українка Київської обл.	50,00	
Стовбун Д. І. та Гавриляк С., м. Івано-Франківськ	310,00	
Тарадай І. А., м. Червоноград		
Львівської обл.	40,00	
Тарадей О. І., м. Червоноград Львівської обл.	20,00	
Трофимчук М. І. м. Новоград- Волинський (по заповіту художниці-монументалістки м. Львова Трофимчук М. С.)	150,00	
Улик М. С., м. Хотин	10,00	
Управління пенсійного фонду м. Рівне (ч/з Баранюк)	54,88	
Халімончук В. Є., м. Київ	2200,00	
Халімончук В. Г., м. Київ	2280,00	
Ч/з Стовбун Д. І.	310,00	
Чернівецьке облуправління з фізичного виховання та спорту МОН України (ч/з Палагнюк В. Г.)	70,00	
Шевченко О. А., м. Кам’янець-Подільський	30,00	
Школа № 5, м. Хотин (ч/з Корчак Т. В.)	64,00	
Ярославський Ю. М., м. Хотин	5,00	

Мешканці с. Гавриляк Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Стовбун Д. І.)	
Калин С. І.	20,00
Ковцун Р. С.	10,00
Король Д. Г.	10,00
Литван М. І.	5,00
Місюра М.	20,00
Петруняк В. П.	10,00
Петруняк М. І.	10,00
Равлюк Г. М.	10,00
Риндич Г. О.	160,00
Сірман І. М.	10,00
Стовбун Д. І.	5,00
Шевага А. Д.	10,00
Школьний С. П.	10,00
Шушваль І. І.	20,00
Всього:	310,00

Схвалюємо і підтримуємо Вашу ідею спорудження храму Кобзаря біля Чернечої гори. Ми з дружиною були в Каневі й поклонилися могилі безсмертного Тараса. Моторошно стає на душі від того, що сталося з Україною і з українцями за час панування над Україною царської і більшовицької Росії. А в Каневі ще й досі стоїть пам’ятник отому картавому сифілітику — Леніну, а козацькі онуки забули материнську мову.
Тримаймося, українці!

Ярослава та Мефодій ВОЛОШИНИ,
м. Львів

ПЕРЕДПЛАТА-2007

Дорогі читачі!

Триває передплата на Всеукраїнський просві-
тянський культурологічний тижневик “Слово Прос-
віти” на 2007 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма
сторінка в “Каталозі”).

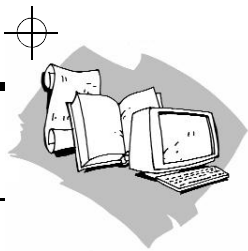
Передплату приймають усі відділення “Укр-
пошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15
грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витра-
тами:

- на рік — 37 грн. 86 коп.;
- на півроку — 19 грн. 18 коп.;
- на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;
- на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пересвідчи-
лись, що на його шпальтах присутні актуальні публі-
кації мовної тематики, унікальні історичні розвідки,
ексклюзивні інтерв’ю, безкомпромісні журналістські
розслідування гострих ситуацій, широко висвітлю-
ється молодіжна музика і концертна діяльність про-
відних митців України, вирає всіма барвами худож-
ня палітра майстрів пензля... Наступного року ми
порадуємо Вас, дорогі читачі, добірками поезії кра-
щих поетів України, Ви матимете можливість вести
діалог із тими, хто живе Україною і для України.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та загі-
туйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів,
бібліотекарів, усіх небайдужих до української спра-
ви!

ВІДЛУННЯ IV ВСЕСВІТНЬОГО
ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ

ПОВЕРТАЮЧИСЬ
ДО НАДРУКОВАНОГО

Буваючи як журналіст на численних столичних зібраннях, форумах, з'їздах і віче, я з сумом вдивляюсь у зал, чуючи бідкання про брак свободи слова. І думаю: "Якби на триста патріотів знайшовся хоч один чоловік із грішми, або на триста з грішми — один патріот, невже так важко було б зробити потужне сучасне видання?"

СМЕРТЬ ШЕВЧЕНКА

Початок наш Гімн таки веде від Тараса Шевченка. Микола Вербицький-Антіох, син секретаря Чернігівської губернської управи, в 16 років вступив до Київського університету св. Володимира. За свої сатиричні віршики й організацію студентської газети “Помийниця”, по “особистому прохання Ректора” був переведений у Петербурзький університет “для охолодження”. Привіз його батько й поселив у будинку свого університетського побратима — архітектора Штакеншнейдера, де вже мешкали його далекі родичі, студенти — Іван Рашевський і Павло Чубинський. Невдовзі там зупинився і Опанас Маркович, що повернувся з-за кордону.

А зовсім поряд, у будинку Академії мистецтв мешкав Шевченко. Не один вечір він заглядав до них. Миколка, музичний талант якого відзначав сам Михайло Глінка, сідав за фортепіано, а Опанас Маркович заспівував своїм прекрасним баритоном. Йому частенько підспівував сам Тарас Григорович, хоч і любив сміятися, що тепер із його голосом можна співати лише “Зайнято!”

Опанас Маркович упростав Тараса привести хлопців на вечірки “Основи”, які фактично були зібраннями Петербурзької “Громади”. На жаль, ні Куліш, ні Костомаров не залишили письмових спогадів про ті вечірки. Доводиться цитувати спогади Логвина Пантелєєва:

“Я тогда очень мало обращал внимания на физиономию, но лицо Шевченко положительно увлекло меня. На близком расстоянии он выглядел очень схожим, как изображен на литографическом портрете Мюллера: лицо коричневого оттенка, носило явные следы многого переживания, в том числе и той болезни, которая в последние годы преждевременно ускорила его жизненный конец...”

Та не довго продовжувалося те спілкування з Кобзарем. Зломлений тугою за Батьківщиною, до якої була закрита дорога, та зрадою коханої, він тяжко захворів серцем і невдовзі помер. Друзі брали участь і в похованні Шевченка, і в благочинних вечорах у його пам’ять. Тільки зразу уточню. Ніхто не забороняв похорону нашого Апостола. Ніхто не репресував студентів за участь у його похороні. Заворушення спричинило зовсім інше. Та щоб самому не перебріхувати подій, краще зачитую з книги споминів Логвина Пантелєєва:

“Они совпали во времени — панихида в католическом соборе по пяти убитым в Варшаве при подавлении манифестации 13 февраля 1861 и похороны Шевченко... когда для нас, русских, совершенно неожиданно раздалось пение польского гимна и все поляки в одно мгновение пали на колени и со слезами на глазах присоединились к пению гимна... Сразу вслед за панихидой состоялись похороны Шевченко... польская корпорация в полном составе проводила Шевченко на кладбище. Там Хоршевский от имени поляков сказал на польском языке очень умное и теплое слово, оно потом было напечатано в “Основе”...

По поводу панихиды началось следствие, что предполагало привлечь к ответственности только польских студентов. Русские студенты постановили собрать в следственную комиссию листы с подписями в доказательство, что и они были на панихиде. Попечитель И. Д. Делянов застал студента А. Штакеншнейдера с листками и потребовал отодать их или оставить университет. Собралась сходка, главную роль играли князь Нехлюдов и Чубинский, удивившие конфликт...”

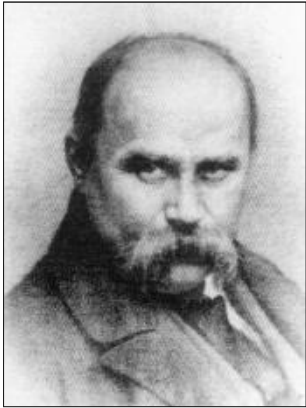
Та згодом конфлікт перейшов у студентські заворушення, і всі вищі навчальні заклади Петербурга та Москви були закриті. Організаторів заворушень або забрали в москалі, або перевели до Казанського університету.

Миколу Вербицького, як і його земляків, відправили додому, до того ж в III відділенні вже лежав донос про те, що він насмілювався перекласти “Єще польська не згінела” українською.

ПРОЩАЛЬНА ВЕЧІРКА

Через рік Миколу Вербицького викликали в Петербург, щоб вирішити питання про відновлення у студентах. Із цього приводу і зібралася вечірка. Першими прийшли сусіди — брати Йосип (ровесник Миколи) та Тадей Рильські. Потім із двома дівчатами-пансіонерками під ручки вкотився кавун-веселун Павлусь Чубинський. За ним статечно увійшли нащадок болгарських царів Олександр Стоянов і вже відомий поет Павло Сова (Павлін Свенціцький). Потім гамірною юрбою завітали Павло Житецький і Іван Навроцький із друзями-сербами...

Вечірка як вечірка. Їли, пили, співали, згадували. Згадав і Чубинський про похорони Шевченка, про ту Панахиду, коли пролунав

Тарас Шевченко

Павло Чубинський

Михайло Вербицький

ШЕВЧЕНКО БУВ ПРИСУТНІЙ ПРИ НАПИСАННІ ГІМНУ УКРАЇНИ

Мені не пощастило з дитинством. Не виповнилося і року, як разом із заручниками фашисти розстріляли мою матусю. Батько з війни привіз мачуху, і в його сім’ї я виявився зайвим. Батьків мені замінила бабуся — Євгенія Львівна Вербицька-Кулішева. Дочка прийомного сина Пантелеймона Куліша (після того, як їхня пасербиця, племінниця дружини, вийшла заміж, він усиновив молодшого сина старшого брата Миколи), невістка автора слів “Ще не вмерли України...” Миколи Вербицького-Антіоха. У неї теж, крім мене, не було нікого. Дочку — мою матір, розстріляли поліцаї з Волинського січового куреня разом із сотнею заручників у 1941-му під Яцевським концтабором. Син — Євген Вербицький — зник десь у Гулагу в 1951-му, після того, як записав у Львівське видавництво свій роман про три харківських оточення, які він, рядовий солдат, пережив. Її другий чоловік Микола Григорович Савенко був закатований лісовиками під Гушинцями на Вінниччині у 1948-му... Бували ми часто у таких же вдових сестер Вербицьких — Віри, чоловіка якої, поета-символіста, автора “За Україну, за її долю” Миколу Вороного і сина, прекрасного поета, автора маршів “фізкультурників” (“Чтобы тело и душа были молоды”) та “Авіаторів” (“Всё выше, и выше, и выше”) Марка Вороного, знищили у кляті тридцяті, та Мусі, дружини знаменитого російського художника Ракова, який так і не повернувся до неї і п’ятьох дітей із Колими. Ні, він не загинув. Просто чоловіком був їй там, на засланні (сестри відмотали колимську п’ятірку за рідних). На волі для сім’ї в його житті місця не знайшлося...

От серед цих, тоді ще не дуже й старих бабусь пройшло моє дитинство. Пройшло в розповідях про людей нашого Роду, їхніх друзів і близьких. Про Віктора Забілу, братів Білозерських, Іллю Дорошенка, Опанаса Марковича, Кулешів, Рашевських, Глібова і, нарешті, про самого Шевченка, з яким Вербицький був в останні місяці його життя.

А потім було навчання в Київському технологічному інституті харчової промисловості й життя в гуртожитку по Тарасівській 5/7. Був приїзд до мене бабусі в серпні 1961. Були вечори у її родичів по чоловіку — бабусь Голіциних, що мешкали поряд у кам’яниці з колонами. От у них я і побачив альбомчик їхньої матусі в сап’янових обкладинках із віршем “Ще не вмерли України”. Вони тоді запевняли, що саме в цій кімнаті за цим фортепіано юні студенти творили “Ще не вмерли”. Записав їхню розповідь. А потім були відрядження по всьому Союзу для впровадження своїх розробок. І де б не був, від Калінінграда до Магадана і від Баку до Архангельська, всюди в залах старожитностей центральних бібліотек розшукував стародруки з тих 40—90 років XIX сторіччя, виписував згадки про людей Роду, Шевченка та його друзів.

Отож за родовими переказами, перевіреними літературними пошуками в основних бібліотеках Союзу і розповідь Вам історію створення Гімну.

польський Гімн. Дівчата, а були тут і сестри Голіцини, і красуні з пансіону Ленц, попросили присутніх поляків проспівати гімн. За фортепіано сів Вербицький, а Рильські та Свенціцький заспівали бунтніми рядки. Коли ж вони скінчили, Микола став тихо наспівувати свій переклад: “Мати Польща не загине, доки ми живемо”. Тут Павло Чубинський замість похвали сказав Миколі, що чим перекладати чужу пісню, краще написати таку свою, он скільки вже часу Володимир Антонович просить громадівців створити свою пісню, на кшталт “Марсельєзи”.

Микола, який славився імпровізаціями, не став комизитися і тут же, під той же мотив, заспівав, творючи нову пісню:

*“Ще не вмерли України ні слава, ні воля,
Ще нам, браття молодії,
Усміхнеться доля.
Ще розвіє чорні хмари і біля вікониця,
Ми в своїй вкраїнській хаті
Діждемося сонця.
Спогадаймо ж тяжкий час,
Лихую годину,
Й тих, що вміли боронити
Рідну Україну —
Наливайко і Павлюк і Тарас Трясило
Із могили кличуть нас на святе діло...”*

Тадею Рильському і Павліну Свенціцькому, родичів яких від немовлят до старечі вирізав Павло Бут (Павлюк), не сподобалася згадка про нього, і Йосип Рильський, що так і не відійшов від фортепіано, заспівав свій варіант:

*“Згинуть наші вороженьки,
Мов роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці
Наливайко, Залізник і Тарас Трясило
Із могили нас зовуть на святе діло.*

*Спогадаймо ж славу смерть
лицарів козацтва,
Щоб не стратит марно нам
своєго юнацтва.
Ой Богдане-Зиновію,
п’яний наш гетьмане,
Защо віддав Україну москалям поганим,
Щоб вернути її честь, ляжем головами,
Наречемось України вірними синами!”*

Тут уже не витримав правник Чубинський, який побачив небезпеку виконання такого тексту. Він відсторонив поляків від фортепіано і запропонував свій, менш небезпечний варіант:

*“Гей Богдане-Зіновію, необачний сине.
Нащо віддав на поталу неньку Україну,
Щоб вернути її честь, станем куренями,
Наречемось України вірними синами!”*

Подав голос і Олександр Стоянов. Вказуючи на сербів, які про щось випитували в Івана Навроцького, він запропонував:

*“Наші братчики слов’яни вже
за зброю взялись,
Не допустимо, щоб ми позаду зістались!”*

Здається, пісня була закінчена. Щоправда, далеко їй було до тієї Марсельєзи...

Знову пішли спогади, заспівали “Соловейка” Віктора Забіли та “Журбу” Леоніда Глібова. Та от серб Петро Ентич-Карич могутнім баритоном заспівав свій Гімн, де приспівом були слова: “Серце біє і кров ліє за нашу свободу”...

— Та це ж саме те, чого нам не вистачало, — схопився Павлусь Чубинський і написав безсмертні рядки:

*“Душу й тіло ми положим
за нашу свободу*

*І покажем, що ми браття
козацького роду!
Гей-о-гей же браття милі,
нумо братися за діло,
Гей-о-гей, пора вставати,
пора волю здобувати!”*

От тепер пісня була вже закінчена. Всі записали собі її слова. Свій примірник Тадей Рильський віддав побратиму Володимирі Антоновичу. Коли через кілька тижнів повернувся до Києва з етнографічної експедиції по селах Микола Лисенко (жив у тому ж будинку, що і Рильські поряд із будинком Голіциних), Антонович доручив йому покласти на музику слова нової пісні. Уже через тиждень нова “Українська Марсельєза” полетіла по Лівобережжю. Полетіла, як гімн Громади.

СВІТЛИЙ ШЛЯХ ГІМНУ

Гімном України пісня стала на Правобережжі. Стала завдяки тому, що її там приписували Шевченку. А було це так. Свій примірник Вербицький, коли був у батьків у Чернігові, віддав доброму знайомому — Пантелеймону Кулішу. Пантелеймон поклявся надрукувати вірш. Будучи у Львові Куліш пообіцяв літератору Ксенофонту Климковичу віддати ненадруковані вірші Шевченка з архіву “Основи”. Переправив він вірші з уже знайомим нам Павліном Свенціцьким, який після придушення польського повстання емігрував до Львова.

Разом із “Заповітом”, “Мені однаково”, “М. Костомарову” було передано і “Ще не вмерла України”.

У журналі “Мета” № 4 за 1863 рік усі чотири вірші були надруковані. Відкривався журнал віршем “Ще не вмерла”, за яким ішли три вірші Шевченка і під ними було поміщено його підпис.

Це число журналу катехит Перемишльської семінарії о. Юстин Желехівський відвіз своєму побратимові, млинівському священику Михайлу Вербицькому.

Отець Вербицький фанатично любив Шевченка, мріяв покласти на музику всі його вірші. Отже, отримавши журнал, він уже через тиждень поклав на музику всі чотири поезії. Уже в грудні, на зібранні громади Перемишльської семінарії, пролунала вперше “Ще не вмерли України”. Ректору настільки сподобалася пісня, що він рекомендував семінаристам поширювати її серед прочан, а о. Вербицького попросив зробити з солоспіву хорал. І от уже на свято Івана Хрестителя, перед багатотисячним натовпом перемишльців пролунав могутній хорал у виконанні зведеного хору. Присутньому на святі єпископу Томі Полянському (1860—1869), засновнику першого українського театру у Львові (тепер там “Народний дім”, що з тих часів так і не ремонтувався) так сподобався хорал, що при відкритті українського театру в Львові 25.12.1864 постановкою оперети Карла Гайнца “Запорожці”, він наказав режисеру вставити в дію як гімн “Ще не вмерло Запоріжжя”. А в афіші було надруковано гімн “Ще не вмерла України” і підписи під ним — Тарас Шевченко та Михайло Вербицький. Уранці, на другий день після вистави, “Ще не вмерли України” співав увесь Львів. Уся Галичина вважала, що слова пісні написав Шевченко, Апостол України. Тому і стала ця пісня Гімном, спочатку Західної України, а потім УНР. А “Марсельєзу Громади”, написану студентами, незабаром забули...

Після того, як Україна здобула незалежність, а “Ще не вмерли України” стала її Гімном, кожен рік у Польщі на Млинівському кладовищі в Перемишльському повіті збираються українці майже з усього світу. Збираються, щоб уклонитися праху автора музики Гімну.

Праху авторів слів ніхто не вклоняється. Бо невідомо, де могили Йосипа Рильського та Олександра Стоянова. Нинішня могила Павла Чубинського чисто символічна. У роки війни бориспільським кладовищем, де він похований, проліг глибокий протитанковий рів, і прах автора Гімну лежить невідомо де. А на місці поховання Миколи Вербицького, з Болдиної Гори в Чернігові, між могилами Опанаса Марковича та Михайла Коцюбинського, його старшого і молодшого побратимів, спускається яр-стежина в урочище Святе. У 1922-му, коли за наказом Леніна конфісковували церковні цінності, розрили і знищили поховання і співавтора відміни кріпацтва кн. Голіцина, і його племінника, автора “Ще не вмерли України”. Тож по їхньому праху йдуть нині люди в “Святе”...

● **Володимир СИРОТЕНКО (ВЕРБИЦЬКИЙ)**

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ї річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножної швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьома кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виростила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однородумців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоб потрапити на світовий ринок моди, необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні шаблі творчості, якості, досконалості. Сходінка за сходінкою, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торгову марку “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови і Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привіта-

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомої модельєрки Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинській дизайнерці та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстрині сьогодні створюють елітне весільне, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає керівник студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

ти мене з цією подією прийшов мій давній друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впADEШ!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні

ні живу і працюю для того, аби могла їм допомогти в житті, адже мої діти всі ці роки мене підтримували.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на сві-

до нас приїжджала наречена з Тернополя, випускниця вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдсятеро дешевше.

Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персони чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шиемо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персони чи зірки. Мені набагато приємніше, коли до мене приходять люди, які виростили художу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка дозволить собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка заплатить 12 тисяч гривень. І щаслива з того, що можу зрозуміти і догодити їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це моє справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моєму старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що йому це вдається. Молодший син Річард змалку в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, добре знає декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з упевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я дякую Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка дорожча над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

Львівський секстет “Пікардійська Терція” доволі дивний колектив. Співає зазвичай без інструментального супроводу, свідомо облишивши виграшно-модний “електронний інструментал”. Та ще й співає здебільшого пісні у звичному їх розумінні (не запаморочливі джазові “штукенції”), але перетворює їх на щось незбагненно магічно-чарівливе. Виводять хлопці колядку, а ніби видзвонюють льодяники-бурульки; виспівують веснянку, а грають кришталево ручаї; “вишивають” сумну, ліричну баладу, а ніби палахкотить різнокольорово осінній краєвид. Концерти “Пікардійської Терції” — це дуже емоційне дійство, хоч деяким пісням уже багато років.

“Пікардійська Терція” — це шестеро чоловіків: Володимир Якимець, Славко Нудик, Андрій Капраль, Роман Турянин, Андрій Шавала, Богдан Богач, які є цілісністю, бо плывуть за єдиною течією-мелодією.

Нині в репертуарі вокальної формации понад триста композицій: серед них класичні твори (“Неаполітанська пісня” та “Легенда” Петра Чайковського, “Коли розлучаються двоє” Генріха Гейне, “Ave Maria” Джакомо Казіні та інші), обробки народних пісень, власні композиції, рок-н-рольні “хохми”. А на карті країни практично не залишилося великих міст, де з сольними концертами не виступав львівський акапельний секстет. Вони також відомі за кордоном.

Колектив (спочатку квартет) з’явився 1992 року на одному зі студентських “капусників” Львівського музичного училища. Коли Славко Нудик уперше заговорив із Володимиром Якимцем про створення ансамблю, який співав би акапельно, то сумнівів було багато. Ідея оригінальна, але чи сприйме її українська публіка, чи результат відповідатиме вкладенням зусиль? Гордіїв вузол вирішили розрубати... пінг-понгом. Якщо програє ідейний натхненник Славко Нудик, то ансамблю не буде, якщо ж критик Володимир Якимець — то доведеться братися до важкої праці. Виграло українське мистецтво.

Цікаво, що саме Володимир Якимець (художній керівник, композитор, аранжувальник, співак) і Славко Нудик (тенор) узяли участь у нашій розмові після концерту, погодившись відповісти за всіх “пікардійців”. А розпочали ми з того, що я попросив їх зробити бліц-портрети всіх учасників “Пікардійської Терції”.

Богдан Богач (бас) співає відтоді, як навчився говорити (тато підігрував на фортепіано). Це досить спокійна і врівноважена людина. Має нове хобі: почав їздити на лижах. Рік тому став батьком, має доньку. Гурман: полюбляє куштувати нові екзотичні страви, сам непогано куховарить. Улюблений напій — пиво, горілка. За гороскопом — Телець. Подобаються зелені, блакитні, чорний кольори.

Андрій Шавала (баритон) не тільки найстарший із “пікардійців”, ще й на сцені співає довше за всіх: 1985 року був учасником хорової капели “Трембіта”. У “пікардійців” є штатним лікарем-фітотерапевтом. Як і всі лікарі, він абсолютно цинічна людина, хоч це не заважає йому бути добрим сім’янином і відповідальним музикантом.

Володимир Якимець (художній керівник) левову частку (за гороскопом — Лев) свого життя віддає “Пікардійській Терції”, працює над великим музичним матеріалом, який згодом стає основою репертуару секстету. До речі, вперше виступив у 3 роки на кухні дитячих

В ОДНОМУ ЧОВНІ З «ПІКАРДІЙСЬКОЮ ТЕРЦІЄЮ»

10 листопада в Національному палаці культури “Україна” відбувся концерт вокальної формации “Пікардійська Терція”. Це був триумф самобутнього колективу: повний зал беззаперечно схвально сприйняв творчість львів’ян.

ясел із програмою коляд. У п’ять років батьки віддали Володю до музичної школи (гра на піаніно). І пішло-поїхало. Нині дуже емоційний і неврівноважений. Справедливий. Неодружений.

Роман Турянин (тенор) єдиний із “пікардійців”, хто не зі Львова, а з Мукачева. Любить тепло і сонце, плавання, боротьбу, гори, море, риболовлю, весну і літо. Гарний сім’янин. Має цікавий, специфічний діалектно-сленговий закарпатський гумор. Куховарить. Автолюбитель.

Андрій Капраль (тенор) — соліст-імпрровізатор, емоційно-запальний. Нині всі захоплюються його високим фальцетом, хоч починав А. Капраль свою кар’єру як бас у хорі. У дитинстві грав і співав із вигаданими інструментами (каструлі — це барабани, мітли — гітари, жарівки — мікрофони).

Славко Нудик (тенор) — врівноважено-спокійний, тому він — локалізатор усіх конфліктів у колективі. Цікавиться театром, книгами, живописом. Зараз цікавиться автомобілями, оскільки є учасником радіопередачі “Автохвиля”.

— *Почнемо з роз’яснень. Наскільки я знаю, “Пікардійська Терція” не так уже прискіпливо дотримується чистоти жанру, іноді використовуючи інструментальний супровід.*

Володимир Якимець: Ми — вокальна формация “Пікардійська Терція”. Вокальна — зрозуміло чому, а формация — від слова “формування”. Отже, для нас не принципово, щоб пісня була виконана акапельно, головне, аби вона була гарною, майстерно проспіваною, і якщо для цього потрібен фортепіанний супровід, як, наприклад, у піснях різних років “Ти ніколи”, “Талісман”, “Йшла снігами молода

ний). Отже, максимальна подача власних музичних симпатій плюс живий звук, який ми проповідуємо з самого початку (раніше нікому на думку не спадало про це писати на афішах).

Другий чинник: ми не зашорюємося на якомусь одному стилі: співаємо рок-поп-музику, джаз, фольклор, класику. Приходьте на концерт, вибирайте... Тому й аудиторія розмаїта: від дітей до дідусів-бабусь.

— *Невже ви не пророхуєте кон’юнктуру і комерційні тонкощі?*

— Пророхувати — це одне. А краще звертати увагу на певні явища. Інакше можна зациклитися на розрахунках, перетворивши їх на самоціль. І тоді не буде ні самобутності, ні творчості. Ми, звісно, знайомимся з новими модними іменами й творами, констатуємо: це популярне і те популярне. Але, скажімо, хіп-хопом не займаємося, бо ми його так не зробимо, як чорні виконавці. Соціально спрямованих пісень ми теж не виконуємо, їх набагато краще виконують рокери. Ми — гурт лірично-романтичного напрямку, співаємо композиції про кохання, ностальгічні балади, життєрадісні пісні, які не несуть потужного словесного навантаження, але в них закладена позитивна думка, позитивна енергія. Тому ми не відстежуємо “комерційних штучок”, а робимо те, що нам подобається.

молоддю? Як ви боретесь із нафталіном у собі?

— Ми не боремося з нафталіном у собі, бо в нас його ще немає. Зовні тепер, може, хтось грубіший, хтось менш кучерявий, комусь під сорок, але в нас ще зберігся той юнацький запал, упертість, завдяки яким ми не розбіглися після першого року важкого вливання в український шоу-бізнес, не скаржилися, мовляв, у нас не виходить, нас не помічають. За віком ми, звісно, віддаляємося від молоді, але не за настроєм і сприйняттям світу. І не в усьому згодні з сучасною модою. У наших очах — вогники, і ними ми запалюємо серця тисяч людей.

— *Я знаю, що “пікардійці” — люди веселі. А як щодо непередбачуваних казусів під час концертів?*

Славко Нудик: Є в нашому репертуарі пісня “Старенький трамвай”, одна з найперших. Та якось я заспівав її з другого куплету, хлопці з подивом подивилися, потім я заспівав перший куплет, потім знову другий, отже, “Старенький трамвай” вийшов майже вдвічі довший.

Несподівана накладка трапилася під час різдвяного концерту в оперному театрі у Львові. За три номери до фіналу зник звук: відключилися мікрофони. Ми не розгубилися, вийшли на авансцену і заспівали наступну пісню. Ми не оперні співаки, і пісня була лірична, не гучна, в театрі була абсолютна тиша. Концерт завершився тривалими оплесками.

Трапляються і “хохми”. Є в нас такий номер: Володимир Якимець сідає за рояль, грає свою партію, я співаю соло — романс, решта хлопців залишають сцену. Богдан Богач мав вийти й офіційно-пафосно оголосити номер. І ось він називає автора слів і музики, соліста, й нарешті каже: “Партію фортепіано виконує...”, і тут Богача перемикає, він забуває, як звуть колегу, з яким працює з моменту створення “Пікардійської Терції”, називає одне ім’я, друге: Ярослав, Андрій, нарешті згадує: “Володимир Якимець...”

— *Чим є для вас концерт на головній сцені країни — в Палаці “Україна”? Це престижно? Чи це підсумок, етап, можливість резонансно показати прем’єри?*

Володимир Якимець: Престижність, напевно, полягає в тому, коли на концерт приходить якомога більше людей. Отже, ми не дарма 15 років працювали, людина отримує добру порцію цікавої музики, а не, скажімо, тієї каламуті, яку чуємо з радіоприймачів і телеекранів.

Щодо підсумків... Підсумовуватимемо, напевно, років через двадцять, як мінімум.

А ось оновлену програму, новий альбом презентували. Для нас правило: в кожному альбомі робити принаймні одну обробку народної пісні, бо ми відповідальні не тільки за виховання молоді, а й за збереження українських традицій. Це не пафос, це наше переконання. Адже ми — українці, і кожний український виконавець має над цим працювати.

— *Чимало артистів бідкаються, що орендувати Палац “Україна” дуже дорого.*

— Я впевнений, що жоден артист таких фінансових витрат не потягне, маю на увазі не тільки орендну плату, а й рекламу і технічне забезпечення концерту. Тому артист і його продюсер мусять знайти спонсорську підтримку. А це вже питання шоу-бізнесу: хтось займається творчістю, хтось — втіленням цієї творчості.

Марія”, то немає жодних табу. На першому місці — точне втілення задуму-серцевини пісні в аранжуванні й у виконанні.

Ми — той колектив, який зазвичай запрошують у великі зали, а також на “солянки”, зокрема на стадіонах. І ми розуміємо, що люди там прагнуть потанцювати, тому робимо денсові ремікси, наприклад, “Богдан”, “Технотерція” чи “Попурі № 3”. Хоч, звичайно, ми насамперед акапельний гурт.

— *В Україні існують секстети, але “Пікардійська Терція” чи не єдиний ансамбль, популярний і на Батьківщині, і за кордоном. У чому тут загадка?*

— Є два важливі чинники. Перший — виконавський: повна ширість із глядачем-слухачем (ми не виконуємо того матеріалу, який нам не подобається або нав’яз-

Ми розвиваємося, маємо взірці для наслідування в особах всесвітньо відомих музикантів, і будемо дуже раді, якщо “Пікардійська Терція” стане комусь прикладом для наслідування.

Ярослав Нудик: Я думаю, що в основі популярності — два критерії: самобутність і чесність. Ти маєш бути не таким як усі, але не на догоду публіці, а на догоду тій власній Божій іскрі, на світло якої ти йдеш. Адже артист ще несе на собі тягар виховання публіки, підростаючого покоління. Прикладів чимало, коли для молоді людини з усталеними смаками й поглядами цей світ перевертається завдяки якомусь чесному музиканту, і вона починає жити по-іншому.

— *Вас уже можна сприймати як ветеранів української сцени. Чи не виникла дистанція між вами і*

● Володимир КОСКІН

СВІТОВЕ УКРАЇНСТВО Й УКРАЇНА

Збори Президії Української Всесвітньої Координаційної Ради почалися 30 жовтня в Українському домі в очікуванні Голови УВКР Дмитра Павличка, який затримався на годину. Причина була поважна: о 11-й же ранку, коли мали початися збори, голову УВКР Дмитра Павличка прийняв Прем'єр України Віктор Янукович. Уже на другий день по обранню новий голова УВКР висловився про потребу такої зустрічі. І ось через 2 з лишком місяці вона відбулася. Зате члени президії УВКР, які терпляче чекали свого голову з Кабміну, почули від нього оптимістичне: Прем'єр нас, цебо УВКР, усіляко підтримує. Як і Президент, додав голова.

Отже, ті серйозні проблеми у співпраці України і світового українства, які висвітлював IV Всесвітній Форум українців, будуть розв'язуватися?

Бо коли від оптимізму перейшли до реалізму, виявилось, що проблем цих вистачає. Передовсім голова "Просвіти" Павло Мовчан та його заступник Анатолій Погрібний слушно поцікавилися, коли будуть ви-

дані матеріали IV Всесвітнього Форуму українців? Адже були гострі пленарні засідання, працювало кільканадцять секцій. Озвучено стільки цікавого, важливого. Відповідь Секретаріату УВКР: видання матеріалів Форуму залежить від коштів, які "застрягли" в Мінкультури, яке опікувалося Форумом. Ось перший приклад...

А ще голова "Просвіти" запропонував, щоб УВКР чітко визначила свою позицію щодо жертв голодоморів в Україні та визнання їх геноцидом. Бо знову суспільству нав'язують думки про "непотрібність" цієї теми.

Чимало проблем озвучив у своїй доповіді Дмитро Павличко. Чому наша держава не фінансує видання книг українських авторів для зарубіжного читача в перекладах основними світовими мовами? А ось Росія активно "проштовхує" свою друковану продукцію за кор-

дон. Чому Польща виділяє по 17 мільйонів доларів для підтримки, духовного розвитку поляків світу, а Україна — мізерні копійки для закордонного українства?

Чому досі наша держава спільно зі світовим українством не організує висунення кандидата на Нобелівську премію з літератури? Найперш — Ліну Костенко.

Як прискорити повернення чи відкриття для нас, українців, і для всього світу нашої історичної пам'яті? На останньому особливо наголошував від імені Інституту національної пам'яті академік Ігор Юхновський, який чітко визначив різницю між стихійними голодовками та штучним, організованим голодоморним геноцидом над українським народом у 1932—1933 роках XX століття.

Голова ВГО "Українська Взаємодопомога" та МГОУ

"Четверта Хвиля" Олександр Шокало привернув увагу зборів до нинішніх руйнівних процесів в українському суспільстві, викликаних його зубожінням, особливо селянства, та масовою трудовою міграцією українців за кордон.

Словом, УВКР разом із державними органами є над чим попрацювати. Про це йшлося на зборах при обговоренні й Концепції діяльності УВКР, і прийнятого 13 жовтня ц. р. Указу Президента України В. Ющенка "Про Національну концепцію співпраці із закордонними українцями". В цій Концепції — чітка програма згуртування українців світу.

* * *

"Слово Просвіти" приділяє значну увагу темі світового українства. Ми докладно висвітлювали IV Всесвітній Форум українців. У газеті започатковано рубрику "Нашого цвіту..." — про четверту хвилю української еміграції. Цю тему ми вестимемо постійно.

● **Петро АНТОНЕНКО**

СОЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕДОВИЩ УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

Серед 11 галузевих структурних підрозділів Міжнародної громадської організації українців "Четверта Хвиля" активну діяльність розгорнула Дослідницька інституція "Світове українство" на базі Лабораторії соціальних досліджень Центру підтримки приватної ініціативи у Львові, яку очолює Ігор Марков.

Лабораторія соціальних досліджень Центру підтримки приватної ініціативи у Львові нині здійснює проект дослідження соціального середовища сучасних українських трудових мігрантів у країнах перебування. Проект охоплює стосунки трудових мігрантів між собою та з трудовими мігрантами з інших країн; із роботодавцями, громадянами та владою країн перебування; мотиви і способи виїзду з України до інших країн на заробітки і працевлаштування там, розвиток мігрантських мереж за участю українців, самоорганізацію українців у країнах перебування і їхні зв'язки з батьківщиною. Ми розпочали нашу роботу на рівні трьох країн: Польщі, Португалії та Чехії.

Такий початковий вибір дозволяє порівнювати соціальні середовища короткотермінової міграції, репрезентантами якої є переважно українські заробітчани в Польщі, та тривалої міграції, до якої вже належать українські заробітчани Чехії та Португалії. Становлення нової української трудової міграції відбувається шляхом переходу від короткотермінових до переважно тривалих виїздів на заробітки до інших країн також історично. Період інтенсивної міграції українців до Чехії передувало поширенню їхніх виїздів до Португалії. Відтак, порівняння середовищ українських гастарбайтерів у трьох країнах відкриє можливість означити економічні, політичні та правові чинники соціальних трансформацій заробітчанських міграцій у країнах перебування (зокрема, переходу від тимчасової до стаціонарної міграції) у контексті євроінтеграційних процесів.

Дослідження здійснюється такими методами: 1) поглиблені структуровані інтерв'ю за детально розробленим питальником. Планується провести близько 100 інтерв'ю з українськими заробітчанами у Польщі, Чехії та Португалії — представниками обох статей, різних вікових груп, регіонів походження, міграційного досвіду;

2) фокус-групові дискусії. Плануємо провести шість ФГД, з яких три — з представниками заробітчанських середовищ у Польщі, Чехії та Португалії, а три інші — серед трудових мігрантів до цих держав, які повернулися в Україну;

3) здійснення моніторингу засобів масової інформації країн, у яких проводиться дослідження. Це дасть змогу відстежити і прогнозувати динаміку змін суспільного ставлення до нової української трудової міграції в Україні та країнах перебування українських заробітчаних;

4) проведення моніторингу законодавчих актів і пропозицій у сфері міграції, управлінських рішень, а також статистичних матеріалів зазначених країн щодо українських заробітчаних протягом попереднього десятиліття у контексті міграційної політики Польщі, Чехії та Португалії і ЄС загалом;

5) проведення розгорнутих інтерв'ю з чільними представниками влади, які мають стосунок до здійснення міграційної політики зазначених держав.

На сьогодні ми завершили польовий етап досліджень у Чеській Республіці та Португальській Республіці. Упродовж вересня—жовтня ми провели:

— Дві фокус-групові дискусії серед українських трудових мігрантів у Празі та Лісабоні;

— Десять поглиблених інтерв'ю з українськими мігрантами обох статей, різного віку, міграційного досвіду — у Празі і Брно і п'ятнадцять у Лісабоні — містах значного зосередження українців;

— Низку експертних інтерв'ю з представниками українського посольства і консульських установ у Чеській і Португальській Республіках, Прикордонної служби, впливових неурядових організацій, Української Греко-Католицької Церкви, профспілок, вищих державних установ, що займаються проблемами міграції в обох країнах;

— Отримали для роботи значну кількість статистичних і дослідницьких матеріалів із проблем міграції у даних країнах;

— Виступили з доповідями на науково-практичній конференції у Лісабоні з проблем торгівлі людьми;

Готуємося до виїзду для проведення досліджень у Польщі.

Проект здійснюється за підтримки Канадського Інституту Українських Студій Університету штату Альберта (Канада), Міжнародної соціальної організації Католицької Церкви CARITAS в Україні та Комісії Справедливості і Мир Української Греко-Католицької Церкви.

●

Ігор МАРКОВ,
керівник проекту

ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ

У день відкриття IV Всесвітнього Форуму українців Президент України підписав Закон "Про внесення змін до Закону "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" щодо виплати пенсій громадянам України, які перебувають за кордоном", ініційований народним депутатом України Оксаною Білозір і прийнятий парламентом 3 серпня 2006 року.

Закон пропонує закріпити за громадянами України, які перебувають в інших державах, право на отримання пенсії, заробленої в Україні, зокрема перераховувати пенсію за заявою пенсіонера на визначений ним банківський рахунок.

Це означає, що громадяни України, які виїхали за кордон на тимчасове проживання, через три місяці, з дня набрання законом чинності, матимуть можливість отримувати чесно зароблену пенсію. Прикінцевими положеннями Закону передбачено, що протягом першого півріччя 2007 року уряд має внести на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо порядку виплати пенсій у разі виїзду громадян України на постійне місце проживання за кордон.

Так сталося, що проведення форуму українців світу збіглося з невеличкою, але досить символічною подією на моему мікрорівні — в мене з'явилися нові сусіди. Мій колишній сусід кілька місяців тому продав квартиру й емігрував зі своєю дружиною та двома дітьми шкільного й дошкільного віку до США.

Найгірше в цій історії те, що трохи більше року тому він приїхав в Україну зі Сполучених Штатів, оскільки повірив у зміни, які відбулися на Батьківщині після Помаранчевої революції, та захотів принести користь своїй державі. Ця сім'я повернулася в Україну, незважаючи на те, що глава родини — Сергій понад десять років працював у США, здобув певний фаховий рівень і відповідний соціальний статус. Однак, на жаль, його родина так і не змогла призвичаїтися до українських реалій.

Річ навіть не в тім, що Сергій висококваліфікований інженер, який досконало оволодів технологією виробництва, півроку не міг знайти роботу в вітчизняних промислових компаніях. Урешті-решт, він отримав її

НОВІТНЯ МІГРАЦІЙНО-ЕМІГРАЦІЙНА ХВИЛЯ З УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

в представництві американської компанії.

Річ у тім, що за ці два роки мало що змінилося. Хабарництво проникло вже на рівень дитсадка, адже крім офіційної оплати від батьків вимагають кошти то на фарбу, то на проведення святкового вечора. Нормальне медичне обслуговування складно отримати навіть за хороших грошей, тому що багато нинішніх молодих лікарів вступає до престижних в Україні вищих медичних навчальних закладів за хабарі, й написане в їхніх дипломах не завжди відповідає їхньому фаховому рівню.

Тому я дуже обережно ставився б до оптимістичних заяв, що Україна чекає емігрантів із обіймами.

Насправді, допоки не буде створене підґрунтя для реально-економічного зростання, для реальних реформ, навряд чи в цьому напрямку буде поступ.

Сьогодні для тих, хто повертаються, і для трудових мігрантів, і для студентів, практично закритий для працевлаштування сектор державної служби, хоча їхні знання та досвід потрібні саме там.

Якщо вони захочуть розпочати в Україні невеличкий бізнес, то порівняно з 2000 роком ця справа стала менш ризикованою відсотків на 5 зі 100. Попри бюрократичні складнощі, їхній бізнес може бути просто знищений представниками прокуратури чи податкової міліції.

Українцям із закордону не варто вкладати сьогодні кошти в акції українських підприємств, оскільки прийняття закону про акціонерні товариства вже понад 5 років блокують парламентські олігархи. А без цивілізованого закону їхні акції, за невеликими винятками, насправді нічого не варті, оскільки чинне законодавство дає можливість власникам контрольних пакетів акцій робити з підприємством усе, що забажається.

Не хочеться бути песимістом — переконаний, зміни на краще будуть, але навряд чи це станеться в найближчий рік чи два.

Тому хотів би детальніше зосередитися на тому, що можна

зробити вже сьогодні, об'єднавши зусилля активістів, які перебувають за кордоном, та ентузіастів з України.

Перше. Необхідно зробити все можливе для об'єднання українських громадян, які проживають в інших країнах, у громади, громадянські організації, спілки.

Ви будете сильні, коли будете разом, — стосується це відносин з українським урядом чи з урядом країни перебування. Досвід Майдану чудово проілюстрував це.

Друге. Результат буде ефективніший, якщо дія відбуватиметься з двох фронтів. Ви будете діяти з-за кордону, а ми в Україні.

Коротко окреслю можливість, яку маємо ми і якими необхідно скористатися.

Насамперед це право законодавчої ініціативи. Тут потрібні конкретні пропозиції українців із закордону щодо конкретних законодавчих недоречностей, які потребують врегулювання.

Більшість проблем, які стосуються соціального захисту, можна розв'язати виключно шляхом укладення двосторонніх угод між Україною і країною перебування українських громадян.

Підкомітет із міжпарламентських зв'язків, двосторонніх і багатосторонніх відносин Комітету у закордонних справах Верховної Ради України (голова Оксана Білозір) робитиме все можливе, аби політично прискорити укладення цих угод і шляхом консультацій із членами парламентів інших країн, і через Міністерство закордонних справ України.

Тепер щодо Українських культурно-інформаційних центрів, створення яких обіцяли попередні Форуми і Президент України Віктор Ющенко, і міністр закордонних справ Борис Тарасюк.

Я пропоную українцям за кордоном домагатися, аби більшість персоналу цих центрів набиралася безпосередньо в країні функціонування. Якщо в такий центр приїдуть працювати чиновники з України, то навряд чи це будуть ентузіасти, віддані своїй справі, — адже ймовірно, що за кордон потраплять люди,

як кажуть, по блату, і їх найменше цікавитимуть права чи інтереси українців за кордоном. Якщо ж працівниками центру стануть люди, які проживають там, вони зможуть принести більше користі, оскільки знають, що саме потрібно нашим співвітчизникам.

Нам необхідно робити все можливе для того, аби докорінно змінити державну політику щодо українців, які перебувають за кордоном. Варто брати приклад зі Сполучених Штатів, які жорстко захищають за кордоном кожного свого громадянина.

Я був би гордий за свою країну, якби Президент України приходив не лише на Форум, а кидав би всі справи і їхав в аеропорт, щоб зустріти полонянок, яким вдалося вирватися з сексуального рабства.

Щоб кожне найнезначніше порушення прав українців за кордоном супроводжувалося нотою нашого МЗС і пікетом біля іноземного посольства. Щоб на виручку нашим захопленим у полон морякам виходив український військовий корабель. Щоб українець, який виїжджає за кордон, відчував, що за його плечима стоять 46 мільйонів братів і сестер. Щоб українець поважав українця.

Хотілося б завершити на оптимістичній ноті.

Переконаний, що Україна має чудові перспективи стати економічним тигром європейського континенту. Сьогодні Україна потребує колосальних інвестицій у промисловість і сільське господарство, в дорожнє господарство й житлове будівництво, в інфраструктуру житлово-комунального господарства. Лише реалізація проектів енергоефективності потребує вкладення кількох мільярдів доларів. І коли цей процес зрушиться з місця, знання, багатий досвід і працьовиті руки українців із закордону стануть потрібні Україні.

Давайте йти до цього разом — лише так ми сила.

●

Михайло ДЯДЕНКО,
голова ГО "Центр правового аналізу дослідження політичних ризиків"

ЖИТТЄВА МУДРІСТЬ

Скільки людина існує, стільки й слово живе. Це начебто аксіома. Але ж спочатку було Слово? Принаймні так стверджується у Біблії. Отже, в такому розумінні слово вічне. У нього немає ні початку, ні кінця, як і в безмежному Всесвіті. Хоча ніде правди діти — словесне плетиво не завжди варте срібла...

Слово і мова — взаємопов'язані поняття. Уявити життя наше без них — марна справа. Вони формують наші думки, а думка — двигун життя, прогрес у розвитку людського суспільства. Афористичність думки — мірило її глибини. Чим глибша думка, тим більше вона вражає нас і мимоволі спонукає до роздумів. Кажуть, що стислість, лапідарність — сестра таланту. Вони породжують нашу з вами афористичність. Отож без афоризмів та думок і життя не життя.

Крилаті слова, глибокі думки завжди спонукають нас до роздумів про людину, про наше призначення на землі. Кращі уми людства впродовж існування людської цивілізації не перестають розмірковувати над тим, якою має бути істинна людина — Людина з великої літери — на всіх відрізках свого життя. Нагромаджені за кілька тисячоліть численні наукові, філософські трактати, художні твори, народжені геніальними й талановитими авторами, — це і є здебільшого оте невичерпне джерело мудрого Слова. Давньогрецькі, римські, китайські, індійські, середньовічні європейські мудреці подарували нам свої безсмертні шедеври... Згадаймо кілька подібних джерел — непересічних прикладів із вітчизняної і зарубіжної літератур. Скільки, приміром, повчального, мудрого міститься в “Повчаннях дітям” **Володимира Мономаха!**.. Цей унікальний оригінальний твір — своєрідна енциклопедія життєвої мудрості, в якій великий києворуський князь закарбував свої думки, що мали слугувати його нащадкам за дороговказ у житті. Наділена власним багатим життєвим досвідом, ця від природи мудра людина не могла так просто піти з життя, бо чудово розуміла, що без минулого не може бути майбутнього. Отже, всім своїм еством Володимир Мономах по-справжньому вболівав за майбутнє і своїм ненав'язливим напутнім Словом намагався вберегти нас від усіляких несподіванок і життєвих катастроф.

Геніальні думки залишив нам філософ планетарного значення і поет **Григорій Сковорода**. “Без ядра горіх ніщо, так само як і людина без серця”; “Годі побудувати словом, коли те саме руйнувати ділом”; “Уникай людей, які, бачачи твої вади й хиби, виправдовують їх або навіть схвалюють”... Цей геній думки народив нам Великого Кобзаря — **Тараса Шевченка**, великого художника, поета й філософа, який усе життя черпав із бездонного й чистого Сковородового джерела філософську та поетичну думку. Ось як він згадував:

*Давно те діялось. Ще в школі,
Таки в учителя-дяка,
Гарненько вкраду п'ятака —
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге — та й куплю
Паперу аркуші. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками*

Кругом листочки обведу

Та й списую Сковороду...

Отож недаремно є в Тараса Шевченка такий крилатий вислів: “*Чужому навчайтесь і свого не цурайтесь*”. Геніальна настанова нащадкам! Виникла вона, мабуть, із того, що Великий Кобзар чудово знав життєвий шлях Сковорода, який мандрував далекими світами, набираючись розуму, але ні на мить не забував про свою рідну Батьківщину, свій український народ, свою мову. Оцей факт, очевидно, і народив геніальну сентенцію. Якщо вже бути до кінця ширим, уся його поезія пронизана напутнім і вистражданим Словом, зверненням до нас — нащадків. На жаль, ми часто забуваємо, звідки ми й чиї ми діти. Знаємо, наприклад, мову російську, англійську, французьку, німецьку тощо, а рідної — української (як і все українське!) — не шануємо. Від того й животіємо.

Багато афористичного й мудрого залишив людству великий польський і німецький філософ-письменник, композитор і музикант **Фрідріх Ніцше (Ніцкі)**. У трактатах він спробував сформувати своє бачення в удосконаленні людини як суспільного явища й блискуче це здійснив, хоча й тут не все гарзд у площині розуміння нами його й справді геніальних думок. Адже його думки

«Я ПО СЛОВУ ПІЗНАЮ ЛЮДИНУ»

завжди свідомо приховувались, а частіше перекручувались прибічниками й пропагандистами тоталітарно-політичних суспільств. На жаль, і сьогодні ми ще так мало знаємо зі спадщини геніального мислителя. “*Переконання — небезпечніші вороги істини за брехню*”; “*Гарні актори — всі марнослави: вони грають і хочуть, щоб усі дивилися на них із задоволенням, — весь їхній дух у цьому бажанні. Вони грають себе, вони видумують себе; побіля них я люблю дивитися на життя — це цілює від нудьги*”; “*Хто має вузла, хай слухає*”; “*Майже не помилишся, якщо виняткові вчинки будеш пояснювати марнославством, посередні — звичкою, а дрібні — страхом*”; “*Яким би був бідний людський дух без марнославства!*”; “*Більшість людей занадто заклопотана собою, щоб бути злостивими*” — і ще сотні й тисячі думок та афоризмів подарував нам цей надзвичайно мудрий і розважливий філософ! До слова, Фрідріх Ніцше як глибоко начитана й високоосвічена людина (ще студентом став професором!) не міг не знати творів філософа й поета Григорія Сковорода. Адже він сам зізнавався 1888 року, що “*познайомився з величезним колом цікавих людей... по суті, майже з усім, що проростає між Парижем та Петербургом*”. Тож людина, яка була знайома з творчістю Лермонтова, Бакуніна, Герцена, Тургенєва, Гоголя, Достоевського, Толстого, не могла не чути Сковороди!.. Порівняйте його сентенцію з останньою тут наведеною Сковородинською і самі зрозумієте: “*Тікай, мій друже, до своєї самоти: я бачу тебе покусаним ядовитими муха-*

ми. Тікай туди, де віє суворим, свіжим повітрям!.. Ти жив занадто близько до маленьких нікчемних людей. Тікай від їхньої незримі помсти!.. Не піднімай руку проти них. Вони — незліченні, і не твоє призначення бути мухобійкою... Вони дзинчать навколо тебе зі своєю похвалою: нав'язливість — їхня похвала. Вони хочуть бути ближче до твоєї шкіри і твоєї крові...” А найбільше він був закоханий у творчість Федора Достоевського, як сам зізнавався. Свої щоденні вправи для мозку, що вилилися в майбутні серйозні книги, ще 24-річний Ніцше пояснював несподівано просто: “*По суті справи, це музика, випадково записана не нотами, а словами*”...

Ось вам тільки чотири зрізи-прикладні прискіпливої уваги до мудрого Слова в просторово-часовому вимірі, а проте таких зразків можна наводити безліч.

Найбільше віртуозів Слова серед майстрів красномовства. Справжній письменник чи поет — це, власне, й філософ. Він, як і кожен обдарований учитель (якщо він від Бога!), мріє донести до учня, слухача чи читача свої думки, сподіваючись посягти й укорінити все оте мудре, що подарувала йому Природа, батьки, попередники... Серед наших сучасних талановитих українських письменників, на щастя, не перевелися (сподіватимемося — ніколи не переведуться!) мудрі й розважливі люди — філософи. Належить до таких і **Олесь Воля** — автор книги “Мор”, присвяченої найдраматичнішим сторінкам нашої історії — Голодомору 1932—1933 рр. Мені здається, що

якби не написав письменник свою книгу “Мор”, не з'явилося б у нього і мудрої книги “**Афоризми і думки**”, що побачила світ минулого року. “*За убійних у тридцять третьому голодного насильницькою смертю мільйонів моїх братів-українців ще й досі ніхто не відповів. Нових “нірнбергерів” нам не треба, але моральне покарання колишніх винуватців за скоєний геноцид (принаймні символічне) через міжнародний суд повинно обов'язково відбутися*”... Такі проникливі й переконливі думки не могли народитися просто так, адже письменник, спілкуючись із очевидцями трагедії, що пережили жахливі події 1932—1933 років, і маючи серце й душу людини-страдника, сам мимоволі перейнявся болями й стражданнями своїх учілих співвітчизників. Тож цілком закономірно, що другою книгою життя письменника-філософа став твір “Афоризми і думки”. Він побудований за класичними зразками і включає в себе близько ста п'ятдесяти розділів. Кожен крилатий вислів чи думка подаються за алфавітом. Наведу лише кілька афористичних зразків автора: “*Великі філософи своїми афоризмами ніби простягають один одному руку привітання; це привітання й для тих, кому дорога істина*” (розділ 1 “Афоризм”); “*Вічність — не абстракція, а материнське лоно*” (розділ 2 “Батьки”); “*Вітчизна — мов любов, що вперше і востаннє. З її добра, її основ моє зростання*” (розділ 3 “Батьківщина”); “*Закохані найближче до Бога, і вони самі як боги*” (розділ 4 “Бог”); “*О нації моя, народе ясночоловий, як зір і совість мову бережи*”; “*З допомогою зброї можна завоювати світ, але не нації й народи*” (розділ 68 “Нація”); “*Вінець природи — людина, вінець людини — розум, вінець розуму — дух, вінець духу — Бог...*” (розділ 112 “Розум”); “*Так несподівано багато розвелося талановитих балакунів, що вони спричиняють суспільне лихо*” (розділ 133 “Талант”)... Можна наводити тут десятки й сотні думок, вистражданих Олесем Волею, а втім, нехай вдячний читач насолоджується Словом справжнього майстра, народженого нашою багатостраждальною й прекрасною українською землею й закоханого в свою Україну. Україну українськ... Звичайно, хтось із занадто прискіпливих читачів може спробувати зауважити, що, мовляв, десь щось подібне з окремих думок уже начебто чув чи читав. Але в нашому випадку він не буде далекий від істини лише в тому, що завжди існують і будуть існувати думки в багатьох розумних людей, подібні одна до одної. Ось вам простий приклад: “*Людина — вищий продукт земної природи. Людина — найскладніша й найтонша система. Але для того, щоб насолоджуватися скарбами природи, людина повинна бути здоровою, сильною й розумною*”. Ця сентенція-пересторога належить великому вченому Іванові Павлову. А тепер порівняйте: “*З'явився у цей світ — не зайвий ти у ньому; тужний дурман не має жити в голові*”. Це вже пересторога, лаконічно висловлена нашим автором. Але які близькі думки про наше головне призначення на землі — не зашкодити природі, яка нас народила...

● **Іван СІВЕРКО**

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

8 листопада у Національній парламентській бібліотеці України відбулася презентація біобібліографічного нарису “Іван Дзюба — талант і доля” (Бібліограф-уклад. Т. М. Заморіна; Відп. за вип. В. О. Кононенко; Нац. парлам. б-ка України. — К.: БАТ “Видав. “Київ. правда”, 2005. — 120 с.). Книжка вийшла в серії “Шістдесятицтво: профілі на тлі покоління” (Вип. 7).

На презентації був Іван Дзюба, критик, літературознавець, академік Національної академії наук України, Герой України, лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка, премії імені О. Білецького, Міжнародної премії фонду Антонічів, премії імені В. Вернадського, автор книжок “Звичайна людина” чи міщанин?”, “Інтернаціоналізм чи русифікація?” (видавалася українською, англійською, італійською, російською, французькою мовами), “Автографи Відродження”, “У всякого своя доля”, “Бо то не просто мова, звуки”, “Між культурою і політикою”,

“Спрага”, “Тарас Шевченко”, “Грані кристала”, “На пульсі доби”, “Вітчизна у нас одна” та ін. За словами М. Жулинського, І. Дзюба — духовний мобілізатор нації, один із “найавторитетніших представників українського інтелектуального відродження на межі тисячоліть” (Жулинський

ІВАН ДЗЮБА — ТАЛАНТ І ДОЛЯ

М. Іван Дзюба: “В мене свій світ, своя позиція”... Навздогін із пером у руках за 75-літнім марафонцем // Слово і Час. — 2006. — № 7. — С. 15).

Із далекої Австралії приїхав Марко Павлішин, автор ґрунтовної статті “Явище і норма: Іван Дзюба, критик”, що доречно доповнила книжку.

Людьми Тарнашинська, кандидат філологічних наук, ініціатор створення серії, нагадала, що попередні бібліографічні покажчики були присвячені творчості Ірини Жиленко, Ліни Костенко, Валерія Шевчука, Івана Світличного, Леся Танюка, Євгена Гуцала, Михайлини Коцюбинської. Повідомила, що до друку підготовані книжки-бібліографії Василя Симоненка, Миколи Вінграновського, у планах — нарис про Івана Драча, Володимира Дрозда, Григора Тютюнника та ін. Дослідниця заува-

жила, що через добір імен до серії актуалізується проблема шістдесятиницького канону, тому на плечі укладачів лягає велика відповідальність.

Виступили завідувач відділу бібліографії Національної парламентської бібліотеки Валентина Кононенко, автор покажчика, головний бібліограф бібліотеки Тетяна Заморіна. Фавіці висловили вдячність І. Дзюбі за можливість творчої співпраці в процесі укладання покажчика, за надані матеріали з домашнього архіву. Т. Заморіна окреслила структуру книжки: до біобібліографічного нарису ввійшла невеличка вступна стаття-довідка про науковця, аналітична стаття М. Павлішина про І. Дзюбу-критика, два бібліографічні розділи — література про І. Дзюбу та видання самого вченого (у хронологічному порядку), на ос-

тання сторінці — список псевдонімів письменника.

І. Дзюба подякував укладачам за здійснену роботу і, оскільки до покажчика ввійшли частково видання 2005 р. і не враховані праці вченого за 2006 р., назвав свої найновіші книжки, поділився планами на майбутнє, підсумував: “Я настроєний працювати!”

Добрими словами-спогадами відгукнулися шістдесятники Іван Драч, Лесь Танюк. Із виходом книжки привітали І. Дзюбу та українську гуманітарну еліту заступник директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Микола Сулима, голова Всеукраїнського товариства політ'язнів і репресованих Віталій Пронюк, працівник Інституту історії НАН України Сергій Білокінь.

Лірично обрамили презентацію українські народні пісні у виконанні студентів Київського національного університету культури й мистецтв.

● **Юлія ШУТЕНКО**,
к. ф. н., редактор журналу “Слово і Час”

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

— *Пане Романе і пане Олесе, нам відомо про вас тільки те, що ви заснували українське радіо. Розкажіть про себе докладніше.*

— Ми мешкаємо в Чикаго (США) з початку 90-х років і є представниками “четвертої хвилі” української еміграції й трудової міграції. Попередні хвилі залишили дуже великі здобутки. У Чикаго були збудовані церкви, цього року виповнюється 100 років церкві Миколая (греко-католицька церква). З цього приводу в місті відбудеться святкування. Найбільша церква сьогодні — церква Володимира і Ольги, при якій є великий культурний осередок, збудований на кошти емігрантів. Існує кооперативна каса взаємодопомоги, яка виконує функції банку.

Ми ще не знали, чи будемо тут жити й надалі, але виникла соціальна необхідність створення чогось нового на зовсім іншому, сучасному рівні.

— *Тобто те, що створене до вас, зараз не конкурентоспроможне?*

— Це вклад у загальну справу, але все, що здобули наші попередники, було давно: це переважно церкви, школи, інші організації, які не мають зараз широкого контакту з українською громадою. Це все робиться на локальному, закритому рівні. Тому склалася така ситуація, що українці, які від’їжджали (хто з Радянського Союзу, хто — вже з незалежної України), морально були залежні від поляків і росіян.

— *Вас так сприймали?*

— Так. Першою країною, куди можна було виїхати у 1986—1989 рр., була Польща. На вищому рівні поляки усвідомлюють, що Україна — незалежна країна, з другого боку закидають, що Україна була “під Польщею”, і в еміграції це дуже проявляється. Хоч зараз це ставлення трохи змінюється, особливо після Майдану.

Щодо Росії, то в пострадянських перетвореннях вона взяла на себе основну функцію. В еміграції всі об’єднання були базовані на російськомовній літературі, радіо й телебаченні. Росія, як завжди, виявила ініціативу й фактично повністю взяла під контроль усі засоби масової інформації й навіть людську свідомість (мається на увазі українська свідомість). Тому вихідцям із Радянського Союзу було набагато легше представити себе в Америці росіянами, ніж українцями. У нас виникла необхідність зламати цей стереотип, оскільки ми — покоління людей, які почали займатися бізнесом в Америці й досить успішно. Переважно це будівництво. Ми самі купуємо землю, самі будуємо (тобто наймаємо підприємиць, які будують), потім будинки продаємо і, відповідно, зароблені кошти вкладаємо в наступні проекти.

Таким чином, ми (9 підприємців) вирішили заснувати українське радіо, якого на той час не було. Існували хвилі, що виходили по годині декілька разів на тиждень увечері. Чикаго — один із найбільших центрів української еміграції, особливо молоді “четвертої хвилі”. Радіо створили за власні кошти. Було дуже складно, ми не сподівалися, що це таке дороге задоволення. Довелося найняти на роботу фахівців, закупити обладнання...

Крім того, ми несемо ще й громадську функцію: відкрили невелику галерею, де українські митці мають змогу виставити свої кар-

Фото О. Литвиненка

Олесь Наконечний і Роман Попович

КОМУ ПОТРІБНЕ УКРАЇНСЬКЕ РАДІО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ В АМЕРИЦІ?

Близько двох із половиною років тому бізнесмени-емігранти з України Роман ПОПОВИЧ і Олесь НАКОНЕЧНИЙ заснували в Америці “Незалежне українське радіо”, а з березня цього року — й український телеканал UA TV.

Про ідею виникнення, роботу та проблеми цього проекту наша розмова сьогодні.

тини для продажу й ознайомлення з українським мистецтвом. Ми також стали спонсором I Національної виставки авангардизму 1910—1930 рр.

— *Чи змінилася думка про Україну й українців завдяки вашому радіо?*

— Назва “Незалежне радіо” підкреслює те, що воно не є додатком якоїсь політичної структури і не є наслідком попередніх хвиль еміграції. Воно існує тут і тепер. Нас фактично не сприймали, адже уявлення про Україну склалося на рівні 40—50-х років: вишивана сорочка, коломийки, пісня про чорнобривці, зображення Тараса Шевченка на картині й усе. У людей немає усвідомлення того, що минули роки, 15 років незалежності України, ми досягли певного розвитку в багатьох сферах і т. ін. Зміни на виборчих дільницях за кордоном, які мали місце під час “Помаранчевої революції”, відбулися завдяки нашому радіо. Ми надали безкоштовний ефір усім політичним силам, які хотіли виступити, організовували прямі ефіри по телефону з Юлією Тимошенко, з Віктором Ющенком. Люди ставили запитання, формувалася суспільна думка.

— *Тоді була загострена політична ситуація, і ваше радіо було надзвичайно актуальним. Чи змінилася ситуація зараз?*

— З одного боку, намагаємося робити українську справу, а з другого — ми прив’язані до американського суспільства, до його законів. Фінансова сторона питання там нікого не цікавить. У нас була спроба скоротити години, тому що це величезні кошти навіть для нас. На утримання радіо потрібно півмільйона доларів на рік, не враховуючи, що ми виступаємо спонсорами інших заходів.

— *Скажіть, чим ця справа для вас вигідна?*

— Нічим. Це великі витрати. Ми розраховували, що це буде окупатися за рахунок реклами українського бізнесу. Але реклама покриває половину витрат, а чверть мільйона нам потрібно доплачувати з власних кишень.

— *Тоді яке у вас майбутнє, які перспективи?..*

— Наша перспектива в тому, щоб підтримувати зв’язок між Україною й нашою еміграцією. Ці кошти ми могли б використати на наші сім’ї, дітей, власний бізнес, але ніхто про це не шкодує. Ми пишаємося, що сьогодні українська околиця — це офіційний район у Чикаго, який визнаний і закріплений у сфері нерухомості й муніципальному житті. Мер підтримує ідею національних меншин.

— *Яка концепція вашого радіо?*

— У нас існує вся палітра передач, які є на радіо: починаючи з політичних оглядів, куль-

турних, освітніх, музичних і т. ін. до філософських.

— *Як підтримуєте зв’язок з Україною?*

— Маємо своїх кореспондентів зі Львова, з Волині, які дають нам інформацію в прямому ефірі щотижня. Маємо свого кореспондента у Верховній Раді. Завжди отримуємо свіжу інформацію, далі розширюємо мережу.

Розпочали співпрацю з Міжнародною громадською організацією українців “Четверта Хвиля”. Зокрема долучилися до розбудови Української Світової Інформаційної Мережі (УСІМ), у складі якої за нашої безпосередньої участі почав діяти Міжнародний центр українських ЗМІ. Через МГОУ “Четверта Хвиля” ми вийшли на державні структури: на центральні органи виконавчої влади, на профільні комітети Верховної Ради України.

Ми домовилися з президентом Національної радіокомпанії України Віктором Набруском про технічну допомогу. Наша мета полягає в тому, щоб у будь-якому куточку Америки українці могли чути українське радіо 24 години на добу. І тому ми працюємо на всю Америку.

Зустрічалися з Володимиром Різуним — директором Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Домовилися про стажування в Америці студентів Інституту нашим коштом. Ми вже розпочали цей проект і через кілька місяців чекаємо на перших студентів.

Існує ще одна мета нашого візиту. Ми створили компанію, яка називається UA TV. Це перший український телевізійний канал, який вийшов в Америці на супутник у березні цього року. Він базується на інформації шести українських каналів, насамперед це Перший національний, канал “Культура” і муніципальний “Київ”. Додатками до них беруться деякі інші канали, зокрема “Тоніс” і “НТН”. Ми зберігаємо логотип кожного каналу, маємо своє представництво у Києві і власну студію, де формується цей канал. Там усе монтується, додається комп’ютерна графіка.

Зараз ведуться переговори з Канадою, майже домовлено з Австралією, країнами Карібського басейну, Аляскою, Гавайями. Основна ідея — розповсюдити національний канал.

— *Чого ви сподівалися досягти вашим візитом в Україну?*

— Державної підтримки. Бо канали, які виходять на Америку, представляють свої політичні чи бізнесові інтереси і не мають нічого спільного з розвитком української державницької ідеї. Канал, який репрезентує Україну за кордоном, має виходити тільки українською мовою, без жодної присутності російської.

8 млн. українців “четвертої хвилі” еміграції й трудової міграції проживають зараз за кордоном. Щоденно в Україну від них надходять 3 млн. доларів (це тільки через Western Union). Ці люди не мають там ніякої підтримки як громадяни України. Держава мусить звернути на них увагу. Це стосується підвищення іміджу України у світі. Ми просимо у держави фінансової допомоги. Росія виділяє величезні кошти на свій імідж: сьогодні “ОРТ” — найякісніший канал в Америці. Потрібно боротися за певні ідеї українства за кордоном. Якщо протримаємося, то доведемо, що ми — повноцінна нація.

Спілкувалася
Тетяна ВОЛОСЕВИЧ

НОВЕ ВИДАННЯ

Нещодавно в Бібліотеці української літератури в Москві було презентовано друге видання книжки “Убієнням синам України. Сандармох”. На сторінках історичного дослідження, виданого в Петрозаводську, вперше оприлюднено прізвища українців, розстріляних в урочищі Сандармох Медвежегірського району Карелії (РФ) у 1937—1938 роках. Тут також представлено матеріали про хід спорудження пам’ятника загиблим, повідомляє власний кореспондент Укрінформу в РФ.

Передмову до книги написав Президент України Віктор Ющенко. У нього з цим періодом, подіями та місцями пов’язані особисті переживання — на будівництві Біломорканалу працював його батько, Андрій Ющенко.

“Карельська земля приречена назавжди стати пантеоном розстріляного українського Відродження. Кров’ю невинно вбитих геніїв нашого народу написана одна з найчорніших сторінок історії України. Ця історія завжди має бути перед нашими очима як спогад і пересторога для майбутніх поколінь”, — ідеться у передмові.

Свій останній притулок у карельському урочищі Сандармох знайшли відомі діячі ук-

Василь Дума та Лариса Скрипникова на презентації книжки

раїнської культури Лесь Курбас, Микола Зеров, Валер’ян Підмогильний, Микола Куліш, Євген Плужник та багато інших. За словами голови Карельського республіканського товариства української культури “Калина”, автор-

ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА

У Москві презентовано книжку “Убієнням синам України. Сандармох”, в якій уперше оприлюднено прізвища українців, розстріляних у 1937—1938 роках у карельському урочищі.

ки презентованої книжки Лариси Скрипникової, у виданні вміщено прізвища майже 70 загиблих українців, інформація про ще 37 осіб надійшла з архіву Санкт-Петербурга кілька днів тому.

Уперше всіх страчених в урочищі Сандармох було належно вшановано в жовтні 1997 року, коли на місці масового розстрілу було відкрито Меморіал. 5 серпня 2005 року, в День пам’яті жертв сталінських репресій, на місці розстрілу 139 українців офіційно відкрито гранітний Козацький Хрест “Убієнням синам України”. Крім нього, на лісовій галявині встановлено й російський Православний і польський Католицький хрести, меморіальні Мусульманський знак і Єврейський камінь.

Пам’ятник вагою 20 тонн споруджено на пожертви (20 тисяч доларів) окремих грома-

дян і товариств української культури України, Росії, США та Канади.

Про трагедію Сандармоха говорять: це злочин не лише проти України, це злочин проти людства. Тут поховано тисячі ненаписаних творів, непоставлених п’єс, незроблених відкриттів. Безжально видерто цілі сторінки української і світової історії...

У презентації взяли участь член Ради Федерації Федеральних Зборів РФ, голова Рад Об’єднання українців Росії та ФНКА українців Росії Василь Дума, за сприяння якого видано книжку, радник Посольства України в Російській Федерації Ольга Дарибогова, директор Бібліотеки української літератури в Москві Валентина Слюсарчук, в. о. головного редактора часопису “Український огляд” Віталій Крикуненко.

Об’єднана прес-служба
Федеральної національно-культурної автономії українців Росії, Об’єднання українців Росії та Бібліотеки української літератури в Москві

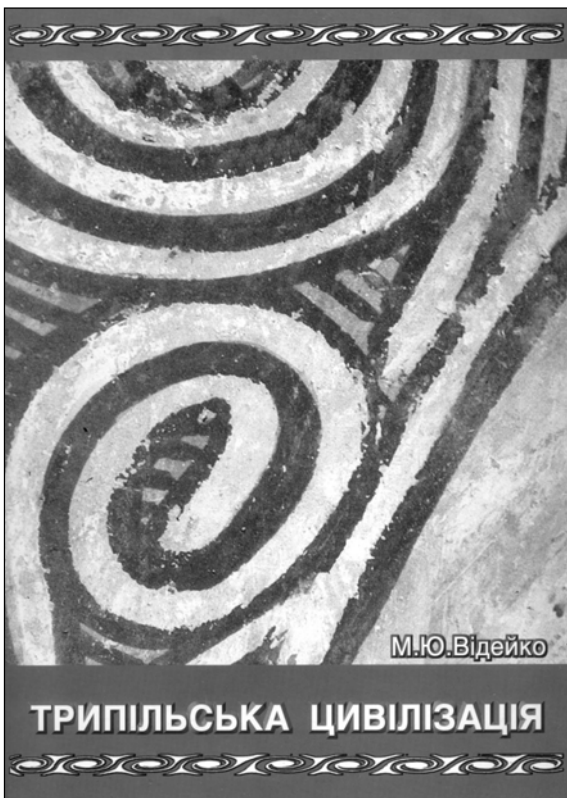
Про Трипільську культуру впродовж останніх 12 років (у 1993-му відзначалося 100-ліття її відкриття) ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. Точаться суперечки в середовищі її шанувальників. “Просвіта” у 2003 році провела кілька наукових конференцій із метою глибше осягнути таємниці цієї видатної цивілізації, що бентежить уяву прискіпливих дошукувальників правдивої історичної давнини нашої Вітчизни.

І цілковито відповідаючи на вимогу часу — величезного загалу шанувальників, — провідний археолог Інституту археології України, кандидат історичних наук Михайло Відейко виніс на громадський суд свою працю “Трипільська цивілізація” (Київ, 2003. Індустріальний союз Донбасу). Зауважимо насамперед: уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох материків, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна археологічна культура, що проіснувала 2700 років винятковою етнокультурною цілістю й, безсумнівно, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Автор у своєму коротенькому вступному слові цього вельми ошатного видання з великою кількістю ілюстрацій (а це насамперед витвори трипільців: кераміка, жіночі й чоловічі статуетки, моделі храмів, жител, реконструкції зведених упритул будинків, знаряддя праці, численні фото розкопок, що вже стали важливими історичними документами) неспішно веде зацікавленого читача-мандрівника глибинами прадавньої історії українського степу між Дніпром і Дністром. Він констатує: “Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення — міста. Коли “історія починалася в Шумері”, їхні руїни вже давно були сховані під різнотрав’ям степу між Бугом і Дніпром. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи жертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні”.

Науковець підкреслює значущість археологічних джерел, аби повніше дізнатися про давнину: мільйони фрагментів кераміки, десятки тисяч посудин, вироби з кремнію, металу, розкопані й зафіксовані вченими залишки колишніх поселень і поховань є тими свідченнями, що відбивають, певним чином, давно забуті сторінки дописемної історії або “праісторії” людства. Тому й особливу вагу для наукового світу мають питання методики та правдивості історичних реконструкцій на підставі виключно археологічних матеріалів. Зауваживши, що Трипільська культура не залишила після себе ні пірамід, ні величезних храмів, ні кам’яних палаців, а її матеріальна спадщина, всі свідчення існування понад шість тисячоліть заховані в землі, автор наголошує: “Нині ця культура заслуговує на те, щоб бути описаною як важлива складова цивілізації Старої Європи”.

У цьому виданні персонально названо, мабуть, усіх — у трьох поколіннях їх набирається більше півтори сотні — учених, археологів, краєзнавців, шукачів історичної давнини (а серед них багато справжніх подвиж-

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Знаки прокреслені по сирій глині на денці миски. Майданецьке місто. Малюнки Олександра Фисуна

ників XIX—XX століть), кожен із яких самовідданою працею написав власну сторінку величезної книги з найменням українське Трипілля.

Ознайомлення читача з відкриттям і вивченням Трипільської культури М. Відейко починає з перших археологічних розкопок, чітко й хронологічно послідовно розгортає панораму досліджень трипільських поселень, які проводилися рік за роком, детально висвітлює відкриті пам’ятки за періодами: на початку XX ст., 1920—1941 рр., повоєнні масштабніші, що проводилися 1945—1970 рр., і відкриття Трипілля як цивілізації мідного віку, що велася з 1971 до 1993 рр.

У суспільній свідомості вже не одне десятиліття стоїть закономірне запитання: а чи є Трипільська археологічна культура справді цивілізацією? Англійські та американські вчені, як і наші вітчизняні (зокрема й радянських часів), вважають, що її археологічними ознаками є: міста, монументальна архітектура (храмові комплекси), писемність, реміснична спеціалізація, суспільна диференціація, отримання в достатньому обсязі додаткового прибутку, що зумовлює повноцінне існування. І дослідник високого фаху М. Відейко, маючи інформацію з численних археологічних джерел, упевнено нині стверджує: “Так, ми маємо справу з цивілізацією... археологічні джерела є лише віддзеркаленням мнущих подій, причому досить фраг-

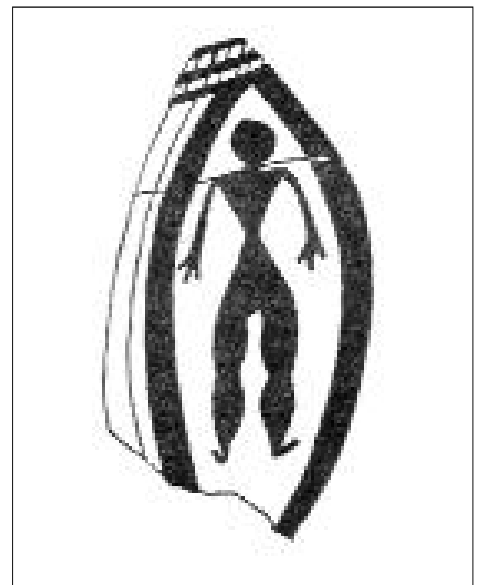
ментарних...” (Отже, великою мірою, неповних. Та й замало для нього, скажімо, лише археологічних даних. Потрібні колективні напрацювання в царині етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, міфології, фольклору, астрономії). “...кожен дослідник має право на складання власного портрета давніх цивілізацій”.

На початку 70-х років XX ст. завдяки застосуванню нового методу комплексних досліджень — аерофотозйомки у поєднанні з геомагнітним картографуванням на Черкащині стали відомі великі міста — поселення-гіганти, які визначили обшири Трипільської цивілізації. Понад 20 років (1971—1993) досвідчений археолог М. Шмаглій проводив комплексні дослідження в Майданецькому, відкопавши багато трипільських жител. Із ним у ці роки працювали М. Відейко, К. Зінківський, В. Мищик.

Восени 1897 р. Вікентій Хвойка на пагорбах і долинах навколо містечка Трипілля (саме тому й названо його іменем археологічну культуру) і сіл Верем’я, Халеп’я, Жуків-

Кріш, Боян, Тиса, Лендель та ін., давніших у часі. На південному заході відчутні впливи землеробських неолітичних цивілізацій балкано-дунайського регіону.

А ось доктор археології Валентин Даниленко, який багато років фундаментально досліджував палеоліт, неоліт і енеоліт України, дає своє визначення цій проблемі: “Ми маємо всі підстави вважати Трипільську культуру початкового етапу спадкоємницею тієї території, що свого часу була охоплена дотрипільською Буго-Дністровською культурою. Йдеться насамперед про Буго-Дністровську частину Північно-Західного Причорномор’я, але й, можливо, про румунську Молдавію, де почали з’являтися пам’ятки Буго-Дністровської культури. Процес розвитку Буго-Дністровської культури був досить складним і динамічним, а її трансформація в Трипільську культуру неминуче мусила мати характер стрибка, зумовленого і значними історичними, економічними й культурними зрушеннями, і участю в цьому процесі нових етнокультурних компонентів”. Спадковість Трипілля від Буго-Дністровської культури простежується не лише в техніці нанесення і в специфічних композиціях орнаменту, але також і в морфологічній близькості культової антропоморфної пластики. І стверджує про **можливу генетичну за-**

Зображення людини-божества на мальованій посудині. Середина IV тис. до н. е. Ржищів. Розкопки В. Хвойки

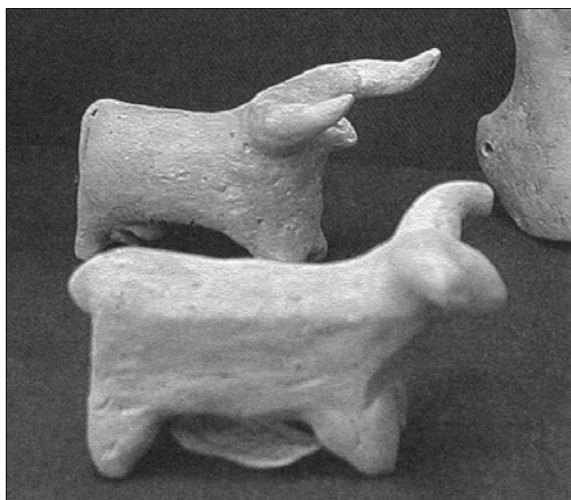
лежність Боянської культури від Буго-Дністровської.

Трипільська культура — всуціль хліборобська. У ній ральне землеробство переважало над мотичним. Молочне тваринництво розвинене ще на ранньому етапі. Розведення крупної рогатої худоби, яку використовували як тяглову силу (багато скульптурок бичків, модельки саней з їхніми головами про це свідчать) сприяло її економічному зростанню. Сіяли пшеницю плівчасту, двозернянку, спельту, голозерний ячмінь, просо, горох, сочевицю. Зернотерки стояли в кожному житлі. Збирали плоди фруктових дерев.

Засівали ниву необмолоченими колосками. (Певно, так краще зберігалася внутрішня родюча сила зерна).

Проведені споропилкові аналізи дали змогу відтворити рослинний світ, що був шість тисячоліть тому. Тоді біля осель червоніли мальви, росли кропива, подорожник, серед пшениць синіли волошки. На берегах річок — верби, густі кущі ліщини, вільхи. У дубово-грабових гаях водилися зубри, олені, ведмеді, кабани, вовки, лисиці, зайці.

Високого рівня культура ковальських операцій обробки міді зумовила серійне виготовлення зброї, знаряддя праці, рибальства, різних прикрас. Добування кремнію на вироблення сокир, ножів. Однак головне ремесло — гончарство як окрема галузь. Зналися трипільці на рецептах глиняних мас. Вражають масштаби виробництва гончарської продукції. На середньому етапі трипільське суспільство застосувало гончарний круг. Це дозволяло викручувати посуд різних об’ємів у

Скульптурки бичків з експозиції Археологічного музею НАН

Модель храму. Трипільська культура, кінець V тис. до н. е. Колекція С. Платонова

великій кількості. Археологи вирізнили 17 типів посуду різного призначення — кухонний, господарський, ритуальний і виявили в житлах близько 300 посудин для побутових потреб. Умільці володіли секретами високоякісного випалювання посуду у двоярусних горнах. Існували гончарні центри. Відомі спе-

Вівтар також фарбували червоним кольором і знакували ритим орнаментом космічного змісту.

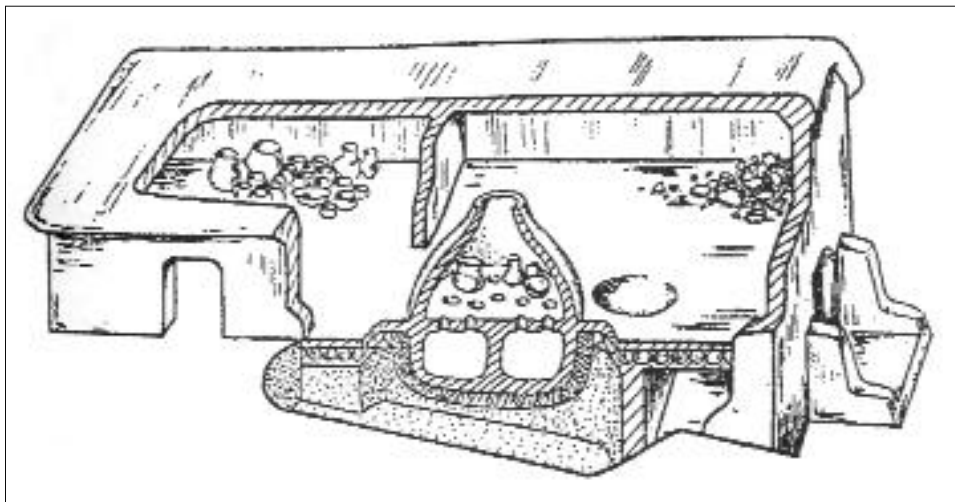
Найбільші трипільські міста існували понад шість тисяч років тому, в них було 10000—15000 мешканців. Зведені будинки, припасовані один до одного, слугували потужними укріпленнями від нападів. Через 60—80 років наставав період, коли житла (а в них було багато посуду, ритуальних статуеток людей і тварин) обов'язково спалювали, і руїни їхні ставали приtulком для душ предків — їм належало все, що виціліло від вогню. Мешканці освоювали нові угіддя, благодатніші для хліборобства і суспільних інтересів.

Уже на ранньому етапі Трипілья, на думку академіка С. Бібікова, суспільство мало риси патріархальності, хоча досить поширений погляд серед науковців, що для того часу був притаманний матриархат. Великі сім'ї з 10—14 осіб дрібнілися на малі. Трипільські суспільства, починаючи з середнього етапу, дослідники зараховують до ранніх комплексних (складних) суспільств, політико-організаційний зміст яких визначають як "вождівство". Їхні типові риси — великі поселення (міста), монументальні культові центри та монументальні поховальні споруди.

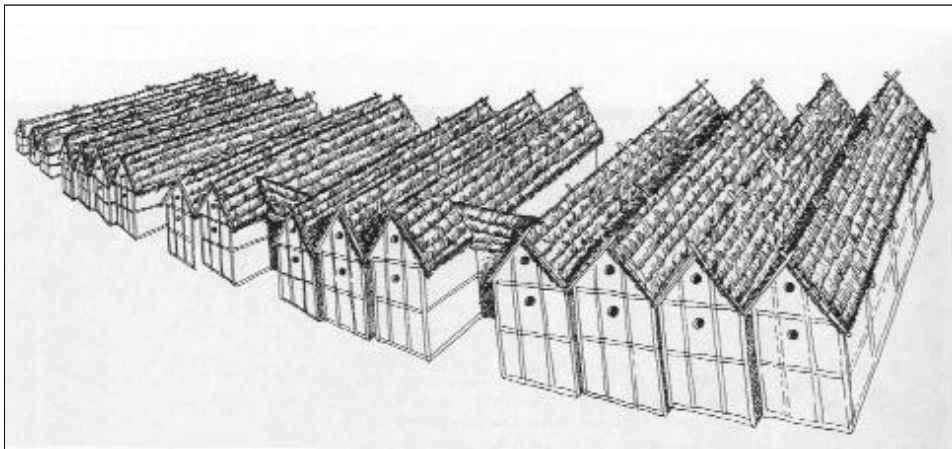
Сакральний зміст трипільських орнаментів (це доводить археолог Н. Бурдо) глибиться у відродженні ритуалів освячення найвищої мети, яка утверджує безсмертя людської душі. Духовна діяльність трипільців-поетів спрямовувалася передусім на підсилення існуючого Світового ладу і протистояння Хаосові. В цій неперервній боротьбі визначальним було відродження могутньої потуги безсмертя людини, її всеосяжної душі, якій заповідалося зрівнятися з Богом. Поміркуюмо і ми: в сюжетах гіпнотизуючих трипільських орнаментів, розміщених у середньому ярусі, який уособлює Верхнє Небо, — космічні енергії, вималювані біг сонця, фази місяця, зорі, а поміж них у напівовалах втілено образ людини з космологічними ознаками (Ржищів, Київщина). За поняттями наших прапращурів — оріїв, людина є складовою одвічних космічних процесів як носій Божественної Дії. Творці трипільських орнаментів передавали прийдешнім поколінням знання про Світобуття, які вони успадкували від попередніх епох. Образна мова доби неоліту через тисячі років продовжує функціонувати у розписах трипільців, а від них — у пізніших культурах.

В орнаменти ці вони не допускали випадковостей чи довільних фантазувань. Схеми розпису посудин у плані утворюють великі знаки хреста, трикветра або свастики (сварги). Ними використовувалися від 2 до 9 вироблених сюжетних схем розпису. У чітко визначених зонах виписували певні знаки. Розвинена знакова система мала знаки-блоки, що були базою для ієрогліфічної писемності, а їх нараховується кількасот.

Тема писемності трипільців, невід'ємна складова цивілізації, розглядається автором як дуже важлива ділянка, що потребує фундаментальних досліджень, хоча й зібрано десятки різноманітних знаків. Утім, до цієї проблеми долучимо і нашу думку.

Гончарна піч біля житла із Веселого Кута. Розкопки Олени Цвек

Трипільська вулиця зі щільним розміщенням будинків у Майданецькому місті. Розкопки М. Шмаглія, М. Відейка, 1980–1991 рр.

Археолог (директор Тальнівського музею історії хліборобства) Вадим Мищик ще в 70-ті роки у розкопах житла знайшов фрагменти посудин, на денцях і на стінках яких по сирій глині прокреслені, а на інших уламках писачком і кольором, що й розписи орнаменту, ретельно вималювані знаки цілковито за структурою літер. Не піктограми й графічні символи. Особисто мені випало їх прискіплювати і дуже точно скопіювати. Пов'язувати їхнє походження з Месопотамією немає підстав. Ці знахідки уважно роздивлявся В. Даниленко і назвав знаки на посуді буквами трипільського письма.

Розвинена знакова система давніх хліборобів — дрібна геометрична пластика (об'ємні символи у формі конусів, півсфер, кульок, зображення тварин, речей) мала призначення, як визначає автор, вести необхідний облік у господарстві.

Ці знаки віднаходили і в культових місцях — у вівтарях оселі. Виникнення великих міст — результат нагромадження величезного економічного, культурного та інтелектуального потенціалу, пов'язаного зі становленням відтворювальних форм господарства: землеробства і тваринництва. Головним стимулом до їхнього утворення була потреба, як вбачає М. Відейко, не для боротьби з войовничими степовиками (вони якраз малочисленні й не потужні), а з трипільськими "вождівствами". Цебто необхідність контролю над територією, природними та людськими ресурсами. Трипільські поселення-гіганти Черкащини (займали площу: Вільхивець — 110 га, Доброводи — 250 га, Майданецьке — 270 га, Небелівка — 300 га, Тальянки — 450 га) виконували функції адміністративних, військових, ідеологічних осередків. А масштаби їхньої забудови (за принципом кола чи подібного до еліпса) — це ознаки зародження монументальної архітектури, яка виникає на ранніх етапах розвитку людського суспільства. Монументальна архітектура вирізняється узагальненістю об'ємних площин, образною символікою і значущістю художнього змісту. Двоповерхові будівлі, різні оборонні споруди давні зодчі мудро вписували в довкілля.

Соціальний устрій трипільських поселень (приклад — Побужжя) подібний до суспільств мотичних землеробів Дворіччя, Африки, Центральної Америки і свідчить про наявність закономірностей у явищах, які ми спостерігаємо на підставі матеріалів археології, історії, етнографії. М. Відейко доходить висновку, що "саме трипільці звели одні з перших міст Європи" — поселень-гігантів. Розрахунки демографічного росту, виникнення кризи перенаселення зумовлювали причини міграції людності. Класифікація трипільського суспільства, зважаючи на рівень його економічного розвитку, зводиться до культурно-господарського типу мотичних землеробів.

Який же внесок Трипільської цивілізації у спадщину багатотисячолітньої історії людства? І автор називає: закладення основ господарських систем, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів, — до історичних українців включно. Сюди зараховує: здобутки матеріальної культури, а це — типи жител, знарядь праці, технології мета-

лообробки, гончарства, житлобудування. А найвагоміші з них — сформований світогляд, пов'язаний із продуктивними формами господарювання, хліборобською міфологією та обрядовістю. Таких надбань вони досягли, маючи виняткову мудрість і хист використовувати природні ресурси. І переконливо довели, що цивілізацію можна побудувати цілковито власними силами.

Чому зникла унікальна цивілізація? Дослідник наголошує на обмеженості знань і можливостей її носіїв, щоб перебороти суспільно-економічну кризу в другій половині IV тис. до н. е.

А яка ж доля носіїв Трипільської культури? Вони розчиняються у прийдешніх культурних суспільствах. Насамперед ідеться про добу ранньої бронзи — у культурах шнурової

Санчата, запряжені волом, та статуетка-візниця (композиція). Майданецьке місто. Розкопки М. Шмаглія

кераміки, кулястих форм, ямної. До цих його міркувань ми додамо: найпомітніші сліди, власне, основи свого понад двохтисячолітнього способу буття, світосприйняття, образного мислення, збереженого у виняткової потуги художніх орнаментів, давні хлібороби-трипільці залишили у духовній культурі українців — звичаях, обрядах, народному мистецтві їхньому, забудові оселі із використанням природних матеріалів, хліборобстві.

Тотуючи видання, присвячене творцям трипільської цивілізації та археологам, які відкрили світові захопливі сторінки праісторії України, М. Відейко скромно назвав його путівником для зацікавлених. Першу науково-популярну книжку на цю тему видала 1941 року в Києві відома дослідниця Тетяна Пассек. Через 60 років маємо другу, об'ємнішу і глибшу. Написану з науковою достовірністю. Уважно вчитуючись у викладені автором матеріали археологічних досліджень і ґрунтовні аналізи, оглядаючи ілюстрації, поданий археологічний словник, маємо підстави стверджувати, що він подарував допитливому читачеві справді малу енциклопедію Трипільської цивілізації. Праця його збагачує історичною правдою і заслуговує на нашу особливу подяку.

І водночас не можемо не пошкодувати, що це вкрай потрібне видання вийшло мізерним накладом — усього 1000 примірників. Тому великий загал шанувальників нашої історії не матиме змоги його осмислити, побачити.

●

Олександр ФИСУН

В ЯКІЙ ДЕРЖАВІ ЖИВЕМО?

— *За Жиріновським міцно закріпилася репутація епатажної, скандальної людини. Що Ви можете про нього сказати як людина, яка добре його знає? Наскільки він адекватний?*

— Як на мене, він абсолютно нормальна адекватна людина. Талановитий політик. Єдиний, можливо, в Росії чистий політик. Усі інші там господарники. Він не повинен прийти до влади, повинен завжди бути в напівпозиції, у напівпривладній партії. Його величезна історична роль полягає в тому, що він є, що в нього є фракція, що він критикує, десь виправляє, чимось допомагає уряду і президенту. Як би над цим не сміялися і не жартували, насправді те, що писав Жиріновський у своїх книжках у 1992—1994-х роках, зараз робить Путін.

Якби Жиріновський сьогодні став президентом Росії, то почалася б третя світова війна. Це така людина, яка б проривалася до Індійського океану. Він дав би грошей курдам, аби вони створили незалежний Курдистан, посилив би їх, поставив там свій уряд, послабив би Турцію. Прорвавшись до Індійського океану, захопив би смарагдові шахти Буркіна-Фасо, влаштував там колонію. Безперечно, об'єднав Білорусь і Росію.

— *А як щодо його політики відносин з Україною?*

— Думаю, це було б як у Гітлера з Австрією. Є таке слово “анексія”. А що інше тут може бути? Уявімо реально, якщо завтра якийсь хворий на голову прийде до влади у Росії і введе свої війська. Я не впевнений, що 48 мільйонів українців (або скільки нас там залишилося) чинитимуть опір. По-перше, у 99 % там живуть родичі. Це буде, як у Німеччині з Австрією — вони просто взяли та об'єдналися. І це буде зручно для всіх. Тому що для частини українців це можливість військової, економічної, політичної кар'є-

ри в Москві. Чому Степан, який живе в Донецьку, протриватиметься російському приходу, якщо в нього з'являється можливість зробити кар'єру в Росії?

Для вуйка з Галичини це катастрофічно неприйнятна ситуація. Але тільки для вуйка. Він там чужий. Та в них взагалі тяжка доля, шкода їх. Поляки їх не люблять, вони росіян недолюб-

ном, гербом, прапором, грошима. Все це сприймається як шоу. А в нас це вийшло. Що таке економічна самостійність? Україна була економічно самостійною, коли була УРСР. Ось це був пік економічної самостійності. Плюс до цього Україна ще й правила всією Росією. Хрущов сидів у Кремлі і правив 300-мільйонною державою, Брежнев — з України, Черненко, тобто, хохли правили 1/6 частиною суші. Хіба це не економічна незалежність? Вони забрали все, що хотіли, зі сходу, тут усе це переробляли і продавали в Росію. УРСР мала членство в Раді Безпеки ООН.

— *А як у нас справи з регіональним статусом російської мови?*

— Рішення міськради щодо російської регіональної мови діє в Донецьку. Ми повинні говорити і працювати на своїй рідній мові, а рідна мова у нас — російська. Всі офіційні документи міськради пишуться російською мовою. Іноді — українською. Я їх поправляю. Зауважте, з жодного питання в міськраді не було такої одностайності депутатів — 100 % проголосували за російську мову. З Києвом офіційно ми спілкуємося теж російською. Поки жодного обурення не було.

Що стосується державного рівня, то впевнений, що ніколи в житті Львів і націоналісти не підуть на те, щоб російська мова стала другою державною. Тому що тоді українська мова помре. Є 150 мільйонів людей, є велика культура, велика нація, наша історія. І тільки-но ми відновимо значення російської мови в Україні, одразу ж українська залишиться тією фольклорною, народною, яку ми всі любимо. Вона повернеться до свого нормального стану. А ось ця мова — польсько-угорсько-американська, з “телікоптерами”, з неправильними наголосами помре. А в галичан завдання інше: роз'єднати нас з Росією, нав'язати іншу мову, максимально її змінити, щоб вона була незрозуміла для росіян.

«ДАЙОШ» ПОСАДУ МЕРА МОСКВИ!»

Необхідний коментар до інтерв'ю

Повірте, це головне, квінтесенція розлогого інтерв'ю молодого, але вже при солідному кріслі посадовця (подаємо в перекладі з російського оригіналу). Є ще в ньому оповідь про створення ним щойно презентованої книжки “Коммуналка в стиле funk”, про те, як “бред сумасшедшего” (вислів самого Левченка) опрацьовувався помічниками у цю книжку, скромно названу “підручником із житлово-комунального господарства”. Є історія знайомства з Жиріновським, те, на якому авто їздить автор, чому не одружується, і які плітки про нього плетуть.

Але головне — тут. Вдумаймося.

У Росії, виявляється, є політики, які можуть (ні багато ні мало) розв'язати третю світову війну. І навіть такий політик може бути обраний віце-спікером парламенту, а його партія на виборах — набрати чверть усіх голосів (найбільше!). Що з того, що він не президент. Зате в “напіввладі”, а отже, суспільство — у стані, в психології “чвертьсвітової” чи й “напівсвітової” війни.

Тепер про аншлюс. Такий, “як у Гітлера з Австрією”. Цебто, загарбання Австрії Німеччиною. Річ навіть не в тім, чи може бути щось схоже між Росією і Україною. В даному разі головне, як на це дивиться, а ще голівніше, — як до цього ставиться високий посадовець одного з найбільших міст України? Бачить це так: 99 % українців сприймуть таке “об'єднання” (чомусь — не окупацію?), “як у Німеччині з Австрією”. А як же ставиться М. Левченко до цього? Ось ключова фраза інтерв'ю в оригіналі: “И это будет для всех удобно”. Може, хтось не зрозумів? Нам усім “буде зручно”, коли нашу незалежну державу “аншлюсують”. Це говорить державний чиновник Української держави.

Далі вже особливо дискутувати й коментувати не хочеться. Скажімо, сентенції автора “підручників” щодо економічної самостійності України в СРСР. Це коли гайка вироблялася у Новосибірську, болт — у Харкові, а шайба — у Мінську. Коли на величезну аграрну республіку не було жодного комбайнового заводу, коли більшість автомобілів вироблялася за її межами. Коли повз моє село майже 40 років по газопроводу газ ішов із Дашави на Брянськ і Москву, а селян під'єднали лише через 71 рік після революції.

Залишмо автору й такі моменти, як: чи 52 штати у США, чи було в СРСР 300 мільйонів мешканців, чи був українцем, навіть уродженцем України, Хрущов? Володар двох вищих освіт, двох дипломів — університету (істфак!) й інституту (міліцейського) якось розбереться в цьому.

Замислимося над головним: що це за держава така? Є офіційний результат Всенародного референдуму: 92 % громадян проголосували за незалежність України. Припустімо, що 8% були проти. Можливо, що їх і побільшало, в ТАКІЙ державі, з ТАКИМИ чиновниками. Вірю, що є люди, які вважають, що незалежної України не повинно бути, що вона має об'єднатися в одну державу з якимись іншими. Отакі погляди в людей. Допускаю, що ці люди мають право пропагувати свої погляди чесно й відкрито. Недопустиме в нормальній державі лише одне: ці люди не повинні працювати в державній владі. Бо це — нонсенс. Та, врешті, як же працювати й самій цій людині? У владі держави, яку ти — не вживаючи слова “ненавидиш”, скажу м'якше — стосовно якої вважаєш, що цієї держави не повинно бути?

Більш логічним було б ось що. Є молодий, амбітний хлопець із гарним українським прізвищем — Левченко. До речі, про амбіції. Журналістка не марно поставила йому ще й запитання — чи не буде той згодом балотуватися у мери Донецька? Поки що секретар міськради похвалив свого теперішнього шефа, мера, цебто натякнув, що зараз не мітить у його крісло. Але як знати? Між іншим, уже зараз три обласні центри України опинилися без мерів, а обов'язки міського голови в цих випадках, згідно з законом, виконує секретар міськради. Але оскільки нелогічно обіймати посаду в державі, яка для тебе — ніщо, логічним буде інше: Миколай Левченко зараз чи колись пізніше поборотися за посаду мера Москви. Правда, в цьому інтерв'ю він згадує, як Лужков недавно при зустрічі зверхньо покритував його — за необізнаність у комунальній сфері. Та чи не рано підсміюється мер Москви? Покуерували ж першопристойною й усією Расеєю і Хрущенко, і Брежневенко, і Черненко. Чому ж не може Левченко? І взагалі, в Україні є ще чимало гарних кадрів для Росії.

ОБЕРЕЖНО, ПІДРОБКА

Коли про Україну говорять як про одну з найкорумпованіших держав, ми навіть ображаємося. Але що тут скажеш, якщо корупція пролізла навіть у таку споконвіку суворо контрольовану державою сферу, як виробництво і продаж алкогольних напоїв.

Я зустрівся з головою правління ЗАТ “Чернігівський лікеро-горілчаний завод “Чернігівська горілка” Валентином Бачурним. Молодий енергійний керівник, який цього року очолив потужне підприємство, не без гордості розповідав про знамениту чернігівську горілку, яка хоч і не така “розкручена” на телеекранах, як деякі інші марки, але дуже цінується фахівцями і споживачами. Причина у ретельній, навіть прискіпльвій технології, що виключає будь-які штучні добавки. Найякісніший спирт, гарна вода, такі природні компоненти, як м'ята, перець, лимон, прополіс. До відомих марок “Деснянські зорі”, “Пшенична”, “Перлина України”, “Град Чернігів” постійно додаються нові. Щойно завод презентував чудові горілки класу “Чернігівська. Преміум”: це “Мускатна”, “Женьшенева” і “Святова”. Компоненти видно вже з назв, у тому числі й куплений на Далекому Сході жень-шень, мускатний горіх,

КОРУМПОВАНА ГОРІЛКА

котовник лимонний (росте лише в Криму), сік берези, ялівець.

Маючи таку висококласну продукцію і відлагоджену технологію, завод нарощує виробництво і значно збільшив виплати в бюджет. Міг би й більше. Що ж заважає? — поцікавився я у голови правління. Заважає нечесна конкуренція на горілчаному ринку. Йдеться навіть не про примітивні підробки — фальсифікат. Охочих підробляти торгіву марку “Чернігівська горілка” немало. Мільція і податкова з цим потроху борються, час від часу прикриваючи підпільні “гуральні”. Могли б і активніше.

Але є ще більша проблема. Мо-ва начебто й не про фальсифікат, не про “гуральні”, а нібито ж заводи. Але їхня продукція з'являється на прилавках по якісь дивно низькій ціні. “Уявіть, що оптова, відпускна ціна такої горілки, — каже В. Бачурний, — усього 5—6 гривень за пляшку. Як можна за такою ціною відпускати товар у торгівлю, коли ми за кожен ще не продану пляшку маємо заплатити до 5-ти гривень податку?”

Дивина. Коли до отих відпускних 5—6 гривень додають торгіву надбавку, такий товар усе одно

з'являється на прилавках ціною в 7—8 гривень. Я бачив у магазинах доволі такого добра. Чия продукція? На етикетках — якісь дивні скорочення, в кращому разі написано місто — Донецьк чи Харків, а то й якесь село.

Спробуй конкурувати з такою дешевизною. Чернігівські горілки йдуть покупцеві за мінімально низькою ціною. Навіть три названі найновіші види горілки коштують по 12—13 гривень. Більше того: завод оголосив, що не піднімає ціни, при тому, що спирт в Україні щойно подорожчав на 20 %. Може, 12 гривень — це й недешево, але й не дорого за високу якість. Але звідки ж та дешевизна по 7 гривень?

Секретів два, пояснив В. Бачурний. Перший: цю так звану “горілку” часто виготовляють із найдешевшого і найгіршого спирту. Експертиза знаходить у таких “напоях” що завгодно, аж до рідини для розпалювання вогнищ. Другий секрет: такі виробники і реалізатори умудряються недоплачувати акцизних зборів, інших податків.

Прості запитання щодо цих “секретів”: куди дивляться санітарна, екологічна служби, податкова, прокуратура й інші грізні органи?

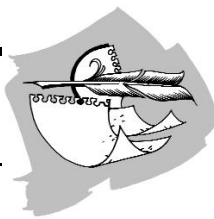
Фото Оксани Цацури

Чому така безконтрольність у сфері, повторю, здавна суворо контрольованій державою? Тому що... Може, варто нагадати, як нова урядова команда хутко розставила свої кадри на всіх “хлібних” місцях, особливо у сфері фінансів.

...Труяться люди. Недоодержує солідних коштів бюджет. Невже

все це можливе без потурання чи й сприяння державних чиновників? То як це називається?.. Правильно. Тому не варто дивуватися чи ображатися, коли нашу країну так і називають.

● Матеріали підготував **Петро АНТОНЕНКО**

Коли я згадую про Станіслава Россоху, то бачиться мені горобина ніч, і на крайнебі спалахують раз у раз зірничі. Ось спалахнула одна — ми йдемо через яр на Павлове Поле в Харкові, я чую слова:

“А піді мною бив курган
копитом диких диких трав,
Чумацький шлях, дзвінка дуга,
на шию ліг тугим вітрам”.

Моє серце — серце юнака, який тільки-но вийшов із далеких полтавських, пільських оболонь, раптом злітає увись, зорі починають зливатись у золотий вир, десть глухо б'ють копита курганного коня, наркотично-дерев'яний запах трав після дощу...

Так починалося знайомство з українським митцем, поетом від Бога Станіславом Россохою, яке назавжди стало суттю мого життя.

У тихі пільські плеса ввірвався свіжий вихор неземної яскравості, наелектризований золотою пергою зірок. Біля мене, поруч зі мною, а згодом у мені, як чарівний цвіт папороті, завіло українське слово. Зеленими пругнастими листочками воно пробіло земний глей і гній, торішні листя й наносне сміття.

Це не було випадковістю, або це було такою випадковістю, яка означала закономірність мого подальшого існування. Згодом ми разом виступали на поетичних вечорах, читали наших улюблених поетів: ранніх Тичину й Чумака, Маяковського й Пастернака, Рільке й Гонгору, Вознесенського й Драча, Гумільова й Антонича. Станіслав понад усе любив у поезії образ, метафоричне барокове, романтичне, як би тепер сказали, постмодерне.

Гоголя колись запитали, як він оцінює творчість Шевченка, і стримано-прихований Гоголь, Гоголь у петербурзькому фракку з італійським галстуком, сказав, що все було б добре, але багато дьогтю...

Гоголь по-своєму мав рацію. Він залишив “дьоготь” у своїх українських повістях та оповіданнях і, поринувши у примарність Північної Пальмири, створив свій метафоричний світ. Згодом заплатив за це своїм таланом і життям. Так-от, у Россохи у віршах і повістях цілком досить нашого українського дьогтю, але є в них і неперевершена гоголівська метафоричність.

Він був “королем образів і барв”. У кращих своїх творах сягав рівня раннього Тичини і Богдана-Ігоря Антонича. А образу “червоні нори півнячого крику”, за висловом одного рецензента, міг би позаздрити і сам Гонгора.

Один чоловік, який був у мордовських таборах із Василем Стусом, у пориві відвертості якось сказав мені: “Ось побачиш, із цього хлопця створять і борця, й ікону. А був він дуже незручний у житті, хаотичний і непередбачуваний. Часто через його вибрики співкамерники мали від адміністрації табору цілу купу проблем. Як затнеться на своєму — то хоч ножем різь”.

Таким був і Станіслав. Я не ставлю його на рівень Стуса, та й в цьому й немає жодної потреби, але поряд із Россохою ближнім було нелегко. Часто його дії просто дратували, їм не було логічного виправдання. Але, як показав час, він діяв за вищою логікою, яку диктувала йому власна душа.

Згадаймо, як свого часу дорікали Шевченкові, що він у поемі “Сон” дошкульним нищівним словом згадав імператора та його дружину. Навіть Куліш радив “не дратувати” “імперського ведмедя”. Але ж саме непохитний і непоступливий Шевченко назвав Миколу І “ведмедем”, а царицю — “опеньком довгоногим”.

І не тому, що був “нетолерантним мужиком”, а тому, що цією нищівною сатирою він зводив нанівець “божественність” царської влади на чолі з її головним кріпосником.

Саме ця шевченківська непоступлива лють до ворогів України, зневага до первертнів (“хай перевертень лиже різним п'яти”) визначала суть та ідейну наповненість творів Станіслава Россохи.

Хто знав тоді, що “запхнуть його вчителювати у глухе село Мажарку”, що виключать за “націоналістичні прояви” з університету, що, “надломлений”, він порине у похмурі глибини безвиході...

У клубі харківського відділення Національної спілки письменників України відбулася презентація книги колишнього харків'янина Станіслава РОССОХИ (1943—2003) “Червоно поле перекоти”. Вона побачила світ у видавництві “Митець”, яке очолює давній друг покійного автора, харківський поет Володимир Муровайко. Книга вийшла мізерним накладом у триста примірників, але вмістила чимало поетичних творів, повісті на робітничу тему “Царева ніч” та “Металеві соняхи”, адже автор свого часу працював на Харківському турбінному заводі, а потім

навчався на факультеті української філології в нашому держуніверситеті (звідки його було відраховано за політично-націоналістичні переконання); незакінчені твори та варіанти, вірші для дітей, переклади, нотатки, роздуми, рецензії, рекомендації для вступу до НСПУ, спогади про автора.

В обговоренні книги взяли участь: удова поета, київська поетеса Валерія Богуславська, яка багато сил віддає популяризації творчості передчасно померлого чоловіка, його друзі — харківські поети Іван Перепеляк, Олексій Бінкевич, Віктор Ку-

лик, Валерій Замєсов, Олекс Марченко, Володимир Муровайко, Олександр Шукін, Альвіна Бородаєва, В'ячеслав Романовський, поетеса й художниця Вікторія Добриніна, яка, до речі, й оформила цю книгу. Усі промовці відзначали непересічність, самобутність і національний колорит творчості Станіслава Россохи, його неповторний голос у мистецтві, непримиренність до сірості, байдужості та неправди.

Олексій БІНКЕВИЧ,
член Національної
спілки письменників
України

ЛИЦАР ОРДЕНУ ПОЕЗІЇ

Станіслав Россоха та його дружина Валерія Богуславська (сидять), доньки Станіслав — Люба та Оксана (стоять), березень 1986 р.

О вічна туга місячного сяєва,
Не клич мене —
Я скоро сам приїду.

Але все це буде потім, а сьогодні він виступає з ідеєю самвидавницького журналу “Трамвайний сволок”, гуртує навколо себе однодумців, редагує вірші, пише повість “Червоно поле перекоти”, виступає на літературній студії, сміливо ставить питання про самодостатність рідної культури.

Кімната в студентському гуртожитку сліпого поета Мирослава Геврика з легкої руки Станіслава дістає назву “Центр України”. Тут точаться літературні дискусії, лунають вірші, нищівно критикується “офіціоз”, члени цього літературного гуртка приймають нелегке рішення — не друкуватися в “офіціозі”, не потурати літератур-

ним чиновникам. Виходять кілька номерів “Трамвайного сволока”.

У ньому Россоха робить такий афористичний висновок:

А Ленін — цей — стоятиме на чатах
Тих революцій, котрі сам почав.
Тут же він говорить про Україну:
Так дай перед смертю долоні свої,
Зелені од мідних грошей.

Із ним перегукується Мирослав Геврик, який згодом покінчив життя самогубством, не витримавши застійної трясовини:

...І я люблю тебе, як Україну,
А може, Україну, як тебе?
Хіба я знаю, та й нащо те знати,
Коли відомо кожному давно,
У дітях мусить повторитись мати,
Крізь біль, крізь кров,
крізь смерть — усе одно!

Станіслав Россоха був, без сумніву, найяскравішим українським поетом у Харкові (думаю, що й на обширах України) наприкінці ХХ століття. Його не друкували, але твори ходили у списках, звучали на магнітофонних стрічках. На одній із таких стрічок він курйозно “сусідив” із поетом Савенком, який пізніше став відомим як Едічка Лимонов.

“Ця людина не вміла й не бажала рахуватися з обставинами, пристосовуватися, вона знала ціну своєму хистові й тому вважала, що саме за цим хистом і мають цінувати людину. Але ж у реальному житті це майже завжди навпаки”, — пише у передмові до книги Валерія Богуславська.

Тодішня система не прощала такого нікому. Далеко не завжди поділяли погляди Россохи і його численні “друзі”, більшість яких тинялася літературними манівцями, легко плутала тости “за здоров'я” з чарками “за упокой”. Сам поет у своїх нотатках так пише про це: “Помирають канцелярські корифеї від літератури. Нічогосінько після себе не лишивши, окрім видрукованого за партійним знайомством. Статі — ніякої, совісті — ніякої і мистецтва жодного. Наче пустеля, і в ній вони примудряються відкласти свої “рокові яйця”, які знову плодять ту саму сухостійну несправжність. І живуть. І спробуй, піди навперейми їм, таким зажовуючим крокодилам. Зжеруть. Залишать знову після себе пустелю і “рокові яйця” свої”.

Для Россохи сухостійність, національна невизначеність, стильовий примітивізм були органічно неприйнятні. Він називав їх “рожевою водичкою від статевого безсилля”. Сам же він постає у творчості як послідовний новатор. Це стосується і прози. Вивчаючи фольклорні джерела, опановуючи “мову вулиці”, він залишається бароковим творцем фантастичних образів і порівнянь. У його прозі відчутний вплив Панаса Мирного, Нечуя-Левицького, Хвилювого, Григора Тютюнника. Повісті “Металеві соняхи”, “Царева ніч” (“Червоно поле перекоти”), оповідання “Чорні волошки” відкрили нову сторінку української прози.

А ось твір “Килим”, жанр якого Станіслав залишив невизначеним, мав особливий вигляд не тільки у його творчості, а й у новітній українській прозі. Тут є все: зигзаги підсвідомості, перехід у світ, де немає означуваності, де зникає світ героїв і уособлень, а залишається тільки тканина, що робить його схожим на знамениті перські килими, де узори замінюють і зображення людини, і сюжет.

Іслам заборонив арабам зображувати людину, і вони зосередили все своє вміння і хист на узорах, які мають передати внутрішній світ і стан людини. Їхнім шляхом пішов і Станіслав Россоха, очевидно, одним із перших створивши свій шедевр у прозі.

Він був зовсім чужий політиці й політиканству. Коли я прочитав йому свою мистецько-політичну програму як голови культурологічного товариства “Спадщина”, він, хвилинку подумавши, коротко резюмував: “Нащо тобі перебирати онучі, які пахнуть чужим потом? Це діло кесареве”.

Він прочитав мені:

Коли вже всесвіт серце нам покаже,
Побите атомом, dokonane проказую,
Попалене рубіном синіх лазерів?

Станіслав Россоха показав своє серце рідній Україні й світові. Він був, є і залишається лицарем Ордену Поезії. Наприкінці життя Станіслав написав: “Мені як представнику одного з найбільш русифікованих регіонів України — Слобожанщини — є теж чим поділитися, розповісти про ці роки відродження. Я не писатиму про конкретні імена, хоча вони й зараз переді мною: й живі, й ті, котрі пішли у вічність. Я хочу тільки запросити митців із тих буремних років теж розповісти, як на тлі Донеччини, Херсонщини, Запоріжжя, Миколаївщини (та хіба всі перелічиш?!) завжди гуляло гасло: “Здесь українського язика не било, нет і бить не может”, розказати про тих, хто залишився не поміченим офіційним потрактуванням історії, хто залишився й залишається як таємний орден Київської Русі. Спільників багато.

Почнемо з “Центру України” в Харкові.

● Леонід ТОМА,
член Національної спілки
письменників України

— *Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?*

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— *Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...*

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У “теплушках” їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Яюсь вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— *Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливість Ваших шукань?*

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не “чистий” пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні “поєми” зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— *Ваша найхарактерніша риса?*

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує “захист”: у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, звіряючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотно.

— *Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.*

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї “Ірена” — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— *Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?*

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— *А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?*

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: “за ваші гроші — будь-яка примха”. Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— *Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі “жучки”-спритники “за недорого” переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.*

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже “усіченому” вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Дерев'яса, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

— *Чим є для Вас живопис?*

— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

Спілкувався
Володимир КОСКІН

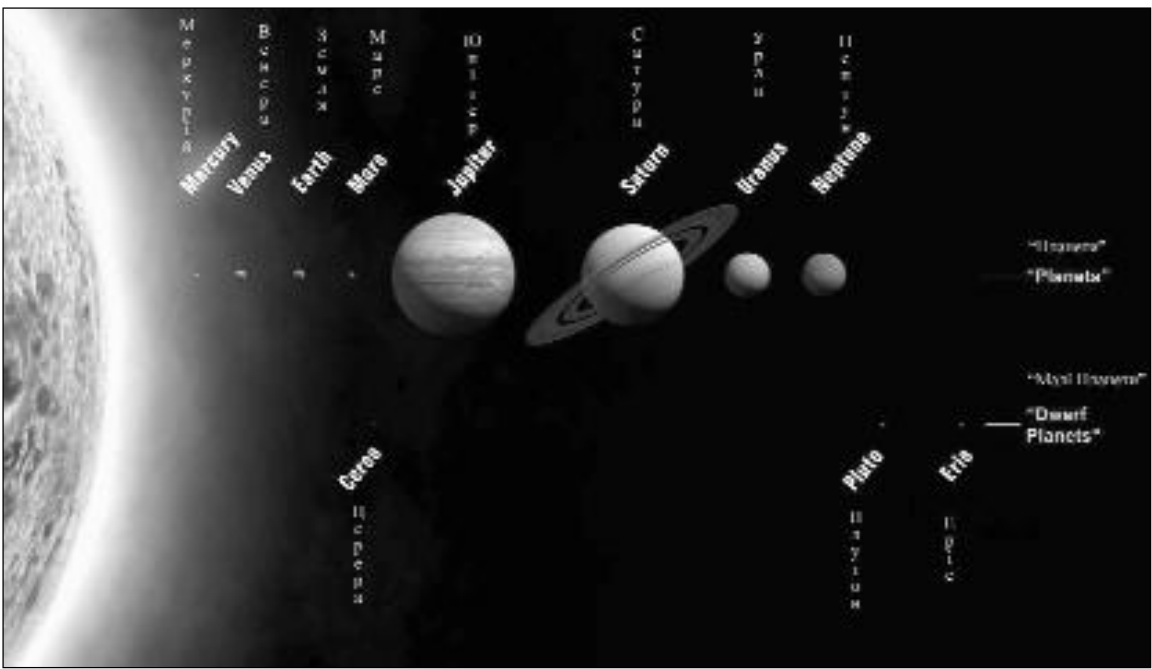

У світовій астрономії відбулася невелика революція. Після довгих дебатів 24 серпня на підсумковому голосуванні відповідального за дослідження планет III відділу Міжнародного Астрономічного Союзу (МАС), асамблея якого проходила в Празі, було прийнято історичне рішення — позбавити Плутон статусу “планета”. Віднині наша Сонячна система налічує лише вісім планет — чотири планети із земної групи (Меркурій, Венера, Земля, Марс) і чотири планети-гіганти (Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), а останній за ліком об’єкт сонячної системи приписали до “космічних карликів” і надали номер 134340.

Результат голосування 2500 учасників конгресу зустріли оплесками. Резолюція розділила космічні об’єкти на три типи: планети, планети-карлики й малі тіла Сонячної системи.

При цьому раніше пропонувалося, навпаки, розширити перелік планет, визнавши такими всі небесні тіла, достатньо великі для того, щоб їхня власна гравітація надавала їм кульоподібної гідростатичної рівноважної форми. Крім Плутона, планетами повинні були стати його супутник Харон, утворивши подвійну планету (до речі, у травні 2005 року були відкриті ще два супутники Плутона, які зовсім нещодавно отримали назви Гідра і Нікс), астероїд Церера,

розміщений між Марсом і Юпітером, та “об’єкт 2003 UB313” Еріс (назва офіційно затверджена 13 вересня 2006 року), відкритий 2003 року, — десята планета, що за розмірами дещо перевищує Плутон.

ОБ’ЄКТ № 134340

Малі планети

Назва	Церера	Плутон	Еріс
Регіон Сонячної системи	Кільце астероїдів	Пояс Койпера	Окремий диск
Категорія	Астероїд	Плутіно	Окремий дископодібний об’єкт
Діаметр	9754909 км	2306±20 км	2400±100 км
Маса в кілограмах	9.5410 ²⁰ кг	~1.305410 ²² кг	~1.5410 ²² кг
Порівняно із Землею	.00016	.0022	(оцінка)
Головний екваторіальний радіус* у кілометрах	0.0738	0.180	0.19
	471	1,148.07	~1,200
Об’єм* у км ³	0.00042	0.005	0.007
Щільність (в г/см ³)	2.08	2.0	
Екваторіальне прискорення (в м/с ²)	0.27	0.60	
Швидкість утікання (в км/с)	0.51	1.2	
Період обертання навколо осі (днів) (в зоряних днях)	0.3781	-6.38718 (retrograde)	
Орбітальний радіус* (AU)	2.5-2.9	39.5	37.77-97.56
Головний	2.766	39.48168677	67.6681
Головний у кілометрах	413,715,000	5,906,376,200	10,210,000,000
Період обертання навколо Сонця* (в зоряних роках)	4.599	248.09	557
Головна орбітальна швидкість (в км/с)	17.882	4.7490	3.436
Ексцентриситет орбіти	0.080	0.24880766	0.44177
Орбітальне відхилення	10.587°	17.14175°	44.187°
Відхилення екватора з орбіти	4°	119.61°	
Температура на поверхні (в градусах Кельвіна)	167	40	30
Кількість супутників	0	3	1

* Щодо вимірів Землі.

Сонця, ніж орбіта Нептуна. Остання обставина вирішила долю Плутона: згідно з новим означенням, справжня планета не просто обертається навколо Сонця і має масу, достатню для того, щоб під дією гравітації отримати близьку до сферичної форму, а й “очищає околиці своєї орбіти”, тобто поблизу неї немає космічних тіл, які могли б із нею зрівнятися. А поряд із Плутоном є Нептун.

Рішення конгресу МАС означило закінчення цілої епохи. Людська планета мала величезну популярність в астрономічних колах. Овен Джинджерік, президент термінологічної комісії МАС, що розробила означення планети, зізнається, що існування серед астрофізиків “великого клубу фанатів Плутона” “особливо ускладнило” його роботу. Але якщо визнавати планетами всіх охочих, можна далеко зайти: бо на кордонах Сонячної системи, в області поясу Койпера, є (за приблизними підрахунками) до 40 тисяч планет-карликів, подібних до Плутона. Їхнє виявлення — лише питання часу.

Чи вплине подібна дискримінація на астрологічні прогнози, де Плутон дуже помітна фігура? Більшості майстрів гороскопів бюрократичні рішення астрономів не указ.

— Плутон усе одно залишиться носієм певних ритмів, пов’язаних зі стихійними лихами, народними переміщеннями, атомною енергетикою і новими відкриттями, — заявив відомий астролог Павло Глоба.

І Плутон як був, так і лишається планетою. При цьому йому відводиться почесне місце родоначальника нового підкласу — планет-карликів. Поки в нього увійшли також Церера (її теж колись вважали планетою) і Еріс. Щоправда, астрономи відхилили термін “Плутони” для назви всіх малих планет.

Харон, що ледь не став планетою, не отримав навіть статусу “карлика” — потрапив до “малих тіл” — в одну компанію з астероїдами, кометами та іншою космічною дріботою.

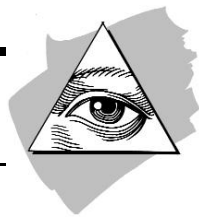
Відповіді на безліч запитань зможе дати зонд “Нові горизонти”, що вирушив на дослідження Плутона, його супутників і об’єктів поясу Койпера на початку нинішнього року. За дев’ять літ він досягне своєї мети...

P. S. Станом на 20 вересня 2006 року відкрито і описано 82 транснептунові малі планети і вісім їх супутників.

● Євген БУКЕТ

Ймовірно малі планети

Назва	Категорія	Діаметр	Маса
2005 FY ₉ (“Великодній кролик”)	К’юбівано	1600–2000? км	невідомо
Оркус	Плутіно	840–1880 км	6.2–7.0•10 ²⁰ кг
Седна	Окремий розплющений об’єкт	1180–1800 км	1.7–6.1•10 ²¹ кг
2003 EL ₆₁ (“Санта”)	К’юбівано	~ 1500 км	~4.2•10 ²¹ кг
Куоар	К’юбівано	989–1346? км	1.0–2.6•10 ²¹ кг
Харон (супутник Плутона)	Плутіно	1207±3 км	(1.52±0.06)•10 ²¹ кг
2002 TC ₃₀₂	Окремий дископодібний об’єкт	≤1200 км	невідомо
Варуна	К’юбівано	~936 км	~5.9•10 ²⁰ кг
2002 UX ₂₅	К’юбівано	~910 км	~7.9•10 ²⁰ кг
2002 TX ₃₀₀	К’юбівано	<900 км	невідомо
Іксіон	Плутіно	<822 км	невідомо
2002 AW ₁₉₇	К’юбівано	700±50 км	невідомо

Родовий замок коронного гетьмана Станіслава Жолкевського

Головна мета другого дня подорожі — місто Жовква та Крехівський монастирський комплекс. Жовква — єдине старовинне місто в Україні, якому пощастило уникнути руйнувань і пербудов. Збереглися архітектурно та історично унікальні ансамблі, починаючи з ранніх ренесансних, кінця XVI ст., далі барокових і стилю класицизму. Зростання Жовкви тривало на тлі поріднення найшляхетніших галицьких русинських і польських родин, навіть французьких, а на завершення — литовських. І щоразу це йшло на користь розбудові міста та його патріотичній згуртованій громаді. Саме вона, вже з набуттям Україною незалежності, домоглася для Жовкви гідного державного статусу «Місто — архітектурний заповідник».

Отож поки були в дорозі, гортали сторінки книги «Свічадо Жовківського краю» невідомої авторки Галини Фесюк. Наш керманич, пан Кардаш, додав інтриги, пообіцявши, що вуличками Жовкви водитиме нас «надзвичайно обізнаний гід».

ЕКСКУРС У МИНУВШИНУ

Місцем народження коронного гетьмана Речі Посполитої Станіслава Жолкевського у 1547 р. було галицьке село Туринка. Останні десять років того сторіччя відкривали на Галичині для русинів-українців і поляків страшну еру. Орди турків і татар котили безперервними хвилями, грабували й убивали, забирали в ясир, спалювали міста й села. Гетьман вирішує збудувати для родини замок в оточенні міста-фортеці на землях сусіднього з Туринкою с. Винники. У 1594 р. він розгортає велике будівництво.

Особистість високоосвічена, обдарована, енергійна, гетьман неодноразово виконував складні дипломатичні доручення в Західній Європі. Придивившись до тамтешніх укріплених міст, він планує збудувати за їхнім зразком «ідеальне місто доби Відродження». Для цього запрошує італійських майстрів, і першим, найталановитішим був Паоло Дукате Клементі, в народі Павло Щасливий.

Шануючи військові та дипломатичні здобутки Жолкевського, король Зигизмунд у 1603 р. закріплює за новозбудованим містом назву Жовква дарує йому магдебурзьке право, а гетьман видає «постамент», тобто установчі права взаємовідносин громадян у місті. За «постаментом» урівнюються в правах русини й поляки, а також

Наш гід — жовківчанка пані Галина Фесюк, журналіст, поетеса, «малий бізнесмен» від туризму

їхні церкви — грецькі й католицькі. Коли якось поляк-підстароста не допустив русинів до виборів, гетьман дуже відчутно нагадав йому про положення «постаменту». Сам Жолкевський по батьківській лінії мав неабияке русинське коріння від галицьких шляхтичів з оточення Данила Галицького. Закладений коронним гетьманом дух взаємної поваги й релігійної терпимості, навіть толерантності, не розвіяли подальших історичних колізій. Він визначає й сьогоденний менталітет жовківців.

Схоже, що тут народився великий гетьман України Богдан Хмельницький. Жолкевський і його дружина Регіна з роду Гербуртів, були дуже прихильні до русинської сім'ї Хмельницьких. Коли життя останніх у Хмельнику на Холмщині (зараз — територія Польщі) стало нестерпним через підпали й руйнування господарства польськими заздрісниками, Жолкевські запросили родину Михайла Хмельницького до себе. Михайло, майбутній батько Богдана, отримав посаду керуючого особистою охороною. Під нею знаходилася у Туринці пані Регіна з дітьми у 1594 р. і тоді ж 27 грудня народився Богдан, Зиновій — за хрещенням батьком. Станіслав Жолкевський надалі постійно приймає участь у вихованні Богдана. Він схилив Михайла Хмельницького у 1608 р. віддати сина навчатися до Львівського Єзуїтського колегіуму, який сам заснував (у першу чергу — заради власного сина Яна).

МАЛІ БІЗНЕСМЕНИ

Останній раз покинув свою Жовкву гетьман у 73-річному віці. Був змушений воювати з турками на молдавській території в Придністров'ї. Набіги звіди були настільки руйнівні, що, наприклад, у 1618 р. в Галицькому повіті не залишилося жодного села. Гетьман завжди мріяв померти на полі бою, і так сталося у битві при Цецорі біля Могильова в 1620 р. Ординці відтяли голову Жолкевського й виставили в Константинополі, а його сина Яна та Богдана Хмельницького, що воювали разом із гетьманом, забрали в полон. Пані Регіна змогла зібрати 3 мільйони золотом і викупила Яна, а також тіло чоловіка. На Богдана грошей не вистачило, і він ще 2 роки перебував у полоні. Цецорська битва виявилася трагічною не тільки для родини Жолкевських. Разом із польським гетьманом загинув і батько майбутнього українського гетьмана, Михайло Хмельницький.

Старша донька Жолкевських Софія продовжує рід у шлюбі з Яном Даниловичем, чие коріння через русинську галицьку шляхту дістає до племінниці Данила Галицького. У 1625 р. Жовківський спадок переходить до Софії після матері, Регіни, а згодом від неї — до дочки, Теофілії Данилович. Остання стає дружиною Якуба Собеського, і це подружжя дає Польщі одного з найулавлених королів Яна III Собеського. Він згодом перенесе до Жовкви свою королівську резиденцію, а до того, у 1670 р. там побуває відомий мандрівник Ульріх фон Вердум. З опису, що він залишив, постає саме те, що хотів мати засновник, Станіслав Жолкевський, — укріплене місто-фортецю: «...місто захищене довкола грубим і високим муром; передмістя оточене дерев'ямим поперечним частоколом. У місті монастир із костюлом, замок, парафіяльний костюл, три руські церкви і синагога». Після коронації Ян Собеський докладає зусиль, щоб Жовква, як резиденція короля, ставала більш світською. Саме тут за військовими перемоги над турками він отримує високі нагороди від Людовіка XIV, Карла II. Від папи Інокентія XI, перед походом на Кременець, йому вручили посвячений меч і капелюха.

Він помер у 65-річному віці бездітним, і Жовківський спадок перейшов до його сестри Катерини Собеської. Польська історична література присвятила чимало творів романтичній постаті короля Яна III і його дружини Марисеньці. Вона, Марія-Казиміра д'Арквен, у 5-річному віці приїхала до Польщі в складі свити принцеси Марії-Людви-

Парафіяльний костел св. Лаврентія

ги, нареченої короля Владислава IV. Яну було тоді 17 років, а ще через 19 років панночка д'Арквен стає його дружиною. Вона, польська королева, все ж значно більше переймалася статусом при дворі французької корони, й завдавала чоловікові чимало клопоту. Між тим зажадала бути поруч із ним завжди після смерті, і вони поховані в Кракові в усипальниці королів.

Через Катерину Собеську Жовківський спадок переходить до її онуки. Цього разу то був знаменитий представник ще одного правлячого, але вже литовського роду. Для князя Михайла Казимира Радзивилла, великого гетьмана литовського, замок, як колишня резиденція короля Яна III, був володінням знаковим і почесним. Він докладає зусиль, аби примножити його пишність. Замовляє архітектору, що раніше працював у Собеських, збудувати ефектні сходи з восьмиколонним портиком. Їхньою прикрасою мали бути також різьблені скульптурні постаті, починаючи від фундатора Жовкви Станіслава Жолкевського та Яна Даниловича, до короля Яна III Собеського і далі — до представників роду Радзивиллів, які продовжили генеалогічне дерево улавлених русинських та польських шляхетних родів. Усі вони, так чи інакше, вели до витоків доби Київської Русі.

Йшли роки, і через аукціон 1887 року замок переходить до нових грошовитих власників, які, на жаль, не переймалися історією. Споруда втрачає пишність, зникають високохудожні малярські та скульптурні витвори мистецтва.

Але церкви й костюли не втрачають зв'язку з високими традиціями перших століть розбудови унікального міста...

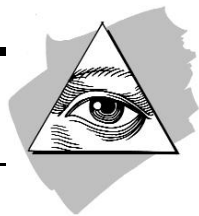
ЙДУЧИ СУЧАСНОЮ ЖОВКВОЮ

Охайні вузьенькі вулички старовинного зразка вразили відсутністю сміття. Немов Жовква не палять, не знається з обгортками морозива чи чипсів і цукерок. Люди йдуть до храмів родинними, ранкове сонце сяє, незважаючи на синоптиків, — вони впевнено обіцяли дощ. А от і центральна площа міста, наче коштовна призма кришта лево-чистого повітря в оправі ошатних споруд. Серед них особливою гармонійністю вражає одна, з усіх боків відкрита для споглядання. Біля її огорожі до нас підходить жінка. Виявилось, вона і є той «виключно обізнаний гід», якого пан Кардаш пообіцяв іще дорогою до Жовкви. Вона, пані Галина Фесюк, одразу ж почала пояснення.

Це архітектурна перлина ренесансних сакральних будівель — парафіяльний костюл св. Лаврентія. Паоло Щасливий почав його зводити за власним проектом у 1606 р. Гетьман не дожив три роки до того дня, коли 1623 року костюл постав у своїй завершеній красі. При дивній компактності, він сприймається як архітектурний ансамбль. Це відчуття формують вхідна брама, купольна вежа-дзвіниця, огорожа, і на завершення — білокам'яний фриз із різбленим зображенням військових сцен та атрибутів. Чи встигли вони поладувати хоробре серце гетьмана?..

Домініканський костел

ВЕЛИКОГО ТУРИЗМУ

Церква Святої Трійці у передмісті Жовкви

Монастирська брама оо. Василіан — кращий зразок барокового стилю

Принаймні тут упокоєно його тіло, викуплене дружиною, і вона разом з усіма членами родини Жолкевських, Даниловичів і більшості з роду Яна Собеського. Для цього будувалося під костолом чимале підземелля, назване Малим Вавелем.

Минуло 400 років, а цей храм і сьогодні як новий, а за внутрішнім оздобленням не поступається архі-

тектурній довершеності. Паоло Шасливий мав вочевидь щасливу вдачу матеріалізувати відчуття радісного піднесення, притаманного добі Ренесансу, і викликати його у споглядача. Цікаво, що за бажанням жовківців цей італійський майстер чимало років був війтом міста.

Звідси ми попрямували на інший бік площі, обрамленням якої

служує родовий замок Жолкевських зі збереженими частинами огорожі, сторожовими вежами й ефектними міськими брамами. Фасад замку зі свіжопофарбованими світлими стінами й теракотовим дахом і шпильастю центральною частиною додає площі декоративного святкового вигляду. Після реставрації тут відбуваються різноманітні громадські заходи. У внутрішньому чотирьокутному подвір'ї ми застали декілька оригінальних сучасних скульптур на історичну давньоукраїнську тематику з виставки, яка щойно завершилася. Подібні мистецькі заходи, як пояснила пані Галина, відбуваються тепер у Жовкві регулярно, додаючи привабливості місту як туристичному центру галицького краю.

Периметр подвір'я — це ще, на жаль, не відреставровані господарські приміщення замку й сторожові вежі. Але упорядковано прилегли до них два крила колишньої міської огорожі й дві брами. В цілому збережено їхню первісну ренесансну конструкцію. Виняток складає одна з брам, Звіринецька, з типовими рисами класицизму; вона має арковий проріз із верхньою частиною, яку складає дерев'яна решітка. Відноситься до часу, коли Жовква була королівською резиденцією Яна III Собеського. Він тоді влаштував за брамою звіринець, що мав розважати любу дружину Марисеньку та шляхетних європейських гостей його міста.

Протилежний бік площі починає головну жилу частину міста. Тут колишній простір між окремими храмами й монастирськими комплексами поступово заповнювався обивательськими одно-, дво- й триповерховими будинками. Серед них справді цінну історичну спадщину складають прилеглі до Ринкової площі ренесансні житлові будинки перших років забудови Жовкви кінця XVI—початку XVII ст. Їхню особливість складають так звані підсіння — відкриті галереї-аркади, що обрамляють перші поверхи. В Україні вони збереглися, як найперші ренесансні будинки городян, лише тут.

Найближчим до головної площі є ансамбль найстарішого, діючого й нині Василіанського монастиря. Першою спорудою комплексу була церква Різдва Христового, зведення якої почалося ще за життя гетьмана Жолкевського згідно з його "постаментом" від 21 червня 1612 р.: "...збудувати храм для міщан грецької віри". На жаль, у пожежі 1691 р. церква згоріла. Але впродовж наступних років постав чудовий храм Пресвятого Серця Христового, який архітектурно приваблює вишуканим старовинним оздобленням — бабинцем, навою, різьбленим ренесансним порталом. Храм стоїть неподалік від костюлу св. Лаврентія, і

Церква Василіанського монастиря в тісному оточенні старовинних жилих будиночків

куполи двох цих сакральних споруд, наче близнюки віддзеркалюють один одного, додаючи особливого колориту центральній частині Жовкви. До комплексу Василіанського монастиря входять ще надбрамна дзвіниця в стилі бароко, монастирські корпуси, друкарня, залишки огорожі з чудовою бароковою брамою.

Звідси зовсім близько до Домініканського, вже католицького, діючого монастирського комплексу з цікавою історією. Його окраса — костюл Вознесіння Діви Марії (1653—1655 рр.), збудований на кошти Теофілії Собеської. Привід був дуже сумний, загибель старшого сина Марка. Надалі пані Теофілія постійно опікуватиметься справами монастиря, виділить гроші на книгозбірню. За її заповітом саме тут вона буде похована. Молодший син, Ян Собеський, поставить її надгробок у костюлі, який, до речі, будувалася за аналогією до одного із соборів Неаполя. Зведення монастирських приміщень було завершено у 1792 р., крім того збережено оборонні мурі й круглу вежу.

Переходимо вулицю й опиняємося перед старовинною красивою будівлею, але — у якому ж не типовому для Жовкви занедбаному стані. Дивно, тим більше, що вона, виявляється, і є та сама жовківська синагога, перлина Острозької ренесансної архітектурної школи. Її зводили впродовж 1692—1700 рр., на місці попередниці, після руйнівної пожежі 1691 р. Участь приймав також королівський архітектор Петро Бербер. Вважається цінною пам'яткою архітектури національного й світового значення, але зараз її фасад із сирими плямами дивиться на світ темними порожніми провалами віконниць. Зовсім не тішить, що цей "об'єкт" внесено в перелік 100 світових пам'яток, які перебувають під загрозою руйнування.

Сучасний хід історії не залишив цьому храмові належного приходу. Між тим, єврейська громада була суттєвою культурною та етнічною складовою багатонаціональної Жовкви, а єврейські надгробки стояли тут ще до початку розбудовувалось, а в ньому вже працювала єврейська друкарня,

яку Юрій Ребус Левіті перевіз із Амстердама. В 1620 р. вона отримала привілей від польського короля. Єврейські унікальні хроніки за 1593—1784 рр. зберігалися в школі занедбаній нині синагоги. Далі, при розбудові в місті королівської резиденції, Ян III Собеський спирався значною мірою на підтримку свого банкіра, єврея Бецало. У першій половині XIX ст. Жовква славилася як столиця єврейського друкарства, і в ній працювали вже дві великі друкарні. Чи не справою честі сьогоднішніх успішних банкірів, а також міністерських чиновників від культури в рангу, наприклад, пан Яна Табачника, звернути увагу на потерпаючу жовківську синагогу. Який би чудовий музей історії галицького єврейства тут можна створити... Приблизно в такому контексті наша туристична фірма провела мінтинг під чудовим бароковим порталом синагоги, який поки що не втратив первісної привабливості.

Недалекий переїзд — і ми на околиці міста. Тут у затишку стоїть старовинна дерев'яна церква Святої Трійці, 1720 р. Її віднесено до видатних витворів Галицької школи народної архітектури. Віє від цього храму спокоем, гармонією, теплою, притаманною всьому, що збудовано з душою саме з дерева. Чарує рівновага між архітектурними елементами храму: тризубна основа перекрита витягнутими шоломоподібними банями на восьмиреках; вони завершені сигнатурами та хрестами. До дерев'яної будівлі прибудована цегляна ризниця.

Пошастило, що служба в храмі вже завершилась, і ми отримали змогу зайти і помилуватися витворами чудової Жовківської школи сакрального малярства й різьби. Це, в першу чергу, п'ятирусний іконостас, що його встановлено у 1728 р., а серед ікон — роботи Івана Рутковича. Але розмову про Жовкву як знаний мистецький осередок пан Кардаш закликав перенести в автобус. На нас іще, як мінімум, чекав Крехівський монастирський комплекс.

Далі буде.

● Людмила ДЕХТЯРЬОВА
Фото автора

Жовківська синагога у сподіванні на небайдужість українських та зарубіжних меценатів

Залежно від того, яку проблему досліджує демограф, людину країни можна поділити, скажімо, на чоловіків і жінок, або мешканців міст і сільських поселень тощо. Вельми інформативним — насамперед для досліджень соціально-економічного спрямування — є поділ на людей, які ще не досягли працездатного віку, працездатних і таких, що перевищили офіційну межу працездатного віку (пенсіонерів). Кожна країна тримається на тих, які працюють (що аж ніяк не ставить на упосліджене місце тих, що працювали вчора чи працюватимуть завтра). З огляду на це вагоме місце поміж демографічними показниками належить т. зв. **демографічному навантаженню** (ДН), яке вираховується як співвідношення тих, що за віком ще чи вже не працюють, і тих, чий вік перевищує нижню, але не сягає верхньої межі працездатності. На жаль, сам по собі вік не є гарантією реальної здатності до праці, оскільки її суттєво обмежують хвороби та інвалідність. Це віддзеркалює показник **медико-соціального навантаження** (МСН; див. “Слово Просвіти”, ч. 10 за 2006 р.). Зазирнувши в Держкомстатівські довідники, побачимо, що ДН та МСН коливаються в широкому діапазоні в різних адміністративних територіях — у Києві вони не такі, як на Чернігівщині чи у Львові. Виникає потреба організовувати первинний статистичний матеріал. Найкраще для цього підходить т. зв. **кластерна модель** (від англ. cluster — сузір’я), за допомогою якої адміністративні території можуть бути об’єднані в макрорегіональні блоки (кластери). Важливим при роботі з моделлю є вибір числа таких блоків: велика кількість дрібних кластерів не дозволяє при аналізі нейтралізувати вплив випадкових чинників, а 2–3 великі кластери ховають від ока і випадковості, і сутнісні відмінності між адмінтериторіями.

МАКРОРЕГІОНИ

Отже, доручивши комп’ютеру поділити 27 адміністративних територій на 4 або 5 кластерів і проаналізувавши його роботу, я зупинився на другому варіанті. Тут варто зробити кілька застережень щодо того, яким має бути співробітництво між обчислювальною машиною і дослідником. Це “об’єктивний” комп’ютер визначив принцип поділу (і йому можна вірити) чи це я — суб’єктивно, на свій розсуд — вибрав те, що мені до вподоби (для того, скажімо, щоб ця стаття вийшла цікавішою, а зовсім не для пізнання істини)? Насправді така постановка питання не коректна. Математичне моделювання в демографії завжди спрямоване на два завдання.

Перше — так зване “згорання інформації”; маємо 27 адмінтериторій і 54 числа, які — коли довго дивитися на них — не стають зрозумілішими (і починають стрибати перед очима, перепрошую, як блохи). Отже, “згорнемося” до 4 чи 5 кластерів — але до 4 чи до 5? Вибірємо, орієнтуючись на **друге** завдання. Воно полягає в тому, щоб віднайти в “сирому” матеріалі, “засміченому” випадковими впливами, те, що патетично можна назвати істиною, а простіше, “по-робочому”, те, що найкраще надається для смислової інтерпретації. Поділ на 5 макрорегіонів зрозуміліше, ніж поділ на 4, засвідчує відмінності між ними, відтак вибираємо 5, а не 4 (табл. 1). Відразу впадає в очі, по-перше, неоднакова кількість адмінтериторій в окремих кластерах (від 2 до 9), по-

друге, відсутність тісного географічного сусідства між територіями в одному кластері (скажімо, в 1-му: де Київ, де Севастополь, а де Харківщина). Такі “розкидані” кластери мають назву **мозаїчних**. У кластерах № 2 і № 4 бачимо тенденцію до **консолідованості**: в одному випадку щодо західних регіонів, у іншому — щодо південно-східних.

Придивившись до четвертого і п’ятого стовпчиків таблиці 1, робимо висновок, що МСН зростає — спочатку поволі, а далі стрімко — при переході від 1-го макрорегіо-

Фото О. Литвиненка

ВАНТАЖІ ТА ВАНТАЖНИКИ

ну до 5-го: з 171 до 268, тобто більш ніж у півтора рази. Якщо йдеться про ДН, зростання також є демонстративним, але меншим (від 572 до 769 — в 1,3 рази) і не таким регулярним: південно-східний кластер № 4 за показником демографічного навантаження міг би претендувати на друге місце — але його витіснили звідти західні області, які мають більше “утриманців” у коротких штаних завдяки більшій народжуваності. Зрозуміло, що таке навантаження демографа лише втішає. Насамкінець зауважу, що при парному порівнянні МСН та ДСН у

макрорегіонах маємо 10 комбінацій (1-й кластер порівнюється з 2-м, 3-м, 4-м і 5-м, 2-й кластер із 3-м і т. ін.); виявилось, що обидва показники достовірно відрізняються за статистичними критеріями: кожний у 9 комбінаціях із 10. Отже, макрорегіональний поділ адмінтериторій можна вважати успішним.

ЩО ТАМ ЗА ЛАШТУНКАМИ?

Кластеризація виявилася успішною. Чи цього достатньо? Так, якщо йдеться лише про пошук макрорегіональної структури Ук-

раїни. Ні, якщо поставити запитання про механізми, супутні демографічним і медико-соціальним тискам на плечі тих, хто, працюючи, утримує малих, старих і скалічених. У граматично повному реченні обов’язково маємо підмет і присудок: те (чи той), про кого йдеться, і те, що він робить (чи що з ним робиться). Скажімо “дош” — і, загалом, розуміємо, про що мова, але “падає”, “сіється”, “лле”, чи “періщить”? Виходячи з таких міркувань, поглянемо на показники первинної інвалідності від різних хвороб в окремих макрорегіонах

Таблиця 1. Макрорегіональний поділ України за показниками медико-соціального і демографічного навантаження (2005 р.)

№ кластера	Кількість адмін. територій	Перелік адмін. територій	Медико-соціальне навантаження	Демографічне навантаження
1	3	м. Київ, м. Севастополь, Харківська обл.	171,2±4,8	571,5±35,1
2	7	Волинська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Рівненська, Сумська, Чернівецька	173,3±5,2	697,1±4,9
3	6	Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська	191,5±4,2	750,0±7,6
4	9	АР Крим, Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Херсонська	210,5±6,5	647,8±2,9
5	2	Житомирська, Чернігівська	268,2±24,0	768,4±11,0

Примітка. Числа після знаків “плюс-мінус” характеризують статистичну похибку, з якою вираховані середні показники. Одиниці виміру: мед-соц. навантаження — умовні; демогр. навантаження — кількість осіб до та після працездатного віку (“утриманців”) на 1000 осіб працездатного віку (“годувальників”).

Таблиця 2. Деякі показники первинної інвалідності (кількість випадків на 10 тис. населення працездатного віку) в макрорегіонах із найкращими і найгіршими характеристиками медико-соціального і демографічного навантаження

Причини інвалідності	Кластер № 1	Кластер № 5
Всі причини	40,6±0,6	61,8±0,1***
Злоякісні новоутворення	8,6±0,4	10,8±0,1**
Розлади психіки	3,4±0,2	4,5±0,3*
Хвороби системи кровообігу	8,9±1,4	11,4±0,1
Хвороби органів дихання	0,9±0,1	1,9±0,3*
Хвороби органів травлення	1,07±0,1	2,3±0,4*
Хвороби кістково-м’язової системи	3,3±0,6	8,2±0,8**
Нещасні випадки, отруєння, травми	4,0±0,3	7,2±0,3**

Примітка. Однією, двома і трьома зірочками позначені відповідні середні, високі й дуже високі математичні оцінки відмінності між кластерами.

(через брак місця, обмежившись найбільш відмінними між собою кластерами). Як свідчить табл. 2, відмінності ці вельми виразні — насамперед коли йдеться про загальну кількість інвалідів від усіх причин. Це саме те, чого можна було чекати: якщо макрорегіональний поділ адміністративних територій ґрунтувався на показнику медико-соціального навантаження (1) і якщо цей показник є інформативним (2), то табл. 2 мусить бути такою, якою вона є. Дивує інше: “малесенькі” маргінальні кластери № 1 і № 5 (відповідно 3 і 2 адмінтериторії) дуже виразно — з точки зору математичної статистики — унаочнюють те, на що був спрямований пошук; за багато років роботи в демографії з таким я стикаюся вперше. Злоякісні новоутворення, хвороби кістково-м’язової системи разом із патологією, яка в той чи інший спосіб спричиняє зовнішні впливи на організм, сумарно дають у “хорошому” макрорегіоні 15,9 випадків інвалідності (на 10 тис. працездатної людинності), а в “поганому” — майже вдвічі більше (26,2 випадки). Показово, що серцево-судинна патологія в обох кластерах практично однакова. Вочевидь, за цим ховається певна загальнодержавна закономірність (умовно кажучи, “радянська” і “пострадянська”), яка ламає регіональні особливості й саме тому потребує уваги. Інвалідність (разом із одужанням і смертю) є одним із трьох можливих наслідків хвороби. Зі зрозумілих причин кожна смерть фіксується (і віддзеркалюється в офіційній статистиці). Натомість захворюваність статистики визнають за фактом звернення по медичну допомогу; для цього потрібні: лікарі (яких дуже бракує в селах) і гроші (яких бракує скрізь). Відтак долучення показників інвалідності до робочого інструментарію демографа є виправданим — про що, зокрема, свідчать наші дослідження.

Виразними є також відмінності макрорегіонів щодо базових демографічних показників. Порівнюючи найбільш контрастні клас-тери, бачимо:

1. Народжуваність є найбільшою в 2-му і найменшою в 3-му та 4-му макрорегіонах (відповідно 11,1±0,5 проти 8,6±0,4 і 8,7±1,2 на 1000 населення);

2. Смертність є найменшою в 1-му і найбільшою в 5-му макрорегіонах (відповідно 1399±155 проти 1920±120 на 100 тис. населення);

3. Депопуляція (“вимирання” людинності) має найменшу інтенсивність у 2-му макрорегіоні і найбільшу — в 5-му (−3,0±1 проти −10,9±2,4 на 1000 населення);

4. Тривалість життя є найбільшою (і практично однаковою) в макрорегіонах №№ 1,2,3, а найменшою (і практично однаковою) в макрорегіонах №№ 4,5 — відповідно 68,5 проти 66,0 років.

Зазначені розбіжності між кластерами перевищують рівень статистичної похибки, відтак можемо говорити про потужний демографічний шлейф, який неявно, але сутнісно закладений у показнику демографічного навантаження. Разом МСН і ДН характеризують проблеми населення працездатного віку, зумовлені як загальним станом у державі, так і особистими проблемами. Зрештою, саме ті, які працюють, відповідають “за все”; про соціальні та економічні аспекти макрорегіонального поділу поговоримо в наступних публікаціях.

● **Володимир ВОЙТЕНКО**, професор

Прізвище козаків Лисянських ми зустрічаємо вже в “Реєстрі усього війська запорозького”, що був складений після Зборівського договору 1649 року. В Чигиринському полку в Олив’ятинській сотні служив Василь Лисянський, у Баклицькій сотні було вже троє Лисянських: Мисько, Юрко й Дмитро. Були Лисянські й у Корсунському полку. В XVIII ст. представники однієї з гілок роду Лисянських дослужилися до старшинських рангів і отримали на кінець століття російське дворянство. Дослідник життя й діяльності Ю. Лисянського, дійсний член Російського Географічного товариства, активний культурний діяч пetersburgської української діаспори О. В. Лисенков віднайшов в архіві мореплавця в Центральному Військово-морському музеї (С.-Петербург, РФ) “Виписку” з протоколу Чернігівської дворянської комісії від 7 січня 1785 року, в якій подано доказ дворянської гідності батька Юрія — Федора Герасимовича Лисянського та його братів: предводителя дворянства Березинського повіту бунчукового товариша Даміяна та військового товариша Івана Лисянських. Батько Юрія, як зазначено в документі, “перво служив при письменних указних справах в сотенній Ічнянській канцелярії й Прилуцькій полковій лічильній комісії декілька год”. Пізніше, вже канцеляристом при Київській духовній консисторії, він обрав духовну кар’єру і 1760 р. був рукопокладений у священники м. Ніжин і 1781 року став протопопом (стара назва протоієрея, старшого священника у православ’ї, настоятеля храму), “в якому протопопському чину й нині перебуває”. Підтвердження дворянства потрібне було синам протопопу — Ананію та Юрію (Георгію), які “як усіх благородніе прийняті на службу (на навчання — *авт.*) в Морський шляхетський кадєтський корпус, де і нині знаходяться кадєтами”.

Юрій Лисянський (народився 2, за іншими відомостями — 3 квітня 1773 р.) в 13-літньому віці (1786) стає гардемарином (про долю Ананія нічого не відомо), а 1788 р. закінчує Морський корпус другим за списком. У цьому випуску був і Іван Крузенштерн (Йоганн-Антон, рос. ім’я та по батькові — Іван Федорович), із німецьких естляндських дворян. Крузенштерн був на три роки старший за Лисянського (народився 6.10.1770 р.) і закінчив навчання 29-м за списком. Цього ж року починається їхня військово-морська служба: 1789 р. вони затверджуються в першому офіцерському чині — мічмана, проходять морське бойове хрещення під час російсько-шведської війни (1789—1790), беруть участь майже в усіх головних битвах зі шведами. Дружба Лисянського з Крузенштерном, що почалася ще в Морському корпусі, тривала й надалі. В 1793 р. Лисянський дослужився до чина лейтенанта флоту і серед 16 флотських офіцерів за наказом Катерини II був направлений до Англії служити волонтером на британському флоті. Потрапив сюди і лейтенант Крузенштерн.

Усе нібито йшло заведеним порядком, на молодих офіцерів чекало непогане службове майбутнє. Проте з Крузенштерном, ще коли він воював зі шведами на кораблі “Мстислав”, трапилася подія, яка через десятьок із гаком років докорінно змінить його життя і життя його друга Лисянського. Річ у тім, що командиром “Мстислава” був капітан першого рангу Г. І. Муловський. На цьому місці треба зупинитися, бо воно відсилає нас до передісторії першого навколосвітнього плавання, здійсненого Лисянським і Крузенштерном.

Росія у XVIII ст. не раз робила спроби здійснити навколосвітню подорож, але на заваді стояла її технічна недосконалість у побудові необхідних морських засобів. Ще за часів Петра I уряд намагався спорядити так звану Мадагаскарську експедицію, але з цього нічого не вийшло через погану якість російських суден. Далі був проект 1732 р. навколосвітнього плавання графа М. Головіна, що теж не був реалізований. Нарешті Катерина II 1786 р. підписала секретний указ про відправку двох кораблів, які повинні були йти з Балтики до Камчатки. Командиром цієї т. зв. “Східної експедиції” мав стати досвідчений та енергійний моряк, уже згадуваний Г. Муловський. Почалися приготування до подорожі, однак восени 1787 р. надійшов новий указ, за яким експедицію відклали у зв’язку з війною з Туреччиною та очікуванням війни зі Швецією. Під час російсько-шведської війни на кораблі Г. Муловського служив Крузенштерн, якому командир “Мстислава” від-

ПЕРШИЙ У РОСІЇ НАВКОЛОСВІТНІЙ МОРЕПЛАВЕЦЬ, НАЩАДОК УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ, — КАПІТАН ЮРІЙ ЛИСЯНСЬКИЙ

5 серпня 2006 р. виповнилося 200 років від закінчення історичного вояжу шлюпа “Нева”, яким командував нащадок українського козацько-старшинського роду Юрій Лисянський. Довгий час фігура керівника плавання Івана Крузенштерна, що прийшов до Кронштадта на два тижні пізніше, 19 серпня 2006 р., затьмарювала подвиг Лисянського, котрому російські історики флоту відводили другорядну роль у спільному навколосвітньому поході. Сьогодні стало можливим сказати правду про те, хто ж перший у Росії навколосвітній мореплавець. Велика заслуга в подоланні усталеного стереотипу щодо нібито провідної ролі Крузенштерна в першій російській “навколосвітці” належить відомому санкт-петербурзькому морському історичу Віталію Доценку, який 2003 року видав книжку “Міфи і легенди російського флоту”, де справедливо стверджує, що “першим завершив навколосвітнє плавання не Крузенштерн, а Лисянський. Отже, Крузенштерн був керівником цього плавання й другим навколосвітнім мореплавцем після Лисянського”.

крив план “Східної експедиції”. Невдовзі Г. Муловський загинув в Еландському бою. Думка про навколосвітню експедицію запала в серце Крузенштерна.

Юрій Лисянський, як і Іван Крузенштерн, успішно проходять військову й навігаційну практику на кораблях флоту Британської імперії, наймогутнішого тоді флоту світу. Пробувши там 5 років, Лисянський здійснив декілька морських кампаній, зокрема до рогу Доброї Надії, Південно-Східної Азії, східних берегів Північної Америки; неодноразово брав участь у морських боях із французьким флотом. Був він декілька разів і в США, жив певний час у Філадельфії, відвідав Нью-Йорк і Бостон. У Філадельфії в жовтні 1795 р. відбулася його зустріч із першим президентом США Дж. Вашингтоном. Про це він із захопленням пише в своїх (ше, на жаль, неопублікованих) щоденниках: “Президент так ласкаво обійшовся зі мною, що я до кінця життя свого мушу залишатись йому вдячним і завжди казати, що не було ще в світі видатнішого за нього мужа. Простота його життя й доброзичливість у поведженні такі, що за одну мить захоплюють й дивують почуття”. Нашадок запорожців, що свого часу створили в Східній Європі першу демократичну республіку — славу Запорізьку Січ, не міг не схилити голови перед Вашингтоном, одним із “батьків-засновників” американської демократії, згадаємо сказані набагато пізніше слова Великого Кобзаря: *О роде суетний, проклятий, / Коли ти видохнеш? Коли / Ми діждемося Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось таки колись*.

Співзвучно з цими рядками Т. Шевченка Лисянський занотує в щоденнику: “В Америці... майже не помітна сила цивільної та військової влади, проте мені не вдалося побачити якогось безладдя, що за подібних обставин могло б відбутись у Європі, причиною цього є, без сумніву, добрі закони й моральність”. Користуючись гостинністю простих американців, Лисянському особливо сподобалися філадельфійські квакери, яких він знайшов “значно привітнішими за інших у їх ставленні до чужеземців, а що ж до жіночої статі, то вона в приязності не тільки не поступається нікому, але навіть перевершує багатьох”.

Америка зворушила молодого українця, проте морська служба на британському флоті тривала. Вправний і сміливий моряк Лисянський не ховався від небезпеки морських боїв. 1796 року під час захоплення французького фрегата “Єлизавета” він був контужений у голову. В боях і морських кампаніях

промайнули п’ять років, і в 1798 р. він повернувся до Росії. Чином капітан-лейтенанта його призначено командиром фрегата “Автроїл”. Почалася буденна служба морського офіцера мирного часу. Водночас він узявся за переклад книжки англійського мореплавця Д. Клерка “Рух Флотів”, що по виході з друку 1803 р. стала першою працею російською мовою про стратегію і тактику морських баталій. У 1802 р. за 16 морських кампаній Олександр I нагородив його орденом Святого Георгія 4-го ступеня. Перед Лисянським відкривалася блискуча кар’єра. Але чи був він людиною, яку цікавила саме кар’єра будь-якою ціною? Таких кар’єристів серед українців на російській службі вистачало. Ніби саме тогочасне життя штовхало їх на відчайдушні пошуки кращих службових місць і високих рангів.

Справді, після знищення Гетьманщини та Запорозької Січі, ліквідації українських установ і козацьких полків Україна перетворилася на звичайну провінцію імперії. Українські урядовці та козацька старшина, що отримали російське дворянство, змінили козацькі ранги на імперські “Табелі про ранги”. Шлях на верхівку владних структур був для них відкритий, чим значна частина вдало скористалася.

На кінець XVIII—початок XIX ст. українців можна було побачити не тільки на нижчих і середніх ланках російського уряду і війська, а й серед її найвищих сановників. До високих постів дійшли: О. Безбородько — канцлер і мав титул найяснішого князя, П. Заводовський — міністр освіти з титулом графа, В. Кочубей — віце-канцлер і князь, Д. Трошинський — міністр уділів та юстиції тощо. Отже, імперія потребувала талановитих і енергійних діячів, які часто втрачали усякі зв’язки з батьківщиною, забуваючи або навмисно приховуючи своє українство. Зневіра в можливість повернення козацьких часів лягала тягарем на їхні душі. О. Безбородько щодо цього писав: “Чи знаєте ви, через що дух героїства в Україні пропав? Через те, що від деякого часу місце козацтва зайняло школярство, замість давніх героїчних постатей з’явилися кар’єристи, які шукають тільки посад та відзначень”. Канцлер лукавив, бо відомо, що саме він був одним із перших, хто значно посприяв тому, що він закидає іншим, не кажучи вже про властивий йому самому шалений кар’єризм. Хіба ж не він був запеклим противником гетьманської влади і вважав окремішність українського козацького війська та виборність козацької старшини вкрай небезпечними для імперії? Коли на кінець 80-х—початок 90-х рр.

XVIII ст. в Україні знову заговорили про можливе поновлення козацького війська, а поет і громадський діяч Василь Капніст навіть підготував проект його організації, то першим, хто виступив проти цього, був О. Безбородько. Правда, Катерина II відразу зрозуміла небезпеку для себе в такому війську і попри сподівання В. Капніста і його однодумців, у січні 1790 р. призначила намісника Південної України Григорія Потьомкіна “великим Гетьманом козацьких Катеринославських та Чорноморських військ”. Однак навіть і таке вкрай урізане в своїх правах і можливостях козацтво викликало в О. Безбородька негативну реакцію. У листі до графа О. Воронцова він писав, що поновлення козацтва може “збурити свій власний народ, який пам’ятає часи Хмельницького й прихильний до козацтва. Тут створилась би військова нація і це ще тим небезпечніше, що й Малоросія (мається на увазі Гетьманщина — *авт.*) заразитиметься відразу тим самим духом, а за нею й його (Григорія Потьомкіна — *авт.*) губернія (Південна Україна — *авт.*); з цього вийшла б нового роду революція, в результаті якої, щонайменше, примушені будемо відроджувати гетьманство, дозволяти безглузді свободи та, одним словом, втрачати те, чим смиренно і тихо навечно володіли б.” Тут уже ні про якийсь “дух героїства” не йдеться, а відверто проповідується рабська психологія та національна зрада.

Юрій Лисянський не був із породи бездушних кар’єристів, він не шукав коротких і нечесних шляхів до вищих місць. І тому коли до нього звернувся Іван Крузенштерн, що повернувся, як і він сам, із англійського флоту, і вже був призначений керівником навколосвітньої експедиції, із пропозицією взяти в ній участь командиром другого корабля, він, не вагаючись, погодився. Про те, що він був широко людиною, свідчить документ першої половини XIX ст., знайдений авторами цієї статті в Російському державному архіві військово-морського флоту (в м. Санкт-Петербург, РФ). У ньому йдеться, що на момент пропозиції “Лисянський був старший за Крузенштерна чином, але з доброю душею прийняв це призначення”. У документі пояснюється, чому саме на Лисянському зупинив свій вибір Крузенштерн. Лисянський, пише невідомий автор, “служив з ним (Крузенштерном) на Англійському флоті і також був в Америці, Китаї й Ост-Індії; він визнавався зразковим морським офіцером флоту, що добре знав моря, в яких експедиції передбачалось плавати, й мав повне знання всіх удосконалень морської астрономії того часу”.

Зауважимо, що Крузенштерн не відразу добився царського дозволу на експедицію. Повернувшись із англійського флоту, він подав проект майбутньої навколосвітньої подорожі з Кронштадта на Аляску, що була, за словами В. Доценка, копією нездійсненого плану Г. Муловського. Це було в 1799 р. за Павла I, який не зацікавився проектом, визнавши його завчасним. Така відповідь віцепрезидента Адміралтейств-колегії адмірала Г. Г. Кушеляова. Крузенштерн надій не втрачав і вже після вбивства Павла I подав раніше відхилений проект його синові, імператору Олександру I. Тепер він уже мав підтримку дуже важливого союзника — Російсько-Американської компанії (РАК), що була вкрай зацікавлена експедицією, яка вирішила б проблему забезпечення російських факторій у Північній Америці необхідними товарами і разом із тим підняла б авторитет самої компанії в Росії й за кордоном. Інтереси РАК при дворі лобював один із впливових акціонерів компанії, колишній гвардійський офіцер, комерсант і камергер імператорського двору, що раніше обіймав посаду обер-секретаря Сенату, Микола Резанов. Значно посприяли організації першого російського навколосвітнього плавання адмірал М. П. Мордвінов і тодішній міністр комерції граф М. П. Рум’янцев.

Далі буде.

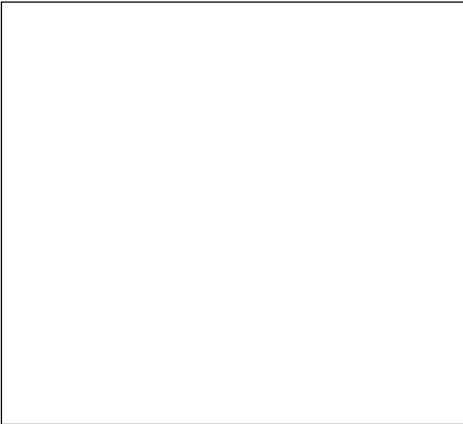
- **П. В. ГОЛОБУЦЬКИЙ**, кандидат філос. н., доцент, науковий редактор “Енциклопедії сучасної України” та “Енциклопедії Історії України”; **О. В. ЗОРЬКА**, кандидат пед. наук., доцент, перший проректор Київської державної академії водного транспорту

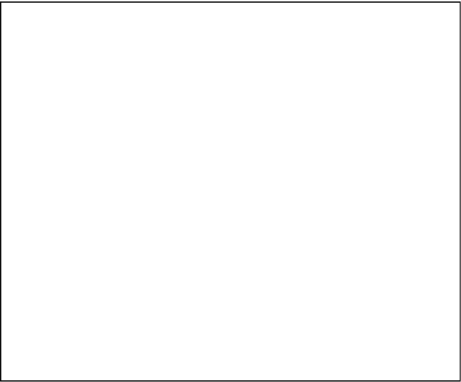
ЛИСТОПАД: БІРЮЗА

Figyzen — арабська назва каменя, від якої походить наше “бірюза”. Означає “переможна”, “даруюча щастя”. На Сході кажуть: “Нема на що покласти очі, дивіться на бірюзу”. Календар погодився. Присудив камінь небесної краси безбарвному меланхоліку — листопаду.

Людмила ДЕХТЯРЬОВА,
кандидат геолого-мінералогічних наук

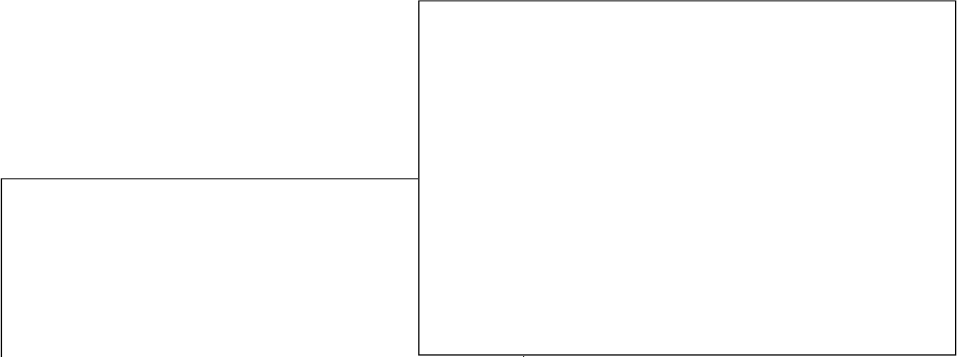

Різьблені бірюзові сережки індійської роботи. Празький музей

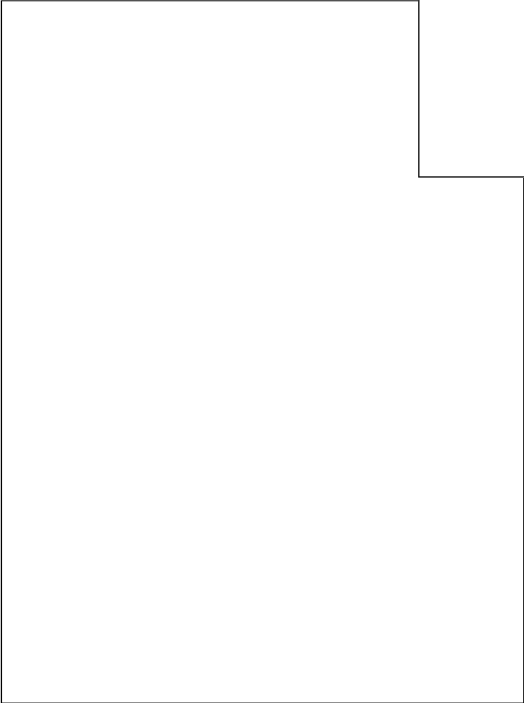

Тотемна маска ведмедя з зубами й очима із бірюзи. Північно-американське плем'я Хайда

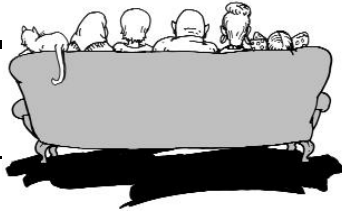
ПРИКРАСИ ДЛЯ ЧАСУ

Браслет з бірюзою, перлинами та гранатом турецької роботи. Празький музей

Персидська різьба на бірюзі. Лондонський геологічний музей

НАШІ ТАЛАНТИ

АНГЕЛЬСЬКЕ
ОСІННЄ
КОХАННЯ

Після кількарічної перерви, коли на “Молодості” не були представлені українські повнометражні дебюти (бо жодного такого не було знято), нарешті з’явився наш фільм, який зняв молодий режисер Алан Бадоев, відомий своїми музичними кліпами. Його назва — “Orangelove”, викликає цілком конкретні асоціації з революційними подіями. Але насправді стрічка зовсім не про Помаранчеву революцію, вона навіть не є основним тлом для зафільмованої історії. Тому особливо дивно читати дезорієнтуючу анотацію у фестивальному буклеті, що це — “лірична комедія про зустріч двох сердець на Майдані під час Помаранчевої революції”. Жовтогарячий колір у назві — це кохання, яке народжується восени на тлі жаскавого листа, і колір волосся головної героїні. Для самого режисера цей колір символізує енергію, молодість, життя. А сценарій фільму створювався давно, ще до цих історичних подій. Крім того, у назви є “подвійне дно” — її тепер пишуть як oRANGELove. Ангел, як вважає режисер, — головна героїня (до того ж перший варіант сценарію називався “Ангели живуть навпроти”). Про виникнення такого написання назви режисер розказав цікаву історію. Виконавець головної ролі, російський актор Олексій Чадов (у фільмі — фотограф) вчився фотографувати просто на знімальному майданчику і несподівано зробив незвичайний знімок — виконавиця головної ролі Ольга Макеева в сонячному ореолі і поруч — режисерське крісло з назвою фільму, на яке був накиданий одяг, що затулює перші й останні літери, залишився — angel. До речі, Ольга Макеева — непрофесійна актриса, але на кастинг відібрали її з-поміж багатьох претенденток, оскільки творці фільму побачили в ній безпосередність, природність і непересічність.

Сюжет, як і більшість трагічних історій кохання, водночас простий і складний. Російський фотограф і українська студентка консерваторії випадково зустрілися, закохалися. Не маючи власного житла, пристають на пропозицію загодяного чоловіка зіграти в гру: прожити разом у замкненій квартирі місяць, жодного разу не виходячи з дому і не спілкуючись із зовнішнім світом. Виграш — житло і гроші, програш — неможливість повернутися назад. Така-от перевірка на справжність почуттів. А далі — іділія перетворюється на трагедію. Ні, любов виявилася справжньою. Але якою ціною прийшло це розуміння... (Подробиці перипетій не розкриваю, бо маю надію, що фільм буде доступним для широкого глядача в прокаті чи на ТВ). Завершення фільму кожен може трактувати по-своєму, адже улюблений розділовий знак режисера — трикрапка...

Окремої розмови заслуговує операторська робота. Надзвичайно красива “картинка” — то динамічна, то статична камера, цікаві ефекти світла й тіні, зміна кольорової гами, несподівані ракурси — все це збагачує зміст фільму, додає емоційності, візуально підсилює почуття героїв. На жаль, журі обійшло увагою цей фільм. Уже вкотре на “Молодості” спрацьовує правило — не давати жодних призів українським фільмам. Що ж, може, спрацює інше правило: немає визнання на батьківщині, отже, будуть закордонні призи.

КОРОТКИЙ МЕТР

Короткий метр має певні переваги перед повнометражним кіно. Адже саме в коротких фільмах, хронометраж яких обмежений, режисерам часто вдається концентровано висловити думку, досягти більшої виразності. Це підтверджує, зокрема, і фільм на відкритті “Молодості” — “Я люблю Париж”, який складався з 18 новел-короткометражок.

Власне, найбільше стрічок — 27 (переважна їхня більшість — із Європи), змагалось саме в конкурсі короткого фільму. Загалом, вони продовжували тенденцію, що спостерігалася на “Молодості” ще декілька років тому: повернення до оповідного, неквапливого, традиційного за формою кіно. Однією з найбільш хвилюючих тем для режисерів (як і на попередніх фестивалях) виявилася тема літніх людей. Її у конкурсному кіно супроводжують самотність, відсутність любові й взаєморозуміння. Хоча настрій у стрічок різний — поряд із сумом і безнадією співіснують і світлі почуття.

Кадр з фільму “Марілена з Р7”

ЖИТТЄВІ ДРАМИ

Цього року “Молодість” вирішила заперечити поширені забобони і включила до конкурсної програми повнометражних фільмів 13 стрічок. До того ж, один із фільмів навіть мав назву “13”. Для кого це число стало щасливим, а для кого — не дуже?

Загалом, воно мало кому принесло удачу. Журі не було щедрим, призів (у тому числі й повнометражному кіно) роздало небагато, особливо якщо порівнювати з попередніми роками, коли, крім основних нагород, відмічали різними дипломами і відзнаками. І це при тому, що рівень конкурсної програми був досить пристойним. Мабуть, беручи приклад із переможців попередніх “Молодостей” (коли вигравало важке психологічне кіно), переважна більшість стрічок була присвячена або сімейним драмам, або складнощам у людських стосунках. Зняті вони в більшості своїй доволі традиційно, без експериментів, але багато з них справді щось зачіпали в душі й змушували співпереживати їхнім героям.

Труднощі в спілкуванні й взаєморозумінні найчастіше виникали через... гру. Адже гра стала стилем сучасного життя. І річ навіть не у тім, що люди грають у різних обставинах різні ролі. Непередбачувано виявляється

У французькому фільмі “Скільки я вам винен?” Олів’є Буффара старий батько родини живе у будинку для престарілих, бо відчуває себе безпомічним і зайвим серед молодших членів сім’ї. Одинокі літня жінка намагається відшукати своє щастя (стрічка Софі Барт, США-Франція). Здавалося б, для щастя треба небагато, але воно виявляється ефемерним і швидко зникає. Світлим шемом і поетичністю сповнений фільм “Осінь — це

ТРУДНОЩІ СПІЛКУВАННЯ

сумно влітку...” Ніколя Букара (Бельгія—Франція). Майже без слів, за допомогою виразного візуального ряду і музики він розповідає про останній день життя старого чоловіка. Все, що він робить востаннє, — годувати пташок, усміхається незнайомій дитині, грає на роялі, — набуває особливого значення. Стара людина відходить, а життя триває... Та навіть на схилі років усе одно є радісні миттєвості. Жінка-інвалід, яка мешкає

Кадр з фільму “Terra incognita”

в притулку, несподівано відчуває близький контакт не зі своєю дочкою чи онукою, а зі своєю правнучкою — неслухняним на перший погляд підлітком (“Ключ до свободи” Флоріан Ключо, Швейцарія). У трагікомічному “Сватанні” (реж. Анна Фенченко, Росія) немолода, хвора на рак жінка намагається прилаштувати свого безпорадного чоловіка до одностельчанок, щоб було кому за ним доглядати після її смерті. Та щасливою миттю виявляється повернення вдвох додому. Найбільш ліричним виявився український фільм “Оксамитовий сезон” Олександри Хребтової, який об’єднав у собі дві основні теми конкурсу короткого метра: старість і кохання. Немолоде подружжя все життя доглядало хвору тітку, а після її смерті, отримавши спадщину, ці люди нарешті змогли провести медовий місяць, якого у них ніколи не було...

Тема кохання, на щастя, не зникла з поля зору моло-

дих режисерів. Хоча домінувала тема, скоріше, дивних сторін любові. “Танцювальне” кохання... вампірів (“Аїє” Віржині Гурмел, Бельгія—Франція), спалах почуттів двох незнайомих людей у натовпі (“Магма” Вісенте Наварро, Іспанія), несподівано знайдена і так само несподівано втрачена любов журналіста і матері-одиначки (“Човни Люксембурга” Ніколя Анжеля, Франція)... Підлітки з фільму “Щось подібне” Есміра Фільо з Бразилії (цього року він здобув приз глядацьких симпатій, а на минулій “Молодості” — диплом екуменічного журі) шукають поки що не любов, а когось, внутрішньо схожого на них. Оригінально втілює історію про переплетення енергетики кохання і енергетики творчості Крістіан Посо у стрічці “Анонім”.

І, звичайно, не обійшлося без фільмів про щоденні соціальні проблеми, (до речі, ці негаразди суттєво відрізняються в кіно За-

хідної і Східної Європи). Їдка іронія над фанатичним кар’єризмом, коли співбесіда у фірмі важливіша за допомогу людині (“Компанія “Росвелл” Яніка Гіна, Норвегія), насмішка над стереотипами, нав’язаними ЗМІ й статистикою (“Без паніки” Гурдун Фальке, Німеччина), сатира на тему, в що може перетворити людину (хай і подумки) безкінечне хамство (“Стій прямо” Крістіана Рістескі, Македонія). Та інколи все значно страшніше. Невідворотність і навіть буденність трагедії зображена в українському фільмі “Жах” Мирослава Слабошпицького. А одна з найбільш шокуючих стрічок, що перемогла в конкурсі — “Марілена з Р7” (Крістіан Немеску, Румунія), розповідає про життя в міських нетрях. Підліток закохався в молодшу повію, поцупив гроші у батьків і вкрав тролейбус, щоб схвилювати її увагу, а вона натомість вчинила самогубство через свою нерозділену любов.

Був у конкурсній програмі й фільм, який цілковито відрізнявся від усіх інших і за темою, і за візуальним вирішенням. “Terra incognita” Петера Фолькарта (Швейцарія) — мандрівка в історію, в кінець 1920-х, коли нині забутий фізик Ігор Лещенко ставив під сумнів своїми дослідженнями закон тяжіння, а його експедиція шукала нульову позначку гравітації. Несподіване завершення, відеоряд, в якому змішані архівні кінодокументи, сюрреалістичні кадри і комп’ютерна графіка зробили стрічку однією із найяскравіших у конкурсі короткометражок.

ЛЮДИ, ЯКІ ГРАЮТЬ В ІГРИ

Кадр з фільму “Ейфорія”

дача (так повелося), то варто зупинитися на змісті деяких. Одна з найжорстокіших зафільмованих ігор — та, яка маніпулює людиною, робить її залежною від інших — у стрічці “13” (реж. Гела Бабуані, Франція—Грузія). Змагання на зразок “російської рулетки”, де ставкою виступають людські життя, зняті у вишуканому ретростилі “фільм нуар”. Інші ігри не такі страшні, хоча наслідки

змінює життя всіх. У фільмі “Друге січня” (реж. Мет Уінн, Великобританія) компанія людей віком за 30 грають у друзів, хоча насправді всі вони мають складні й неоднозначні почуття один до одного, а їхнє щастя і успішність — усього лише захисна маска. Хлопець, який після самогубства батька приїхав до дядька, став жертвою гри на почуттях своєї нерідної тітки, яка то нехтувала ним, то

наближала до себе. Зрештою біль від такого ставлення змушує скоїти жорстокий вчинок (“Пінг-понг” Маттіаса Луттардта, Німеччина). Гра на випробовування кохання зрештою завершується трагедією (“Orangelove” Алана Бадосе). Повернення жінки до

чоловіка і двох дітей, яких вона колись покинула, її гра у зразкову матір, а потім чергова втеча — спричиняють нестерпний біль усій родині, але з іншого боку спонукають ще більше згуртуватися батьку і дітям (“Краєчком даху”, реж. Кім Россі Стюарт, Італія). Володар Гран-прі — “12:08 На схід від Бухареста” Корнеліу Порумбою з Румунії теж якоюсь мірою стосується сучасних ігор. Учасники ток-шоу в провінційній студії намагаються з’ясувати чи справді 16 років тому в їхньому місті відбулася революція, завдяки чому і які зміни вона принесла. Але будь-яка велика подія з плином часу обростає міфами, незначне — виростає, значне — нівелюється. Мабуть, саме завдяки сатиричній злободенності цей фільм виграв змагання на “Молодості”. До того ж, він здобув і “Золоту камеру” за кращий дебют на цьогорічному Каннському кінофестивалі.

А ось рішення головного журі щодо присудження звання найкращого повнометражного фільму “Ейфорія” Івана Виріпаєва (Росія) викликає, м’яко кажучи, здивування. Журі відзначило, що цей фільм викликав у них естетичний і емоційний шок. Щодо естетичної сторони картини — справді, робота оператора у зйомках природи досконала. Але те, що розгортається на тлі величезної природи — безкрайого степу, великої ріки і убогих людських поселень, залишає відчуття безнадії. Історію у фільмі навіть важко назвати любовним трикутником — кохання в умовах байдужості, пияцтва, жорстокості, тваринних інстинктів вижити не може. Фільм не несе жодної життєствердної ідеї, лише фіксує моральний бруд і темне начало в людині. Узяти, наприклад, іншу стрічку конкурсної програми — “Мавпи взимку” (реж. Мілена Андонова, Болгарія), яка розповідає про складність життєвого вибору на користь дитини. Попри трагічність цих переплетених між собою новел, у них читалося життєствердженнє послання. У “Ейфорії”, як на мене, з гуманістичним посланням не склалося. Тож чи не маємо тут справи з грою у високе мистецтво?

● Матеріали підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ЗАКРИТТЯ ФЕСТИВАЛЮ

Церемонія закриття Міжнародного кінофестивалю «Молодість», як і відкриття, загалом засмутило. І рік тут навіть не в надскромності дійства, спричиненої урізаним бюджетом. Здатні значно зіпсувати загальне враження саме організаційні недоліки. Як наслідок, церемонія залишила відчуття безладу — ніхто не попередив членів журі та переможців, які отримували призи, до якого мікрофона підходити і на які стільці на сцені сідати, й поважні гості ніяково тупцювали на очах публіки, поки їх не «завертали» в потрібному напрямку. Папірці, з яких зачитували назви фільмів-переможців і прізвища — чи то написані від руки, чи погано надруковані, чи члени журі перевтомилися, але деякі переможці були настільки нечітко оголошені, що часом важко було зрозуміти, про кого йдеться. Періодично виникали проблеми то з мікрофонами, то з перекладом. До того ж і частина публіки, на жаль, не відрізнялася особливою культурою — плескання в долоні де не треба, вигукки, біганина по залу. Не відбулася і традиційна вже прес-конференція після завершення офіційної частини, на якій можна було отримати прес-реліз і почути мо-

ДО НАСТУПНОЇ «МОЛОДОСТІ»!

Кадр із фільму «Лабіринт фавна»

тивацію журі з приводу присудження премій.

Це не означає, що на закритті зовсім не було позитивних моментів. Звичайно ж, були. Це радість переможців, які отримували призи і дипломи, і представників посольств тих країн, призери

Зазвичай закриття Міжнародного кінофестивалю «Молодість» підкрадається непомітно — настільки захоплює кіноспілкування і пролітає час, що з сумом констатуєш — шкода, кіносвято промайнуло так швидко. Тож прощання з «Молодістю» особливої радості не викликає.

яких були відсутні на церемонії нагородження. Це і приз за розвиток українського кінематографа, який пані Катерина Ющенко вручила кіновинахіднику Анатолію Кокушу, власнику технічних «Оскарів», завдяки винаходам якого було знято чимало ефектних сцен у голівудських блокбастерах. Бурхли-

вими оплесками зустріли Олега Скрипку, який під акомпанемент баяна і скрипки заспівав кілька пісень — одна з них була французькою мовою, але виконана з суто українськими інтонаціями, ще одна — українська народна, яка завдяки обробці й зміні ритму нагадувала французький шансон. Справжнім сюрпризом стала поява на сцені для вручення Гран-прі Жерара Депардье, який, мабуть, прибув інкогніто, бо ніде в ЗМІ не повідомлялося про його приїзд. Його несподівано розкута і неформальна поведінка, коли він зі «Скіфським оленем» у руках бігав по сцені, втікаючи від директора «Молодості» Андрія Халпахчі, справді розвеселила публіку.

Завершувалася церемонія закриття фільмом «Лабіринт Фавна» мексиканського режисера Гільермо Дель Торо. У цьому містично-похмурому фільмі фантастичні казкові події розгортаються на тлі війни в Іспанії 1944 року. Чи дивовижні пригоди — це лише плід фантазії головної героїні — маленької дівчинки, чи справді прихований магічний світ існує поряд із реальним — на ці питання фільм відповіді не дає. Та він розповідає вічну історію про доброту, вірність, мужність, які долають зло і обов'язково залишають свій слід у світі, — реальному чи казковому.

НАГОРОДИ

МОЛОДІ ПЕРЕМОЖЦІ

Після насиченого мало не цілодобового кіномарафону конкурсної й позаконкурсної програм, усі журі нарешті винесли свій вердикт. Головне журі не було цього року таким щедрим, як торік (коли крім основних призів присуджувалося по кілька дипломів), хоч голова основного журі відзначив на закритті фестивалю гарний рівень конкурсних фільмів і хорошу роботу селекційної комісії. Отже, журі, до якого входили британський кінорежисер Джон Ірвін (голова), сербський кінокритик, програмний директор Белградського міжнародного кінофестивалю Міролюб Вучкович, кінокритик, головний редактор журналу «KINO-KOLO» Володимир Войтенко, польський режисер Філіп Байон і російський режисер Олексій Герман-молодший, визначило таких переможців:

Гран-прі «Скіфський олень» за найкращий фільм конкурсної програми — «12.08 На схід від Бухареста» (Румунія), режисер Корнеліу Порумбою.

Приз за найкращий повнометражний ігровий фільм — «Ейфорія» (Росія), режисер Іван Виріпаєв.

Приз за найкращий короткометражний фільм — «Марілена з Р7» (Румунія), режисер Крістіан Немеску.

Диплом за короткометражний ігровий фільм — «Terra Incognita» (Швейцарія), режисер Петер Фолькарт.

Приз за найкращий студентський фільм — «Наступниця» (Ізраїль), режисер Талья Лаві.

Диплом за студентський фільм — «Жорстка політика» (Франція), режисер Бенуа Тетелін.

Приз імені Іва Монтана найкращому молодому актору/актрисі — Мадаліна Гітеску «Марілена з Р7», режисер Крістіан Немеску.

Приз глядацьких симпатій — «Щось подібне» (Бразилія), режисер Есмір Фільйо.

Інші нагороди:

Приз журі Міжнародної федерації кінопреси (FIPRESCI) — «Ейфорія» (Росія), режисер Іван Виріпаєв.

Приз «Дон Кіхот» журі Міжнародної федерації кіно клубів (FICC) — «13» (Франція—Грузія), режисер Гела Баблуані.

Диплом журі Міжнародної федерації кіно клубів (FICC) — «Кролі та ведмеді» (Південна Корея), режисер Хью Джеонг Кім.

Диплом журі Міжнародної федерації кіно клубів (FICC) — «Terra Incognita» (Швейцарія), режисер Петер Фолькарт.

Приз журі екуменічних організацій — «Поет сміття» (Іран), режисер Мохаммад Ахмаді.

Почесна відзнака журі екуменічних організацій — «Мозаїка» (Туреччина), режисер Ерсен Ерсой.

Почесна відзнака журі екуменічних організацій — «Ключ до свободи» (Швейцарія), режисер Флоріан Клозюї.

Приз Одеської кіностудії найкращому українському фільмові конкурсній програмі — «Оксамитовий сезон» (Україна), режисер Олександра Хребтова.

Приз журі програми «Панорама українського кіно 2005—2006» — «Катерина», режисери Олег Скрипка і Роман Бондарчук.

Приз за розвиток українського кінематографа від Міжнародного фонду «Україна 3000» (голова Наглядової ради Фонду — Катерина Ющенко) — кіновинахідник, генеральний директор і фундатор компанії «Фільмотехнік» Анатолій Кокуш.

● Матеріали підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ДЕБЮТИ

При перегляді студентських фільмів конкурсної програми «Молодості» постійно бентежила думка, що представлене кіно — зовсім не молоде за духом. За поширеним стереотипом молоді мають бути розкутими, неформальними, епатажними тощо. А отже, очікуєш, що їхнє кіно буде фонтанувати експериментами, гумором, коханням, нетривіальними думками. Натомість цьогогорічна добірка студентських робіт продовжувала тенденцію минулорічної програми — серйозність, класичність виконання, реалізм, ніякого хуліганства або хоча б веселої гри. Таким чином, спостерігається мало не повернення до коренів —

СЕРЙОЗНІ СТУДЕНТИ

реалістичного багатослівного кіно з лінійним розвитком дії. Навіть анімаційних фільмів, у яких зазвичай більше простору для візуальних витребецьок, було представлено всього два (один із них — доволі симпатичний мультик «Після кота» Маріни Россе (Швейцарія), виконаний у манері мінімалістичного малюнка).

Загалом на конкурсі було представлено 25 стрічок із 17 країн світу, серед яких — Франція, Великобританія, Німеччина, Італія, Польща, Ізраїль, Румунія, Південна Корея, Індія і Австралія. Від України в конкурсі брало участь 3 фільми — «Диявольська теорема» Олександра Усіка, «Стрижка» Богдани Смирнові і «День затемнення» Ольги Орехової. Теми, які хвилюють і надихають молодих кінематографістів, досить різноманітні. Наприклад, невичерпна тема самотності й намагання вирватися з неї — у фільмах «Жорстка політика» Бенуа Тетеліна

Кадр із фільму «Жорстка політика»

(Франція), «Все буде» Магдалени П'єти (Польща), «Кролі та ведмеді» Хью Джеонг Кіма (Південна Корея). Родинним непорозумінням присвячені стріч-

ки «Шасливого Великодня» Ульріха Шафнера (Швейцарія), «Еті» Валері Розье (Бельгія). Історії знедолених дітей показані у фільмах «Лакі» Ейві Лутра

Кадр із фільму «Наступниця»

Кадр із фільму «Кролі та ведмеді»

ПЕРЕЇЗД

Цього року в устрої кінофестивалю «Молодість» сталася справжня революція — він змінив своє місце проведення. Замість звичного Будинку кіно фестиваль оселився в розважальному комплексі «Батерфляй Ультрамарин». Власне, у Будинку кіно провести покази і не вдалося б, оскільки в червоному залі у вересні обвалився шмат стелі, а його технічна база вже давно викликала нарікання. Нове

НОВОСІЛЬНІ КЛОПОТИ

місце проведення, зрозуміло, більше пасує міжнародному статусу фестивалю. Під покази було виділено два зали і ще один для прес-конференцій. Хоча з іншого боку велелюдні боулінг та гральні автомати розважального центру не особливо пасують до великого кінофоруму.

З'явилися й нові правила відвідування кінопоказів. Тепер журналісти, гості та учасники мали брати

безкоштовні квитки в касах. Оскільки «Молодість» прагнула стати ближчою до народу, то тепер покази міг відвідати будь-який кіноман. Але не за безкоштовними запрошеннями, а за платними квитками, які коштували стільки ж, скільки і на звичайний сеанс — 15—25 гривень. Отож доступністю «Молодість» не стала. Хоч і з переглядів відсіялися випадкові люди. Можливо, доцільніше було б

зробити систему абонементів, які передбачають знижки (наприклад, якщо брати квитки на кілька показів). До того ж, вибрати фільм, який варто переглянути, було складно ще й через недолуго написані анотації в буклеті, які часто суперечили справжньому змісту кіно. Уперше відбувалися повторні конкурсної програми в кінотеатрі «Жовтень», а також позаконкурсні фільми і ретроспективи демонструвалися в кінотеатрах «Київ», «Київська Русь» та кіноклубі Києво-Могилянської академії.

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добрих адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) — це осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяти козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

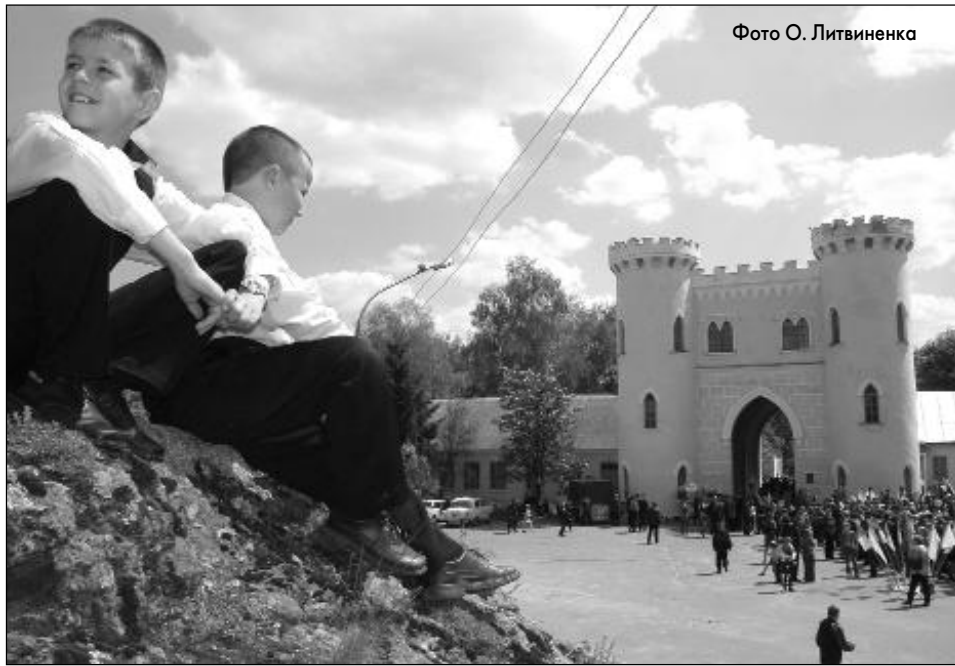

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р., охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель і прав та вольностей Україні. 1877 року — нова хвиля визвольного руху: народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські заворушення відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстоку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жаж на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох видатних особистостей — вкладників неоціненних скаргів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відомому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнографії, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р., став одним із фундаторів Української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнографії Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912 р., про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник розбудови української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупицького (нар. 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: неперевершену співачку Діану Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотонощині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемовського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були Іван Піддубний — видатний полководець II світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син — Кузьма Дерев'янко, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфещького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павленко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмари (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суровцевої.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчить народ пишатися своїм воїстину неоціненим скарбом?”

Навчимося пишатися — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проектів видавництва “Світ Успіху”; **Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українські мови! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на угоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давньоукраїнську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере витoki з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гапувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**,

ПРОБЛЕМА

— Очевидно, що в Україні шоу-бізнес не процвітає, він — така химерно-хирлява примара з дуже заплутаними правилами гри. За п'ятнадцять років незалежності наш шоу-бізнес мав би досягти якогось певного рівня, хоча б такого як у Польщі. Складається враження, що ми повністю відірвані від європейського контексту. Чому так? Є величезна кількість проблем і питань у цій галузі, які держава мала б вирішувати, але не вирішує. Дехто стверджує, що в нас узагалі ця сфера відсутня. Натомість існує кафедра менеджменту шоу-бізнесу. Чи немає тут парадоксу?

— Я частково погоджуюсь із тезою, що шоу-бізнес в нас не існує. Образно кажучи, шоу-бізнес — це такий собі “кентавр”, складений із мистецтва й комерційної доцільності. Якщо баланс одного й другого не порушений, то цей “кентавр” уже нагадує якогось мутанта, потвору. Проблеми шоу-бізнесу в нас лежать за межами шоу-бізнесу. Тут усе залежить від стану суспільства, а його духовна складова — постколоніальна. І мистецька — також. Але процес виликовування громадського суспільства вже відбувається, він іде на рівні спонтанних громадських рухів, одним із яких був Майдан 2004 року. Ми здивували себе й світ. Усе це свідчить про процес розкріпачення душі, звільнення себе на рівні духовному і шляху на шляху того, щоб наш народ став тим, ким він є насправді. Фактично це шлях до себе. І тоді є сенс існування шоу-бізнесу в Україні, тому що мистецька й духовна складова отримує сенс. Якщо прибрати мистецьку складову, то це вже буде не шоу-бізнес, а “індустрія розваг”. У шоу-бізнесі важливим чинником є масовість і популярність мистецького твору. Якщо ж творі стає масовим, він комерційний. І тут від мистецької складової шоу-бізнесу ми переходимо до пошанування національних цінностей. Для споживача-покупця важливо слухати саме ту музику, де звучить його мова, рідні музичні інтонації. Пам'ятаю, як говорила моя бабуся: “Іж, що дають”. Це була психологія радянської людини з її невідомістю, повною покірністю. Саме про такий ринок мріють не лише російські та американські бізнесмени. Про нього мріють і наші бізнесмени, які байдужі до долі свого народу, які ставляться до нього як до “сировини”, з якої можна заробляти гроші. Але сподіваюся, що процес духовного оздоровлення незворотний, хоча й суперечливий. Суспільство все-таки рухається в напрямку усвідомлення своїх цінностей, своєї гідності й до пошуку своєї унікальності. Шоу-бізнес — частина культури, охоплює якийсь сегмент духовної сфери. Але парадокс шоу-бізнесу в тому, що він також спирається на матеріальну сферу. Іншими словами, тому, хто виробляє диски або проводить концерти, має бути вигідно це робити. Поки що, на жаль, середньомісячна заробітна платня пересічного українця не забезпечує нормального функціонування шоу-бізнесу, який у нас має не ринково-капіталістичні риси, а феодально-адміністративні. Якщо ми порахуємо вартість одного компакт-диска, враховуючи не лише вартість носія, а й працю всіх, хто створював продукт, то його ціна мала б складати гривень 40—45. На Заході вартість диска складає десь 75—100 гривень, а це приблизно півпроцента чи процент від середньої американської зарплатні. Це означає, що якщо середня зарплата по Україні складає 700 гривень, то диск у магазині має коштувати 7 гривень... Саме стількі коштують піратський диск на базарі “Петрівка”. Але в наших магазинах ліцензійні й легальні компактні коштують утричі дорожче, порівняно з тим “одновідсотковим” західним стандартом. Якщо легально продавати компакт-диски по 7 гривень, їхнє виробництво стане збитковим. І навпаки — якщо підняти ціну до вигідної позначки в 40 гривень, диски купуватимуть одиниці. Тут конфлікт між масовістю і комерційністю. Тобто головна проблема нашого шоу-бізнесу — в стані українського ринку, в неплатоспроможності покупця. А покупець має бути масовим. Ось таке зачароване коло. У нас “зірки” виживають так: стаючи популярними для мас, вони стають привабливими для окремих “феодалів”, багатіїв із розряду бізнесменів чи політиків, які їм платять добрі гроші за так звані корпоративні вечірки. Цей “бренд” “зірки” привабливий для тих, хто замовляє музику для вузького кола своїх друзів. Таким чином “зірка” розвивається далі, записуючи нові пісні, знімаючи відеокліпи. Є ще одна форма утримування “на плаву”: бути жінкою, коханкою або коханцем цих людей. Але все це заперечує головну формулу шоу-бізнесу, яка засвідчує, що споживач має бути масовим, а не елітарним. Важливий

Кирило СТЕЦЕНКО: «ПРОБЛЕМИ ШОУ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЛЕЖАТЬ ЗА МЕЖАМИ ШОУ-БІЗНЕСУ»

Кирило Стеценко — це вихор. Вихор ідей, яскравих новацій, незвичних поглядів на звичайні, здавалося б, речі. З розрізнених фактів він миттєво створює аналітичну й струнку конструкцію явища. Він — бажаний гість багатьох радіо- й телеканалів, змістовність і переконливість його поглядів у царині сучасної культури безперечні, а харизма — заворожуюча. Він може вразити і навіть шокувати екстравагантністю, але це продумана й стильна екстравагантність. Наш гість — жива легенда сучасної української музики, відомий скрипаль, композитор, педагог. Він очолює кафедру менеджменту шоу-бізнесу в Національному університеті культури й мистецтва, а також веде активну концертну й громадську діяльність.

економічний аспект. І ще одне. Для артиста, аби стати масово-популярним, ще один бар'єр. Цей бар'єр — засоби масової інформації. Тут ми знайдемо відповідь на питання “чому не розвивається шоу-бізнес в Україні”. Річ у тім, що наші електронні ЗМІ трактують артистів як рекламодавців. Вони привчили всіх, що кожне звучання пісні по радіо або в телефірі — це ротація реклами артиста. Виконавець сприймається як рекламний продукт, а телеканал — як організація, що надає послуги з просування його на ринок. До речі: це абсолютно незаконно і тут наявні подвійні стандарти. З юридично-правової точки зору таку тінюву схему діяльності ЗМІ дуже легко розвінчати й ліквідувати. Але цього не відбувається. І тут найбільший парадокс українського шоу-бізнесу. А відтак — не все гаразд у нашому королівстві, тому що в інших країнах, які не належать до пострадянського простору, цього немає. Там мас-медіа заробляють на рекламі, а не на артистах. У нас телеканали й радіостанції заявляють, що не будуть “крутити” молодого виконавця, тому що він невідомий, а “крутитимуть” “зірку”, тому що “зірка” підвищує рейтинг і відповідно принесе капітал рекламодавця. Але “зірка” не буде платити каналу, тому що її і так будуть “крутити” через її “зоряний” статус. Тож платити за ротації мусить найбідніший — молодий виконавець. Причому чималі кошти, аби про нього хтось щось знав і щось чув. Без втручання держави неможливо розв'язати цей гордіїв вузол. У нас є закон, згідно з яким кожна радіостанція зобов'язана транслювати не менш 50 % національного музичного продукту. У Франції франкомовний продукт складає 60 %, з яких 20 — це твори молодих і невідомих артистів. Така динамічна ротація наповнює ринок новими іменами. У нас проблема з прохідністю нових імен на ринок. Починаючи з 1998 року, в нас цей процес оновлення дуже загальмувався. Інша проблема в тому, що власники більшості крупних мас-медіа не українці, які розглядають Україну як територію для просування продукту інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок український продукт, а якщо й пускати, то на дискримінаційних умовах. Це пояснення того, чому на українському ринку домінує російська попса. Якщо ми будемо пасивними, а держава не захищатиме свого виробника національного продукту, це загрожуватиме витісненням із ринку всього українського. Поки що тут домінують російські бізнесмени, але коли середня зарплата українця сягне 800 доларів, тут миттєво з'являться американці, аби проштовхувати свої інтереси.

Колись “Червона Рута” була потужним виробником нових імен, але “зірок” із них робили інші — “Таврійські ігри”, “Слов'янський базар”. Робили разом із підпорядкованими їм мас-медіа. Коли “Червона Рута” припинила свої титанічні пошуки талантів, це одразу стало відчутно. Однак шоу-бізнес України, на мою думку, не повинен комплексувати з приводу своєї творчоспроможності, це стосується його величезного фольклорного підґрунтя і природно-генетичної схильності до музики. Адже наші музиканти, які опиняються в інших країнах, ніколи не пасуть там задніх. Більшу частину російського шоу-бізнесу складають вихідці з України. Можна сказати, що наш генетичний скарб працює на шоу-бізнес Росії. Окрім суто соціально-економічних

Фото О. Литвиненко

чинників, про які я говорив раніше, існує культурологічно-психологічна проблема недооцінення себе й непрявленості своєї сутності. Цей комплекс меншовартості, який сидить і в споживачеві, що легко піддається на те, щоб його провокували на споживання закордонного продукту. Через те, що ми у своїй історії рідко бували державними, у нас відсутня своя міцна школа менеджменту. Рядок із Гімну “Запауємо ми, браття, у рідній сторонці” якраз і свідчить про прагнення отримати свою управлінську модель, але поки що вона не сформована, оскільки тривалий час була атрофована. Відповідь на питання про те, чому ми не реалізуємо свій багатющий потенціал, тільки одна: відсутність професійного менеджменту. А професійний — це стратегічний менеджмент. Ідеться про визначення сукупності цілей і послідовного руху до реалізації. Це має здійснювати ціла армія менеджерів нового типу. Тому перше завдання держави — формування школи національного менеджменту, зокрема школи менеджменту шоу-бізнесу, адже наш шоу-бізнес є відзеркаленням проблем нашої економіки. Паралельно має йти процес формування державної культурної стратегії. По-третє — безумовне оволодіння інформаційним простором України і встановленням чітких правил гри для власників мас-медіа. Ідеться не про націоналізацію ЗМІ, хоча питання можна ставити так: якщо засоби масової інформації працюють проти України, то чому Україна не працює проти них? Якщо організм інфікований вірусом, то організм лікують і вірус знищують. Наші ЗМІ намагаються знешкодити національний організм. І це робиться на глибокому рівні цінностей, суспільних настроїв: сіяння зневіри, розчарування, безсилля, власної неспроможності. Увесь інформаційний простір працює на зниження людської сутності й зведення людини до звичайного споживача матеріальних цінностей. Ідеться про вимивання духовного й заміну його суто тваринною субстанцією. І це, до речі, робиться також засобами шоу-бізнесу. Радикальний і швидкий шлях лікування ЗМІ — їхня націоналізація. Мені закинуть, що це не демократично. Однак демократичні Франція, Англія і Німеччина ніколи не дозволяли своїм ЗМІ нищити державу... У нашому випадку держава повинна запропонувати всім ЗМІ — приватним і державним — єдині правила гри, де головним пріоритетом будуть загальнонаціональні цінності, екологія інформаційна й культурна.

Під час розмови з Кирилом Стеценком ми торкнулися його унікальної праці, яка має очевидну культурологічну й практично-прикладну цінність. “Стратегія культури України. Філософія і менеджмент самоздійснення на-

ції”. — концентрований досвід різних галузей знань. Кирило Стеценко: “Насправді я чекав, що в Україні з'явиться праця, яка поєднає весь гуманітарний масив із механізмами державного управління. Однак цього не сталося і я відчув власну відповідальність, посилену тим, що Україна отримала шанс стати собою після Помаранчевої революції. Я відчув, що прийшов час мого покоління, і якщо ми не запропонуємо чогось нового, то вже буде наша вина. Змусив себе кожного дня “лупати сю скалу”, намагаючись зробити такий лаконічний продукт, який би був зрозумілий Президентові. Чому Президентові? Тому що за своєю походженням, вихованням, культурою, за своєю підсвідомістю це людина, яка виростає на цінностях української культури. Такий Президент — це велика надія для України. Але я розумію, що в Україні немає школи прикладної культурології, яка б виробляла якісь алгоритми управління культурою на рівні держави. Перекоаний, що потреба в таких документах більш ніж актуальна. Отже, “Стратегія культури України” побудована на чотирьох базових підходах. Перший — світоглядний філософсько-метафізичний, де ми з'ясуємо сутність нації, культури, цілі й призначення. Другий — підхід із точки зору культурології й мистецтвознавства, де дається аналіз ситуації дійсної. Третій підхід — правовий. Йдеться про аналіз із точки зору юридичної та економічної. Четвертий підхід об'єднує все — це методологія стратегічного менеджменту.

Ця методологія виникла у США наприкінці 70-х років для того, аби знайти спосіб управління бізнесовими корпораціями в умовах вільного ринку. Інструмент стратегічного менеджменту є, власне кажучи, інструментом досягнення цілей, коли стає можливим зовнішній вплив на розвиток економіки вільного ринку. Наше стратегічне планування не має нічого спільного із стратегічним менеджментом, а є лише механічним способом впливу. Адже об'єкт управління — це живий організм, який неможливо розчленувати. В основі успішної діяльності підприємства в конкурентному середовищі є усвідомлення своєї неповторності, розуміння головної причини свого створення. Це вимагає від його керівників особливої чесності перед собою, перед Богом. І це робить його сильним у конкурентній боротьбі. Будеш чесним — переможеш. З Україною чи з будь-якою іншою країною — ситуація подібна. Тут ми виходимо на метафізику й мусимо мислити з точки зору... Творця. Якщо нація існує, то гіпотетично Творець мав щось на увазі, створюючи її. Ми мусимо розшифрувати промисел Божий і зрозуміти, яка наша роль, який наш обов'язок. Якщо ми не бачимо цілісності, то наші висновки про більш низькі рівні цієї системи будуть помилковими...

Метафізика не лженаука, лише межею між знанням-незнанням, тобто тим, що поки що є для нас незбагненим. Я спирався на досвід мислителів українських, німецьких, польських XIX—XX століть. Чому? Тому що процес самоусвідомлення націй у Європі відбувався саме в цей період. Одним вдалося створити національну державу, а іншим не вдалося. XX століття — це постіндустріальне, яке є феноменом інформаційної доби. Україні доводиться вирішувати завдання усіх трьох століть. Це колосальне навантаження на мозок еліти, яка явно з цим не справляється. У таких умовах потрібен компактний документ, який би був теоретичним інструментом для практичних дій. Тут важливе розуміння трьох субстанцій: народ, культура і держава. В моєму розумінні це іпостасі одного цілого — нації. Духовно-інформаційна матриця нації — це культура. А народ — матеріальний носій цієї матриці. Держава — інструмент, щоб здійснювати реалізацію кодів матриці. Таким чином маємо струнку вертикаль. Культура, яка збудована на базових цінностях, об'єднує націю. Культура буває або національною, або ніякою. Культура — це традиція, яка передається від покоління до покоління. Її завдання — пристосовуватися до зовнішніх змін, залишатися собою. Щоб вижити в глобалізованому світі, Україні потрібно позбутися вульгарного матеріалізму, серйозно змінити світоглядні засади в процесі державотворення. Також потрібен перехід до системності, власне — до стратегічного менеджменту. І головне — потрібне чітке самоусвідомлення того, хто ми є. Якщо відбудеться революція світоглядна, ми виходимо на новий виток історичного розвитку. Якщо ні — ми приречені на блукання по колу з поступовим розпорошуванням первинної енергії Творця космічного простору”.

● Олександр ЄВТУШЕНКО

ІСТОРІЯ УСПІХУ

Позаторік “Вася Club” несподівано викликав справжній бум: у жоден із клубів, де грав цей гурт, пробитися було неможливо через суцільні аншлаги. Під час виступу “Вася Club” якимось шостим чуттям розумієш — усе, що відбувається на сцені, оце містеріально-кумедне шоу, безліч напівдворових, напіврок-н-рольноблюзових, напівфолькових пісень — УСЕ ЦЕ ПРАВДА. Не полишає відчуття, що весь цей вихор дотепного гумору, драм із трагедійними нотками, — то не вигадане, то все справді пережито і не має жодного стосунку до якихось високочолних рефлексій, не є наслідком свідомої стилізації “під життя без гриму”. То є життя, яким воно є, яким, власне, і живе людина на ім’я Василь Гонтарський — лідер гурту. “Якось один мій близький приятель, — згадує Василь, — подарував мені пальто. Справжнє, добротне, картате стильне англійське пальто. І ось ми йдемо з другом вулицею, а назустріч нам — Арсен Савадов і Олександр Харченко (обидва — відомі київські художники-постмодерністи — *авт.*). Арсен бачить на мені нове пальто і голосно каже: “Дивіться — “Вася Club!” Від тоді я вже знав, як назвати гурт...” Ще коли пісні не мали назв і якісного аранжування, а звучали просто під гітару на кухнях і в майстернях друзів, Василя представляли саме так: “Вася Club”.

Музиканти цього гурту — випускники Донецької консерваторії, котрі вкрай серйозно ставилися до занять музикою. Саме вони забезпечили міцний музичний

Гурт “Вася Club”. Василь Гонтарський у центрі

ТРИ ЖИТТЯ ВАСИЛЯ ГОНТАРСЬКОГО

фундамент дебютного альбому “Хіпан”, названого так за однією із найпопулярніших пісень, що вже “блукала” по різних студентських тусовках на “саморізах” (так називають власноруч записані диски). Запис вони зробили дуже швидко на одній із кращих столичних студій “Круц-Рекордз” у режимі, максимально наближеному до концертного виступу, з усім можливим драйвом цілковито жи-

вого бенду. Гуртом тоді займався Юрій Пилип, який водночас був басистом, аранжувальником агенції “Mia” Марії Бурмаки. Успішно записавши перший диск, Гонтарський разом із Пилипом протягом року не могли викупити у студії той запис — не вистачало коштів. Допоміг новий лейбл “Максі-М”, який шойно виник і намагався укріпитися на аудіоринку. “Максі-М” організувала Юлія Міщенко —

солістка гурту “Таліта Кум”. У Юлії не було сумніву в комерційній доцільності випуску накладу “Хіпану”. У часи, коли артисти “першої ліги” до виходу альбому прагнуть відзняти й запустити в ротачію два-три відеокліпи (а це за розмірами бюджетів дорівнює запису двох-трьох альбомів), і ще витрачають шалені гроші на супутні промоційні акції, “Вася Club” нічого такого не робить, але “циганське щастя” досить жваво працює на них. Варто було виступити Гонтарському і компанії на фестивалі “Мазепа-Фест” у Полтаві, як одразу на місцеві радіостанції посипалися заявки на пісні “Вася Club”. Куди б не потрапляли записи гурту, вони миттєво ставали популярними. Отже, чи потрібно витрачати гроші, яких немає, на “цяцки”, які непотрібні? Навіщо життя підмінати “ілюзіоном”? У Гонтарського є свої “козири”.

Передусім — кілька хітів, які він встиг прожити. Звідси його харизма, яка або притягує як магніт, або відштовхує. Як Андрій Серeda (“Кому вниз”), Олег Лапоногов (“Табула Раса”) і Олег Скрипка — Василь Гонтарський має театральну освіту. Він із великою влячністю згадує Миколу Миколайовича Рушківського — свого педагога, дружину, яку зустрів на своєму ж курсі і з якою прожив у шлюбі

шість років. “Тепер вона живе в Італії, а тоді була красунею-розумницею. Вона терпляче зносила увесь мій “рок-н-рол” із заморочками і нічного Кастанеду, але терпіння не буває безкінечним, — підкреслює Гонтарський. — Після розлучення на мене чекав вакуум. Повна порожнечка. Із нею я воював по-своєму — подорожував. На півострові Ямал влаштувався в бригаду, якраз тоді з материкової Росії тягнули залізницю до Північного океану. Звісно ж, гітара була при мені. І були пісні. Частково ті, які грав на фестивалі “Червона Рута-91” у Запоріжжі як бард, частково — “російський рок”. Бувало, прибувало в селище, а там питають: а хто з вас Вася з Києва? Він класно співає... А йшлося про весілля. Уяви собі — через брак музикантів у тій місцевості ми грали на весіллях, і я скрізь співав своє, яке сприймали як народне...”

“Був у мене період, який я не люблю згадувати, — з боєм говорити Василь. — Моя особиста психоделічна революція. Йдеться про досвід і експерименти, які я ставив на власній психіці. Я перепробував усі види наркотичних речовин. Особливо — опіати і галюціногени. Мені навіть згадувати страшно про те, що до мене приходило й говорило зі мною. Немає слів, щоб розповісти це... Після усього я збагнув одне. Такий шлях — суцільний обман, точніше, самообман. Усе, чим ми є, — це наша чиста свідомість та її зміст. Без додатків...”

Найближчим часом з’явиться другий альбом, який матиме назву “Конокрад”. Цікаво, з якого життя ця історія? Невдовзі почуємо.

ПРЕМ’ЄРА

У цього гурту небанальна музика, незвична назва, унікальний стильовий напрямок — “госпел-рок”. “Християнський рок” — ось як можна перекласти англійський термін “госпел”. У світі чимало госпел-гуртів, у нас це явище нове. Створений зусиллями двох ідеологів-музикантів — Геннадія Беня та Романа Макогона, гурт “Воанергес” існує шість років, активно концертує, має дебютний альбом “Вертепно”. Роман грає на клавішних, на сопілці, на екзотичному інструменті під назвою “бугай” і співає. Геннадій грає на трубі, флюгергорні, ріжку, співає. Назву взято з Євангелії. Коли Ісус вибирав учнів, Симона він назвав Петром, Іоанна і Якова — Воанергес, що в перекладі з грецької означає “Сини грому” або “Сини Енергії Небесної”. Перші три роки

«ВОАНЕРГЕС»

пішли на пошук однодумців, наступні три — на пошук стилю. Продюсерські функції взяв на себе Влад Паламаренко. Стиль “Воанергес” кристалізувався у поєднанні потужного етнобазису з елементами арт-року, джазу й хіп-хопу. Але стрижень гурту — Християнський Дух, який просвічує кризь дотепні оригінальні тексти пісень. На питання про те, як поведатися музиканти, коли вони грають у нічних клубах, Роман відповів: “Там ми використовуємо музику як засіб, як гачок, що чіпляє увагу публіки — інколи дуже різношерстої — і навертає її до тих цінностей, які ми кладемо у свої тексти. А цінності загальнолюдські є у Священному Псалмі, у нас вони існують у вигляді притчі”. Альбом “Во-

анергес” має назву “Вертепно”. Тобто музика в душі вертепу — народного різдвяного театру. Кожен трек в альбомі — своєрідна притча. Балада “Три брати” могла б називатися “Три дороги”, оскільки йдеться про три типи стосунків між людьми. Пісні “Воанергес” майже неможливо почути в радіоефірі, не кажучи про ефіри телевізійні. Є на диску композиція “Золоті ворота”, написана церковнослов’янською, розповідає про Київ кожної історичної доби і сприймається як саундтрек до театральної вистави. Творче і моральне кредо “Воанергес” сформулювали в останній пісні альбому під назвою “Додому”, суть якої в тому, що різні релігії роз’єднують людей, а духовність — об’єднує.

Гурт “Воанергес” під час зйомок кліпу

ПОРТРЕТ

Юрій Здоренко — колись лідер-гітарист і шоумен знаменитих “ВВ” — після болісної розлуки з Олегом Скрипкою на початку 90-х створив “ЯЯЯ” — досить міцну глем-рокову команду. Гурт одразу потрапив на екрани телебачення завдяки “Таврійським іграм”, дав кілька яскравих аншлагових концертів і так само раптово зник. Через деякий час виник знову, але зовсім з іншою романтично-солодкою музикою під назвою “Індіго”. Увесь час щось “гальмувало” старт “Індіго”, внаслідок чого проект припинив своє існування. Але Юрій Здоренко підтримував приятельські контакти зі своїм шкільним другом Олександром Піпою — бас-гітаристом “ВВ”. Із ним Юрій грав ще до “ВВ” у хеві-металевій банді “S.O.S.”. Якось вони вдвох вирішили відновити й зафіксувати дуже давні “вешні” пісні, аби вони не забулися й не зникли. Для цього потрібен був як мінімум барабанник — ним став Вітольд Корженко, барабанник “Танка на майдані Конго”. Однак новостворене тріо не обмежалося лише старим матеріалом, оскільки бажання зро-

РЕЦЕПТИ БОРЩУ

Моторні хлопці з “Борщу”: Юрій Здоренко та Олександр Піпа

бити щось нове не давало спокою обом музикантам. А Піпа, до речі, писав дуже фактурні гострі тексти, зберігаючи вірність традиційній

панківській естетиці “ВВ” кінця 80-х. Усе робилося виключно в режимі “наживо”: пісні аранжувалися безпосередньо на репетиціях. Точні-

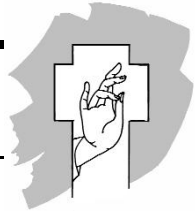
сінько так само цей “турбо-панківський триголовий дракон” давав жару на концертах. “Борщ” за драйвом, енергетикою і світосприйняттям нагадував старе “ВВ”, точніше, “ВВ” першого глибоко-андеграундного періоду. Водночас з’явилося й щось інше: неабияка виконавська майстерність, що межує з віртуозністю, тонка іронія та безмежні буфонада й гротеск.

Відтак “третя спроба” Юрія Здоренка пробитися до свого слухача виявилася успішною. Та залишилося кілька “але”. Передусім Піпа і Корженко “прив’язані до своїх основних місць роботи”, а це означає “накладки” концертних графіків. Інше “але” — дивне, м’яко кажучи, звучання першого CD-сингла, який видав “Борщ”. Звук виявився надто електронно-комп’ютерним, що насправді суперечило живому концертному звучанню гурту. Сьогодні перше “але” ще викликає певні труднощі, та з другим покінчено назавжди: вийшов друком повноформатний альбом під кумедно-шокуючою назвою “Падло”. Вийшов під “патронатом” аж двох “лейблів” — “Мун-Рекордз” (Україна) та “Містерія звуку” (Росія), що вказує на території

розповсюдження альбому. Вихід диска супроводжував цілий музичний фільм, а точніше — відеомонтаж концертних зйомок, на фестивалях, у клубах. Стрічка, яка ідеально передає живу атмосферу на концертах “Борщу”. А це — головне, оскільки всі 20 пісень записувалися в умовах, максимально близьких до живих виступів. Але важко було б уявити “Уругвай”, “Будьмо”, “Дулю” або “Кураре конкуренту” (хіти “Борщу”) без шалу, веселощів і драйву.

На питання про особистий рецепт борщу Юрій Здоренко відповів так: “Спочатку я скажу, як не треба готувати борщ. Не треба купувати концентрати в пакетах. Це не борщ, і це не наш рецепт. Наш передбачає обов’язковий ритуал, коли ви отримуєте задоволення від самого процесу. Буряк, цибуля, картопля й обсмажені шкварочки — це обов’язково. Гарно очищений самогон до борщу гармонійно доповнить вашу улюблену страву. Ще важливіше те, щоб за столом сиділа гарна компанія. Тоді борщ утричі смачніший”.

● Матеріали підготував
Олександр ЄВТУШЕНКО

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹⁾)

Закінчення. Початок на с. 11

разу; силу природи-Творця в цьому образі змалювано мовою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоєдина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи-Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо захотіти, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постіпно п’є оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємну сховку, де світло гасить темінь і настає вічне прозоріння, воскресіння сплячої плоти — і тоді душі відкривається світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лиш страждає, *плаче*. Тому й потяг до гола світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” у різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, котрі карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому і вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалась через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість старого Ветхого Завіту, який разом з індійськими, китайськими і грецькими філософами мертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихійних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоча насправді буття¹⁶ бу-

ло там, за невидимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях до істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земна рабіння, дух — небесна цариня), в процесі якого й народилась вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозорінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневію, Вавілон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Алже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сховався вогненних язиках, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значимого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ликів моєї деревлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзато думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будучність, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвими гараздами чи негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилию до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

● **Микола ЗАКУСИЛО**

Про автора
Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і пах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорнені на глибокій польській мітології і демонології, відображають дух наших предків, котрі жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбудеться восени в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збужує у нас постійно запотажне диво: откуль беремоса; а іконописец помечає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надей і великих сподеванок про Царствіє Божє. Тож, даючи нам свежи екземпляр (детку крилату), Господь Бог наче постійно каже нам: незапаскудьте чисте, ояснене, непорочне, побережежт — тогдє перед вами одкриєшца Царствіє Божє.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевати й ісполняти сладостія духовния коло живое душі.

¹⁹ Хто берещца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, що сотворена нимже ікона — це вже його вместилище (власність). На іконах ініціялов не ставет. Маляр-іконописец далекий од спокуси, що лише серце заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит ні тобе, ні мне. Вона приходить яко божественни дух з думкою іконописця, які освячує фарби і пензля, аби й тут не согрішити; за дошку вуон сідає чисти, як день, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукєє в серце церковного маляра, котрі не може йой не одчинити простор душі Божое, щоб молились к ньой ниші, убогі, рабі земні — ікона заходить у двері душі всіх, у кого вона не пуста і не заповнена мислями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще й це: “Смерті немає, — казав св. Августин, — оскільки минуло минуло”.

АРИСТОКРАТИ ДУХУ

“На сцену увірвався вітер безкінечності, безкрайності та таємничої реальності, який оточував театр”.

Унамуно

Завершився III міжнародний фестиваль моно-вистав актрис “Марія”, який проходив у приміщенні Національного драматичного театру ім. І. Франка 23—27 вересня.

Фестиваль присвячений першій народній артистці України Марії Костянтинівні Заньковецькій. 4 серпня виповнилося 152 роки від дня народження неперевершеної української актриси емоційного, духовного, інтелектуального складу, корифея української сцени.

Берегиня і засновниця єдиного в Україні фестивалю моновистав народна артистка України **Лариса КА-**

ДИРОВА: “Це наша біда, що ми згадуємо наших акторів, великих аристократів духу України тільки в день їхнього народження чи в дні ювілею. Ми згадуємо, ми пам’ятаємо нашу Марію. Особливо двох велетнів сцени — Заньковецької та Садовського, — пару, яку об’єднувало кохання. Для нас важливо знати, що є ця пара на сцені, і тому з Москви приїхали Корнев і Константинова, зіркова російська пара, яка все життя разом на сцені. Цілий рік ми добирали актрис, гарно, що склалася така географічна карта. Всі актриси єднає величезна концентрація духу й емоційної енергії, яка поєднана з мінімальним просторовим, візуальним розширенням. Під час вистав був сконцентрований позитивний струм до глядачів, ми чули мову українську, англійську, латину, італійську, польську, білоруську, російську. Все спліталось у вінок культур, діалог, те, що я пропоную всім своїм життям. Тільки діалог, ніякої боротьби...”

Фестиваль відбувся за сприяння Міністерства культури і туризму України, Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, “Міжнародного інституту театру”, Всеукраїнського товариства “Просвіта”, Музею М. Заньковецької, благодійного фонду “Наш дім — Україна”.

У роботі фестивалю взяли участь не лише видатні артистки своїх країн, а й режисери, журналісти, молоді актори, шанувальники театру. За допомогою волонтерів із Могилянки та співробітників театру Франка фестиваль справді мав неперевершений успіх і для організаторів залишив шмат для творчої перспективи на наступний рік. Програма фестивалю була напрочуд насиченою та цікавою.

У перший день фестивалю відбулася прес-конференція, на якій акторки та організатори розповіли

про ідею створення і творчий ореол “Марії”. Богдан Ступка, художній керівник театру ім. І. Франка, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка привітав акторок і побажав завоювати сцену, доносячи велич патрона фестивалю. За матеріалами фондів музею Марії Заньковецької глядачі мали можливість побачити виставку “Дует. М. Заньковецька і М. Садовський”.

Відкрила фестиваль господиня Лариса Кадирова виставою “Сара Бернар — наперекір усьому” (режисер З. Хшановський, художник-постановник Т. Соловйова). Відсутність стра-

ху знати і бути собою, любов як війна за серце рідної душі, жіноча сутність-примха свободи, подорож у життя, яке запитує і відповідає, всі ці закони існування Сари Бернар Л. Кадирова намагалася зрозуміти і донести через виставу. Цей переліт у французький порядок тієї епохи зачарував кожним елементом. Повен фантазій уявний світ Сари Бернар штовхав її до роздумів про заперечення, хибу існуючого. Напрочуд захоплююча вистава заповнювала залу театру паризьким ароматом ніжної і сильної жінки.

Наступного дня актриса з Білорусі (Мінськ) Галина Дзягілева представила виставу “Зачекай, сонце!”, — це музично-драматична моновистава за романом у віршах Ліни Костенко “Маруся Чурай” (переклад з української Ніни Матяш), творами європейської поезії з книги “Перебираю самоцвіти”, сонетів “Бабине літо” Ніни Матяш. Білоруський поетичний театр “Зьніч” (“Смолоскіп”), засновник і художній керівник якого Галина Дзягілева, створений 1989 року при Білоруській державній філармонії, єдиний білоруський театр, що працює у жанрі моновистав.

Актриса з Росії (Москва) Наталя Заякіна, Театр Ленкому з моновиставою “Недоторканий запас” вразила одразу. Емоційне наповнення вистави схопило, зосередило і незрозуміло було, чи в тобі реальність, чи ти в реальності. У Н. Заякіної поєднані і письменницькі, і драматургічні, і акторські таланти, цей сплав і створив її неперевершену моновиставу.

Німеччину (Кіль) представляла відома актриса Театру “Ех-Ре” Йоланта Козак-Зутович із дуже специфічною виставою “Ароcalypsis” (Rara Avis), за творами Розвіци фон Гандерсхайм, яка виконувалася латинською мовою. Розві-

ца фон Гандерсхайм — перша німецька поетеса, монахиня, перший драматург християнського часу. Її монодрама “Апокаліпсис” була створена за віршами про видіння Іоанна, які були написані під впливом 14 фресок. Основне наповнення вистави — тема кінця світу, боротьби добра і зла.

Уперше в Україні театр “Кропка” Австралія (Сідней) із монодрамою “Елліда”. За класичним твором Ібсена “Жінка з моря”, де Елліда — Іоланта Юшкевич, ув’язнена на землі, своїм сумом за морем вражає глядачів. Історія про русалку, яка, за легендами, живе на узбережжі

Балтійського моря, прагне повернутися до свого природного середовища. Однак за своє перебування на землі вона пізнає найбільшу істинну радість і трагізм людського кохання...

Експресією заповнила залу полька Барбара Дзекан (Варшава) із виставою “Театр — це Жінка”. Досконала пластика, тембр голосу, колорит мюзикі охопив на коротку мить кожного присутнього. Унікальна гра дозволила відчувати містерію театру і проїнятися його тонкими забаганками і екстраординарними відчуттями.

Останньою була монодрама “Очі, що дивляться у небеса” італійки (Рим) Соні Антінорі, з якою глядачі здійснили експрес у світ, повен таємниць. Ця вистава про острів Пасхи та його завалувану історичну спадщину. “Країна велетнів” гостинно приймає мандрівників, які найвпевніше, що розчулять її. Гортаючи записник, глядачі ніби відчувають таємничість острова, яка навіюється легендами.

По завершенні відбувся “круглий стіл” “Сучасні виміри акторської майстерності”, присвячений 150-річчю видатного українського актора Миколи Садовського.

Утретє фестиваль наповнив атмосферу театру Франка камерною партитурою, співзвучною з кожним рухом актрис. Протягом чотирьох днів у кулуарах “великої” театральної сцени для глядачів поставила відвертість жіночих уст. Дивовижні й такі різні за характерами актриси доносили своєю грою елементи сучасного пасеїзму, який переживався з любов’ю, пристрасстю, жагою, надією, гнівом, розчуленням, відвагою, радістю, душевною безприступністю.

Фестиваль залишив по собі глибокий слід для роздумів. Мистецтво зіграло чергову п’єсу і віддало шматок свого цілого кожній актрисі, яка повезла його на батьківщину. До зустрічі наступного року...

● **Ярина МИХАЛЬОНОК,**
студентка НаУКМА

¹³ Жуонка лесникова нарожувала, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережник, а сама до ікони: благослови, Мати Божє, оце невинне, шо йде од тебе, — а та вжо крутица в луожку, реве ек корова, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка миє руки, полоше рота вуодою з травою, цолує ікону, а послє зубами розкушує і язиком зализує, а ночу до сход сонца вуоди принесе, нагрєє в природі і купає породєло тріо рази напроти ікони і новородка купає в туй вуоде, ше туда траву хрестом порубає, а потім ллє, і вуода дзорить по нагненому телі, пупорезка пий, каже, породєля ротом хап, пупорезка ше укликне, породєля ковть, а после пупорезка, хапнувши губами, оббрызкує хату, цолуєца і вколо ікони обхрєщуєца, шоби дитя росло хутко і невхилим.

¹⁴ Воистину: горить і не згорає.

¹⁵ У мойом селє “язичники” ше й дощоль забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплодников), вичерпуют з неї кров і виймають міхура і, викотячи в попелі, висушуют, а потім губами сильнейши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник міхура” — дєти граюцца тим міхуром у розни грища. Такі празник, токо зо своїми обрядами, є і в одалєних народоь — див. про це у “Короткій історії культури” Джека Ліндсея.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитель жизни нашое — Господь Бог истину приховав од разумных і одкрив єя деткам крила-

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоти. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є бесплотною і нікому її розп'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненка, я кладу її на спочинок, думаю, що оддише, а потім воскликну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.
Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучає: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.
Але пишу я це не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї молитесь весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати багато чого. Навіть більше — може явити тобі вищі сни, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюбуются небесным. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому згарищі, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестрининому лиці (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призьбі, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибиці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла, старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді із самим собою, владноє тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за родами, і родами, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоча десь на краєчку душі якийсь порух думки таки ворухив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

ми випромінюємо. Отже, хто слухає себе, той здатний слухати ікону. Повсякденна думка про ікону — це і є гармонія зі світом (природою — Богом), внутрішня свобода душі, якої так прагнеться від народження і аж до найвишого порога буття — смерті. Сприймаючи ікону, розум хоче підтвердити своє духовне існування, а душі і серцю це теж не байдуже, їм хочеться спокою. Але розум, душа і серце — це вже внутрішня ікона, це множинність сприйняття. В основі внутрішньої ікони — завжди анонімність, святе над грішним, утаємнене над утаємниченим, буття над небуттям (а не навпаки), божественне над земним

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*, без людини ікона не живе, вона твориться нею і призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка б охороняла овечь і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасає не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлись раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонанню — творити світовий процес за небесним покликом-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий відлику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради з'єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу таїну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “вітлити” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститися в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи продовжує хвилювати нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею

людей, проклинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюєм душу свою. Та все ж “проклята ікона” продовжувала жити, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу таїну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жод-

них правил, жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дошовими потоками сторозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтає його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провидіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи й образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, проллявши світло до пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “законо”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст об-

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощоль учуваєща: “Синочку, не малою на осиці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осиці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийди і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радосну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь я перекладі своєю душою на самоте в тишині животней сяже. Непознаване, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до своє жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” odkриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, пропоййте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввойти в тесне ворота Вечності не все зможут. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, задрості, егоїзму, ненависті, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, шо Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїца на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вишу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, шо живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомутю саміе бежат на груди і легают навхрест, мовбито обхрещуют усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Есби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіє твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у свойого тела житіє — покладаєш на його своє руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатиса собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначенне в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше завданне Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманили застенелие й задріпаніе на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в свойому присутствії), вмощуючиса на спочинок, потай пероводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склепывали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойом подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвившися, взяв св. ікону дудомо. Родина його поместила, шо в кюмнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у кюмнату й восторгса от незвичного ея светла. Явленне ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливсa. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеленне очистит од пилу й омити чистою вуодою ікону. Священник, пробудившися, поспешив виполнити ея повеленне, очистив і омив, і вуоду іконну хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до реки й несе вуоду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса дудому й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудившися, вуон дав йой поптити цюо вуоди, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущие лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеленне. Бача чудесное ісцеленне од ікони, священник забрав ея із свойого дому в приходську церкву і здеся-го вона просіяла багатощими ззеленнями. Празнуєцца 2 липня. Сюже моли, і спасе душі наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в коуждом серці сприяє.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли голову, треті же на свою покарю.